

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 11323

FUN HARTS TSU HARTS

Malka Apelbaum

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

385 טו

קאצעטע

א. מ. ג.

מאנאט

- 12 א

XII. 59

מלכה אפעלבוים

פון הארץ צו הארץ

(מעטאדע פאר קינדער-דערציונג)

דיא דע זשאנערא

1957

פון דער זעלבע מחברטע
"נייע און אלטע היים"

ארויסגעגעבן 1955

DE CORAÇÃO PARA CORAÇÃO

MALKA APELBAUM

RUA BENEVENUTO BERNA, 20 - Ap. 208 — TELEF.: 28-5877

RIO DE JANEIRO — BRASIL

דרוק „לאנדסאל“ — מ. לאנדער און ס. ראָזענטאַהל — סאַן פּאַולאָ - בראַזיל

געווידמעט מיינע מעכטער

שרה

רעכל

אונדזער קינד — דאס יסודותדיקע קעמערל פון דער מענטשהייט

אין א דעבאטע צווישן פעדאגאגן האָט מען דיסקוטירט וועגן דעם, אין וועלכן עלטער מ'דארף אָנהייבן מיט דער דערציונג פונעם קינד, כדי דערמיט צו פאר-זיכערן די רעזולטאטן, וואָס מ'איז אויסן צו דערגרייכן.

האָט זיך איינער פון די באטייליקטע אינעם וויכוח ארויסגעשטעלט מיט זיין אַריגינעלער מיינונג, אז דידאַזיקע דערציונג דאַרף אָנגעהויבן ווערן צוואנציק יאָר פאר דעם איידער דאָס קינד ווערט געבוירן. ד.ה. אז מ'דארף אָנהייבן מיט די עלטערן, בכדי צו זיין זיכער, אז זיי וועלן זיין אומשטאַנד צו געבן זייער קינד א גוטע מענטש-דערציונג.

די וועלט ראנגלט זיך אין קאָנוואַלסיעס, וועלכע קומען צום אויסדרוק דורך באַרבאַרישע און אכזריותדיקע אינדיווידועלע און קאַלעקטיווע מעשים; מענטש מיט מענטש פאַרשטייען זיך ניט און אוודאי פאַרשטייען זיי זיך ניט, ווען זיי בא-לאַנגען צו באַזונדערע קאַלעקטיוויטעטן, גרופּירטע און באַזונדערע מדינות און קאָנטינענטן, און פונדעסטוועגן איז די היינטיקע וועלט לויט איר טעכנישער און אפילו גייסטיקער אַנטוויקלונג, מעג זי דערווייל זיין נאָך אזוי הינטערשטעליק, איין איינהייט, איין מענטשהייט, און ס'איז ניט פאַראַן קיין שום לאַגישע באַרעכ-טיקונג פאַר אַט-דעם פירוד-הלבבות, צו וועלכן ס'מוז דאָך אַמאָל נעמען א סוף.

און נעמען א סוף צו דעם וועט ניט דורך די שמועסן צווישן די גדולים פון די רעספעקטיווע מדינות, נייערט דורך מאכן עמפינדלעך און שפירעוודיק דאס אינדיווידועלע מענטשלעכע הארץ און געמיט בכדי ער זאל זיין אימשטאנד צו פאר-שטיין און צו פילן, אז ער און זיין נאָענטער אָדער זיינס גלייכן זיינען איינס און דער גאנצער וועלט; אז זיינע אינטערעסן זיינען די נעמלעכע, וואָס די אינטערעסן פון זיין מיט מענטשן, מעג ער זיך געפינען אינעם ווייטסטן ווינקל פונעם ערדקיילעך. און אַט-דאָס איז די שווערע עובדא פון דער דערציונג. קיין אנדערער וועג איז ניטאָ.

און דאָס איז א שווערע עובדא; און ניט לאוויגן כל האדם זוכה, צו זיין אימשטאנד צו קאָנען געבן זיינע קינדער אזא דערציונג. אָבער אָנהייבן מוז מען; קלאפן אויף דעם מוז מען; דער גאנג פון דער וועלט און די אויסוויקלונג פון די מינים איז א בהדרגהדיקע און וועט מען ניט אָנהייבן, מעגן אפילו דערווייל די פערספעקטיוון זיין שוואכע, וועט מען ניט האָבן צו פארצייכענען קיין שום פראָגרעס און די קאָנ-וואולסיעס וועלן קיינמאָל ניט אויפהערן. ווי צו אַט-דעם שווערן געביט פון דער אנטוויקלונג פון מענטש, פונעם קינד צווישן מענטש, ווידמעט זיך די מחברטע פון אַט-דעם ביכל.

זי רעדט ניט צום קינד ווי דער אָביעקט פון איר שאפן; זי רעדט צו די על-טערן, צו דער מוטער, וועלכע איז די נאָענטסטע עמאָציאָנעל צו איר קינד פונעם ערשטן ארויסשפראַך זיינעם; זי זוכט איר צו געבן צו פארשטיין, ווי אזוי זי דארף זיך אויפפירן לגבי איר קינד, בכדי זי זאל קאָנען האָפן צו דערגרייכן גוטע ויעזולטאטן. איז דאָס א לויבנסווערטע געבענטשטע ארבעט, וואָס הלוואי וואָלט זי אָנגעקומען צו וואָס ברייטערע קרייזן און הלוואי וואָלט זי אָנגעטראָפן אויף פינפילנדיקע הערצער און אויערן, בכדי פארוואנדלט צו ווערן אין מעשים.

דאָס קינד איז דאָס אורשפרינגלעכע קעמערל פון דער מענטשלעכער גע-זעלשאפט און ביי אים דארף מען אָנהייבן און ניט מיד ווערן צו ארבעטן מיט אים און איבער אים, זיך צופאסן צו זיין געמיט און שטימונג, מילדערנדיק זיינע שאר-פע שפיצן און קאנטן און אויסרוניקנדיק זיי, כדי אים צו מאכן באנעמען זיין פאָ-זיצע אין דער וועלט. דאָס טוט די מחברטע שוין פון זינט א סך יארן; אירע

ארבעטן זיינען פארעפנטלעכט געוואָרן אין היגן "פארן פּאַלקסגעזונט" און איבערגעדרוקט געוואָרן אין פאדשידענע אויסגאבן. די נעמלעכע ארבעטן אין א בוכפאַרעם וועלן האָבן א בעסערע פעולה און בעסער באווירקן דעם לייענער.

זאָל-זשע איר טואונג זיין געבענטשט און האָבן מזל-ברכה ביים אַרויסקום אויף דער ליכטיקער וועלט צווישן צוויי טאָוולען און אַג טרעפען אָפענע אויגן, אויערן און האַרץ, כדי ס'זאָל אויך אין אונדזער יידיש-לשון צוקומען דאָס קערנדל זאמד צום מענטש-בנין, וואָס ווערט געבויט אומעטום, אויף דער גאנצ-צער וועלט, בכדי ס'זאָלן סוף כל סוף אויפהערן די קאָנוולסיעס און ס'זאָל הערשן פרידן אויף דער וועלט, א באַפרייטער פון שנאה און מחלוקות.

י. בירנבוים

ב. איירעס, יוני 1956

צו די לייענער

כדי כעסער צו באגרייפן און קלאָרער צו פארשטיין דאָס פּראָבלעם פון קינ-
דער-דערציאונג, וועלן מיר קודם כל געבן אין קורצע ווערטער א איבערבליק איבער
דער פרוי און דאן אפעלירן צו איר, או ביים דערציען איר קינד זאל זי זיך אן שום
באדינג רעכענען מיט די כללים פונעם מאָדערנעם דערציאונגס-מעטאָד.

עס איז אָנגענומען, אז די היינטיקע פרוי איז די פינפטע געשטאלט אין דער
יידישער געשיכטע, די ערשטע איז געווען די „וויבלעכע“ פרוי, וועלכע האָט גע-
האלטן פאר איר אויפגאבע צו ברענגען אויף דער וועלט וואָס מער נפשות; די
צווייטע איז געווען די „היסטאָרישע“ פרוי, וועלכע האָט אנטויל גענומען אין די
קאָמפן פאר באפרייאונג, ווי דבורה וועלכע איז געגאנגען האנט ביי האנט מיט ברקן;
די דריטע איז געווען די אשת חיל פרוי, וואָס האָט הייליק געגלויבט אין דער
עקזיסטענץ פון א צווייטער וועלט, אין א גן-עדן, און וויסנדיק, אז אויב דער מאן
לערנט תורה, האָט זי, זיין ווייב, אויך א חלק אויף יענער וועלט, האָט זי אויף זיך גע-
נומען דעם גאנצן יאָך פון פרנסה, (אמבולטסטן האָט שלום אש געשילדערט דעם טיפ
פרוי אין זיין „תהילים יידי“), די פערטע געשטאלט איז געווען די „קידוש השם“
פרוי; דידאָזיקע פרוי וואָס האָט אריינגעשריבן הערלעכע בלעטלעך אין דער
יידישער געשיכטע, האָט שלום אש געווידמעט צוויי ביכער: „קידוש השם“ און „די
כישוף-מאכעריין פון קאסטיליען“.

יא, ס'איז א גאר גרויסער נסיון צו לאָזן זיך פארברענגען אויפן שייטער-
הויפן פארן כבוד פונעם הייליקן נאָמען, און כאַטש עס זיינען פאראן מיינונגען,
אז ס'איז דערביי אויך געווען אין אויסבליק אזא מין „קידוש האדם“;
מחמת יענע פרוי איז געווען זייער רעליגיעז און געהאלטן די וועלט אלס א
פרוודר, און געגלויבט הייליק, אז ווען זי גייט אויף קידוש - השם, וועט זי
גלייך קומען אין גן-עדן אריין, האָט זי, בכך, אויסגערעכנט אז ס'לוינט זיך
אביסל צו ליידן אבי צו דערגרייכן דעם געגארטן ציל. אָבער זאָל מען עס
רופן ווי אזוי מ'וויל; איר כוח, איר ענערגיע בלייבט אומבאשרייבליך. אָט האָט
די היטלער-מגפה בעת דער לעצטער מלחמה באוויזן, ווי פרויען זיינען מיט א
שמע ישראל אויף די ליפן געשפרונגען אין פייער, און איצט קומען מיר צו
דער היינטיקער פרוי, וועלכע שרייבט אריין א גלאררייך בלעטל אין דער יידי-
שער געשיכטע, אויף אלע געביטן און אין אלע קאמפן נעמט זי אנטויל, די
היינטיקע פרוי.

נישטאָ מער דאָס איינרעדעניש, אז דער מאן איז מער לעבנספעאיק ווי די
פרוי. פיזיש איז אפשר דער מאן שטארקער, דעריבער האָט אָבער די פרוי
אָפט א פיל גרעסערן באַגאָזש פון גייסטיקער ענערגיע, טאָ זאָל זי, די פרוי,
טאקע אויסנוצן איר ענערגיע אויף צו דערציען ווי געהעריק איר קינד. זאָל
זי זיך ניט אָפשרעקן פאר די שוועריקייטן, וואָס עס דוכט זיך איר, אז זי וועט
האַבן. זאָל זי זיין גליקלעך און צעפרידן דערמיט, וואָס זי וועט קאָנען אָנווענדן
די כללים פונעם מאָדערנעם דערציונגס-מעטאָד און אזוי ארום ביישטייערן
פאר דער צוקונפט פון איר קינד, דורכדעם וואָס זי וועט אים העלפן אין דער
פיינער און גוטער פיזיש-גייסטיקער אנטוויקלונג, א דאנק וואס זי וועט אים
אזוי ארום מאכן פאר א רייפן און נוצלעכן עלעמענט פאר דער געזעלשאפט
און פאר דער מענטשהייט.

מלכה אפעלבוים

מערץ 1957.

פיינעלעם פארטרעט

טאָכטער פון דעם וועלט באַרימטן
קינסטלער מאַריס און אַנאַ שוואַרץ

צווישן די פליעאדע יונגע קינסטלער
פייגעלע, א אויפגייענדער שטערן
אירע אויגן, העלן אריין אין דער פינסטער
איר קול — א גענוס צו הערן.

איר פנים — אלע זיבן חניען,
איר זשעסט — צניעותדיק דיסקרעט,
איר מימיק — קינסטלעריש געלייטערט,
איר לבוש — באשיידן און נעט.

איר אויסשפראך, א שלל זיסע צויבער-טענער
פליסן שפעדיק אין מתיקות/דיקן לויש,
אין ים צעשטורעמטער אסימלאציע
איר יידיש — בלומען א קויש.

א יונגער זאפטיקער טאלאנט,
פלייס, פיינפילעוודיקייט ארום.

דאָס אלץ, קוים דער צווייט,
אין דער צוקונפט א פראכטפולע בלום...

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY 101

LECTURE 1: INTRODUCTION

1.1 THE HISTORY OF PHILOSOPHY

1.2 THE SCOPE OF PHILOSOPHY

1.3 THE PHILOSOPHERS

1.4 THE PHILOSOPHICAL METHOD

1.5 THE PHILOSOPHICAL PROBLEM

1.6 THE PHILOSOPHICAL SOLUTION

1.7 THE PHILOSOPHICAL DEBATE

1.8 THE PHILOSOPHICAL CONCLUSION

1.9 THE PHILOSOPHICAL FUTURE

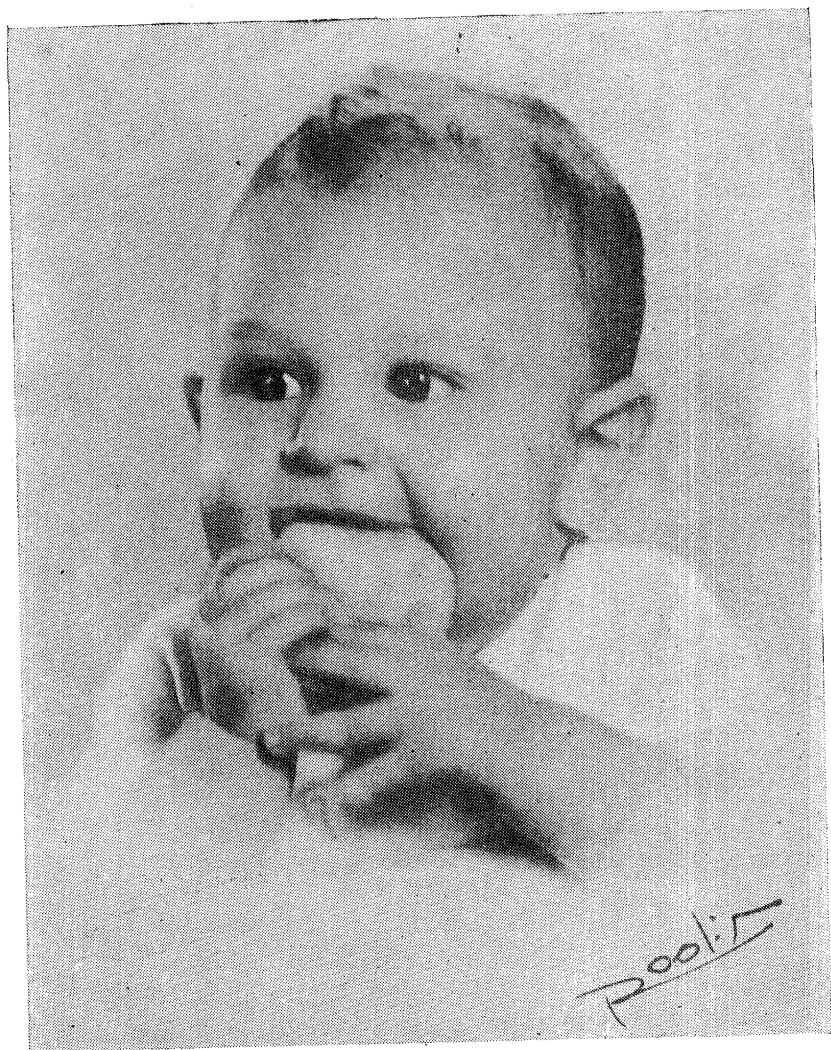
1.10 THE PHILOSOPHICAL PAST

1.11 THE PHILOSOPHICAL PRESENT

1.12 THE PHILOSOPHICAL FUTURE

1.13 THE PHILOSOPHICAL PAST

1.14 THE PHILOSOPHICAL FUTURE

נעלסאן

זון פון ראקעל און מאוריסיא קרומהאלץ

קינדער-דיעמע

יעדעס בלעטל פון דעם דערציאונג-מעטאד האָט זיינע פּראָבלעמען און זיינע אקטואליטעטן וועלכע מ'דארף לייענען מיט פיל אויפמערקזאמקייט און זיך שטארק פארטראכטן, דעריבער, — אָדער מ'דארף לערנען דערפון, ווייל ביים צוגאנג צו דער קינדער-דערציאונג, מוז מען האָבן זייער א סך באַאָכטונגס-פעאיקייטן, סיי פיזישע סיי גייסטיקע. מיטן שכל-הישר דארף מען צוגיין צום תוך פון דעם ענין, וואָס הייסט דערציאונגס-פּראָבלעם, פונקט ווי מען מוז שענקען א סך אויפמערקזאמקייט אויף דער אויספורעמונג פון קינדס כאראקטער, ווייל דער יסוד פון א מענטשן איז דער כאראקטער, פונקט אזוי מוז מען אויך שענ-קען א הונדערט-פּראָצענטיקע אויפמערקזאמקייט אויף דער פיזישער אויספּו-רעמונג פונעם מענטשן.

דאָס קינד מוז באַקומען א וויטאַמינען-רייכע דערנערונג, כדי דערמיט העלפן אויסצופורעמען, אויסצוגעשטאלטיקן דעם מאַרגנדיקן, דעם צוקונפטיקן מענטש א פיזיש-געזונטן, א פעסטן, א קרעפטיקן, א פעאיקן אויף צו קאַנען קעגנצושטעלן זיך אלע קראנקייטס-אַנשיקענישן.

דאָס אַנפאקן דעם קינדס מאַגן מיט סתם אן עסן, אבי ס'זאָל נישט זיין הונגעריק, אָדער דאָס וועלן אַפקומען מיט נאשוואַרג, בכדי ס'קינד זאָל זיך אַפטשעפען און נישט נודזשען, בעת מען איז פארנומען מיט א גאָר וויכטיקע

מלכה אפעלבוים

ארבעט אָדער א פיינעם וויזיט, אָט-די פראקטיק מוז גענצלעך אויסגעוואַרצלט ווערן.

מען דארף וויסן, אז דאָס קינד מאכט דורך פארשידענע עטאפן אין זיין אנטוויקלונג: דעריבער מוז מען תמיד שטיין אויף דער וואך און געדענקען, אז דאָס עיקרדיקע, דער אלף- בית, דער בראשית פון דער דערציאונג, איז די פיזישע אנטוויקלונג וועלכע באזירט זיך אויף דער ריכטיקער און פינקט- לעכער דערנערונג.

אינעם אומאויפהערלעכן פאָרויסגאנג צו פראָגרעס, געפינט אויס די וויסן- שאפט יעדן טאָג נייע מעדיצינען, נייע מיטלען פארן קאמף קעגן קראנקייטן. אָבער קיין בעסער מיטל, ווי די נאטירלעכע שטאַרקייט פון קערפער גופא, כדי ביצוקומען, גובר צו זיין יעדן מין קראנקייט, איז נישט פאראן, א געוונטער גוף באשיצט און פארטיידיקט, דעריבער איז דאָס בעסטע, דאָס געוונטסטע און שטאַרקסטע און געשמאַקסטע און נאך מער פון אלץ — דאָס פראקטיש- טע פארשידנארטיקייט פון גרינסן און פרוכטן אין דעם קינדס דיעט. אין משך פון טאָג דארף דעם קינדס דערנערונג אנטהאלטן אין זיך אזא מין בונטפארבי- קייט און פארשידנקייט, אז ס'זאָל קאָנען צונויפשטעלן א „רעגנבויען“ ווי צום ביישפיל, רוייע רויטע מייערן, געלע באנאנע, גרינע אלפאסי (שאלאטן), ווייסע ריבלעך, פירפור-רויטע טאָמאַטן (פאָמידאָרן), מאראנאן, ברוינע גיס עפל, בארנעס, ראָזשינקעס, מאנדלען, אבאקאטע, אנאנאס, פלוימען, און נאך אנדערע, ווייל די אלע אויסגערעכנטע פראָדוקטן האָבן אין זיך אן אוצר, פארמאָגן אין זיך א שפע, א רחבות פון אלערליי וויטאמינען, קאלך, פראַטעיין און אייזן.

מיט דארף אָבער נישט מיינען, אז אָט-דער אויגערופענער „רעגן-בויען“ קען פארטרעטן און פארבייטן די מילך, פוטער, קעז, אייער, פלייש און נאך אנדערע שפייזן. חלילה-וחס מ'מוז געדענקען, אז דאָס עסן מוז געגעבן ווערן לויט אן אייגענשטעלען און נאָרמאלן סדר. וואָס שייך די מאָס, האלט מען זיך געוויינ- לעך ביים פרינציפ, אז דאָס קינד אליין איז לויט זיין אפעטיט, מאָסגעבנדיק.

פון הארץ צו הארץ

נאָר ס'קינד גופא קען באשטימען די גרויס פון זיין מאָל-צייט, ס'איז בעיקר וויכטיק, או ס'זאָל אָפּגעהיטן ווערן די רואיקייט בעת דאָס קינד עסט, ווייל דער הוהא, דער רעש איז מסוגל צו האָבן א שלעכטע ווירקונג אויף דעם נערוון פסי-כישן פאקטאָר, וועלכער קען גורם זיין א נעגאטיווע אקטיוויטעט פון מאָגן.

די פארשטענדלעכע און איבערגעגעבענע מוטער, די גוטע דערצי-ערין פארשטייענדיק די אלע פראָבלעמען, זייער וויכטיקייט און פינגטלעכקייט, שטייט תמיד אויף דער וואך מיט איר גאנצע ענערגיע, אָפּפערווייליקייט און אחריות.

ס'איז בכלל ווינטשנסווערט שטענדיק, נישט נאָר בעתן עסן אָדער ביים מאכן די לעקציעס, נאָר אין אלגעמיין, אָנצוהאלטן די רואיקייט, ווייל ס'איז פאר-שטענדלעך, אז דער שטארקער גערויש, דער טומל קאָן זיין א סיבה פון גערווע-זע צערודערונגען און קאָן דערפירן צו גייסטיקער דעסקאָנצענטראַציע.

מען מוז זאָרגן, אז דאָס קינד זאָל וואַקסן גוט, שיין און פראָדוקטיוו פאר דער געזעלשאַפט, און צו דעם צוועק מוז א חוץ די זאָרגפֿעליקע דערנערונג אויך איינגע-שטעלט ווערן א קאָאָרדינירטע טעטיקייט צווישן שול און היים, צווישן מוטער און לערער; אָבער דאָס איז אויפן צווייטן אָרט, דעם ערשטן פלאַץ פארנעמט די גוטע און נארהאָלטע דערנערונג, וועלכע דארף זיין אזוי פארשידנארטיק ווי מעגלעך. פארשידנארטיקייט, וועלכע באשיצט און פארטידיקט איינינוועגס אויך דעם אפּעטיט, דעם חשק צום עסן, אויב זי באשטייט פון נאטירלעכע שפייז-פראָ-דוקטן, איז פיל ווירקזאָמער ווי די אין אפטייק-געקויפטע קרעפטיקונגס-מיטלען. וואָס גיבן נישט שטענדיק דעם גענארטן רעזולטאט צוליב זייער לאבאָראַטאָרישן צוזאמענשטעל, הגם זיי גיבן דערפאר א סך ווייניקער ארבעט פאר דער מוטער, פאר דער דערציערן, ווייניקער ארבעט אויפן מאַמענט, אָבער אינדער-אמתן איז עס ווייט נישט אזוי, ווייל די קינדער, וועלכע ווערן דערצויגן לויט אלע כללים פונעם נאטירלעכן דערציאונגס-מעטאָד, די, וואָס ווערן זאָרגפֿעליק אָפּגעהיט און

מלכה אפעלבוים

געשפייזט מיט נאטירלעכע וויטאמינען און קאלך, גיבן א סך ווייניקער זארג און צרות, ווי די, וועלכע ווערן דערצויגן אויף לאבאראטאָרישע וויטאמינען, וואָס ווירקט אין א סך פאלן צווייזייטיק, ווייל ס'איז נישטאָ אזא לאבאראטאָרישער פראָדוקט, וועלכער זאל קאָנען קאָנקורירן מיט דעם רחבותדיקן כוח פון אונדזע-רע נאטירלעכע "רעגנבויען"-פראָדוקטן.

פ ע ל י ס י א

טאכטער פון ראקעל און מאוריסיא קרומהאלץ

ווי אזוי און מיט וועמען
דארפן קינדער זיך שפילן

אלץ וואס לעבט — אטעמט דאס אטעמען קומט-פאר אויטאמאטיש, מעכא-
ניש און האט די אויפגאבע אריינצופירן "טלען", (זויערשטאף אדער אקסי-
זשען) און אויסצוטיילן א צוויילינג, וואס באשטייט פון קוילן און וואסער. דאס
אטעמען הויבט זיך אן מיטן אנהויב פון לעבן און ענדיקט זיך מיטן טויט. דער-
פאר טאקע ווערן דורך יעדן איינעם שטארק געפלעגט די אטעם-ארגאנען, איבער-
הויפט ביי קליינע קינדער, ווערט דאס לעצטע שטרענג אפגעהיטן דורך דער
מאדערנער מוטער, וועלכע פארפעלט ניט קיין איין טאג ארויסצופירן איר קינד
אין גארטן, צום ים, אדער אין אנדערע לופטיקע פלעצער, וואו דאס קינד שעפט
ברחבותדיק די ריינע און פרישע לופט און געגיסט מיט פולע עמער, אזוי צו זאגן,
פון די נאטור-מתנות פון די נאטור-אוצרות, אויף צו אנטוויקלען ווי עס געהער צו
זיין די אטעם-ארגאנען, וועלכע שפילן א זייער וויכטיקע און באדייטנדע ראָל
אינעם לעבן.

און דאך הערט מען, ווי א סך אזעלכע מוטערס באקלאַגן זיך, אז טראָץ זייער
מיפולער אַנשטרענגונג זיינען זייערע קינדער ניט ווי געהעריק, אדער בעסער
געזאָגט, ניט גוט אנטוויקלט, און זיי, די מוטערס, פאָרעסן גאָר אינגאנצן צו
לייגן די געהעריקע אַכט אויף די אטעם-איבונגען אין שטוב, א שטייגער בעתן
שלאָפן, ביים עסן און איבערהויפט ביים שפילן זיך, ביי וואָס דאָס קינד פאר-
ברענגט לאנגע שעהן.

מלכה אפעלבוים

פונקט ווי ס'ווערט ריכטיק אָפּגעהיט ביים עלטערן קינד, ביים שילער אין שול-עלטער, זיין ארט זיצן בעתן שרייבן אָדער לייגען, אָדער גאָר ביי האנט-ארבעט, אזוי דארף אָפּגעהיט ווערן די פּאָזיציע ביים קליינעם קינד בעתן שפּילן זיך. ווייל פונקט ווי דער שילער ביי זיין לעקציע, אָדער דער ארבעטער ביים ווערק-שטעל, שטרענגט זיך דאָס קינד אָן ביים שפּילן זיך, איר קאָנט א סך מאָל באַמערקן אויף דעם קליינעם קינדער-שטערן גרויסע טראָפּנס שווייס בעתן צוזאַמענשטעלן הילצערנע קלעצעלעך, א הייזעלע, אָדער ביים צונויפּשטעלן א מענטש, א חיה, א בלום, אָדער אנדערע זאַכן פון צעברעקלטע האַלץ-אַברים. ס'איז אַבסאָלוט נויטיק צו קאָנטראָלירן דאָס קינד ביים שפּילן זיך און דאָס איז נוגע ניט נאָר די פּאָזיציע, נאָר אויך ווי אזוי עס שפּילט זיך. מ'דארף אַכטונג געבן, אז ס'זאָל זיך ניט שפּילן רעשיק, ניט צעוואַרפן אלץ איבער דער גאַנצער שטוב, באַוירקן עס צו האַלטן זיך רואיק בעתן שפּילן זיך, ניט אַפּזאַנדיק מיט א גרינג-שעצונג: "א קינד איז א קינד". ניין! אויך א קינד קאָן מען אויסלערנען האַלטן זיך רואיק, ווען אפילו אויף א קינדערשן אָפּן. יעדער אויס-געשוּלטע פּרעבליסטין קאָן לייכט אונטערשיידן, וועלכעס קינד ס'האַט באַקומען, א גוטע, א ריכטיקע און אויסגעפּלעגטע דערציונג און וועלכעס ניט, עס האַנדלט זיך ניט אין דער גוטער אָדער שלעכטער מיינונג פון די לערערין, עס מיינט נאָר צו זאָגן אז א גוט-דערציונג קינד — לויט אלע כללים פון דער געפּאָדערטער אָדער ריכטיקער געזאַגט אַנגעוויזענער קינדער-דערציונג, איז ניט היסטעריש, ווייניקער נער-זעאיש און פּריילעכער, מונטערער און שטענדיק גוטמוטיק. און דאָס לעצטע האָט א זייער גרויסע באַדייטונג פארן געזונטצושטאַנד פון קינד. סיי פיזישן, סיי גייסטיקן און בכלל אויף זיין גאַנצן ארט קינדערשן לעבן, אויף זיין אנטוויקלונג און אויף זיין שטימונג.

דעריבער איז ווינטשענסווערט צו וויסן, אז גיט נאָר דער איין-שעהדיקער, אָדער צוויי-שעהדיקער שפּאַציר שפּילט די הויפּטראָלע אין דער אַנטוויקלונג פון קינד. מ'דארף זאָרגפּעליק קאָנטראָלירן און באַאַבאַכטן דאָס קינד, פון אינדערפּרי ביז ביינאַכט. און ניט נאָר דארף מען אַכטונג געבן אויף דעם קינד צי עס שפּילט

פון הארץ צו הארץ

זיך ריכטיק, נאָר אויך, מיט וועמען עס שפילט זיך, אונטערהערן אפילו די געש-
פרעכן בעתן שפילן זיך, ווייל איין ניט-געוואונטשן וואָרט פון א שלעכט-דערצויגן
קינד קען טיילמאָל מאכן א תל פון דער מוטערס גאנצער מיפולער ארבעט אויפן
געביט פון דערציאונג. ס'איז אויך ניט געוואונטשן צו שיקן די קינדער אויפן שפא-
ציר מיט דער דינסט, ווייל זי, טרעפנדיק זיך מיט אירע חברים, פארגעסט א סך מאָל
איר פליכט, לאַזט דאָס קינד אויף הפקר, און אפילו, אין בעסטן פאל, ווען זי האלט
עס מיט זיך, איז ערשט פריש ניט געוואונטשן אז ס'קינד זאָל זיך איינהערן אין אירע
געשפרעכן, וועלכע פארסמען דעם קינדס מוח.

יא, מיינע פריינט! דערציען קינדער ווי געהעריק איז א זייער שווער
פראַבלעם, איבערהויפט אויפן אמעריקאנער קאָנטינענט וואו די קינדער האָבן א סך
גוטס, און ווייסן, אז די עלטערן טאָרן זיי חלילה ניט שלאָגן, איז א ליאדע-וואָס,
באלידיקט עס זיך, און ווערט ברוגז מיטן עסן; אָדער צווישן א יאָ און א ניין, וויינט
עס, און דאָס אלץ ווירקט שלעכט אויף זיין געזונט-צושטאנד, וואָס פארטעמפט זיין
אנטוויקלונג . . .

אין לעצטן פאל, אויב דאָס קינד ליידט ניט פון קיין נערוון-קראַנקהייט, נאָר
סתם פון צעבאלעוועטקייט, איז דאָס בעסטע מיטל: „ריגאַר-שטרענגקייט“, אזא
ריגאַר-שטרענגקייט, וואָס מאכט דאָס קינד ווייכער, ברעכט זיין עקשנות, מאכט
עס מילדער און במילא לייכטער צו קאָנטראָלירן. עס הייבט אָן דערפילן א פאר-
אנטוואָרטלעכקייט פאר זיינע טאטן און עס הייבט אָן זיך רעכענען מיט זיינע מע-
שים, לויטן געשמאק פון זיינע עלטערן.

שפיל און שפילצייג

יעדע מוטער קען לערנען זייער א סך אויפן געביט פון שפיל און שפילצייג
פאר קינדער, ווען זי זאל נאר כסדר אבסערווירן איר קינד.
אין עלטער פון איין יאר, האט א קינד ליב צו רוקן שטולן, בענק און נאך

מלכה אפעלבוים

אנדערע קליינע מעבל-שטיק, אויך צו קלאפן מיט די שפילעכלעך, בכדי ארויסצו-
רופן א וואס-הילכיקערן גערודער, ווייל ער האט ליב דעם ווידערקול, דעם עכא פון
געקלאפעריי, און דערפאר לייגט עס ארויף איין קלעצעלע אויפן אנדערן, איין
בלאק העכער פון צווייטן, אזוי, אז ווען ס'וועט אומפאלן, זאל ער הערן ווי ס'שיינט
זיך מיט איין מאָל א סך זאכן, וואָס הילכט אָפּ אין א ריטמישן עכא, אין
אזא מין קינדער-סימפאָניע. וועלכע פירט אריין דאָס קינד אין א פיינעם הומאָר
און רופט ארויס א פריילעך קינדיש געלעכטער, וואָס שטעקט אָן אלע אָנוועזנ-
דע אין הויז, אין קאָלירפילע אלבומען. האָט עס ווידער ליב די בונטמאָרביקסטע
פיגורן, אויף וועלכע עס ווייזט אָן מיטן פינגערל, אויסרופנדיק איבעראשנדיק:
אַ! שפעטער קומט דאָס זעליקע פאַר אויך ביי גרעסערע קינדער, ווען אפילו
מיט א קליינער ענדערונג.

קינדער פון צוויי, דריי, ביז פינף, זעקס יאָר, שפילן זיך אויך מיט די זעלבע
שפילצייג, נאָר אָנשטאַט אַרויפצולייגן איין קלעצעלע אויפן אנדערן, איין
בלאָק העכער פון צווייטן, שטעלט דאָס גרעסערע קינד צוזאַמען פאַרשידענע
געביידעס: לייגט אויס וועגן, בויט אויס פלאַטן און שטעלט אויס אין פאַרשי-
דענע פּאַזיציעס. די קאָלירטע פיגורן שניידט עס אויס מיט א שערעלע אָן
שפיצן, און פאַרמירט פון זיי אויס א פובליקום, וואָס ווערט דורך אים אויסגע-
זעצט, אָדער אויסגעשטעלט אין רייען, און ער, דאָס קינד גופא, שטעלט זיך
אוועק אנטקעגנאיבער, ווי אויף א בינע, און זינגט, טאַנצט און דעקלאַמירט, און
שטעלט פאַר אזא מין קינדער-טעאַטער, אָדער עס מאכט גאָר פון די פיגורן שי-
לער, און ער, דאָס קינד, שפילט די ראָלע פון א לערער, פון א פּראָפּעסאָר.

דאָס איז אלץ גערעדט געוואָרן, ווען דאָס קינד שפילט זיך אליין און
ס'איז טאַקע שטאַרק גייטיק צו צוגעוויינען דאָס קינד צו שפילן זיך א געוויסע
צייט יעדן טאָג אליין ביי זיך אין הויז אָדער הויף. ווייל ווען עס שפילט זיך אליין
אנטוויקלט עס בעסער דעם געדאַנק, ווי ווען עס שפילט זיך מיט אנדערע

פון הארץ צו הארץ

קינדער, ווייל ווען עס שפילט זיך מיט אַנדערע קינדער, נעמט ער נאָר א גע-
וויסן, טיילווייז-אַנגעצייכנטן אַנטייל אין שפיל אָדער עס פירט אויס באפעלעריש
זיין טייל ארבעט, בעת אָבער ווען ער שפילט זיך אליין, איז עס דער אַנטדע-
קער, דער דערפינדער פון יעדער פּאַזיציע, פון יעדער ראַלע, עס טראכט,
קאַמבינירט, קאלקולירט און דעצידירט אליין מיט זיין קינדערישן מוח, אָן דער
הילף פון צווייטן. ס'איז אָבער אויך דורך אויס גייטיק, אז די קינדער זאָלן האָבן
חברים אין דעם זעלבן עלטער...

אין יעדער שטוב וואו ס'זיינען דאָ קינדער, דארפן זיך צווישן די פארשי-
דענע שפילצייג געפינען אויך קלעצעלעך, אויף וועלכע עס זיינען פאראן אותיות
און נומערן; די מוטער דארף פון צייט צו צייט אַנווייזן אויף אן אות אָדער
נומער און אַנרופן זיין נאָמען, און רעפערענדיק אזוי א סך מאָל, וועט דאָס
קינד זיך אויסלערנען צו דערקענען די נומערן און אותיות, אין ווען דאָס קינד
וועט קומען אין פרעבל-שול, אין קינדער-גאַרטן, וועט עס זייער לייכט קענען
צוזאמענשטעלן ווערטער, און שפעטער אפילו גאַנצן זאַצן.

מען דארף אויך יעדן קינד געבן ריין-ווייסע בלעטלעך פאפיר מיט פאר-
שידענע קאָלירטע בלייפדערס און אויסלערנען זיי מאָלן פארשידענע קעגנ-
שטאַנדן: א הייזלע, א מייזלע, א קעצעלע און נאָך אזעלכע ענלעכע זאַכן, ביי
וואָס דאָס קינד געפינט שפעטער א גוטן און געלונגענעם צייט-פארטרייב און א
סך פארגעניגן. ס'אנטוויקלט אויך זייער גוט און דערפאַלגרייך זיין קאָליר-פאַנג-
טאזיע, וועלכע האָט א גרויסן חלק אין דער אינטעליגענץ...

ס'דארפן אויסגעמיטן ווערן צו קויפן שפילצייג, וואָס צעברעכט זיך לייכט,
ווייל ווען א קינד צעברעכט א שפילעכל, איז ניט נאָר וואָס עס פילט זיך געטראָפן,
און ס'האָט עגמת-נפש, נאָר עס דערשרעקט זיך און דאָס ווירקט א סך מאָל שלעכט
אויף זיין געזונט-צושטאַנד.

אויך ביכלעך מיט שיינע פאַנאַראמע-בילדער דארפן אריינגערעכנט ווערן
אין דער קאָלעקציע פון שפיל-צייג.

מלכה אפעלבוים

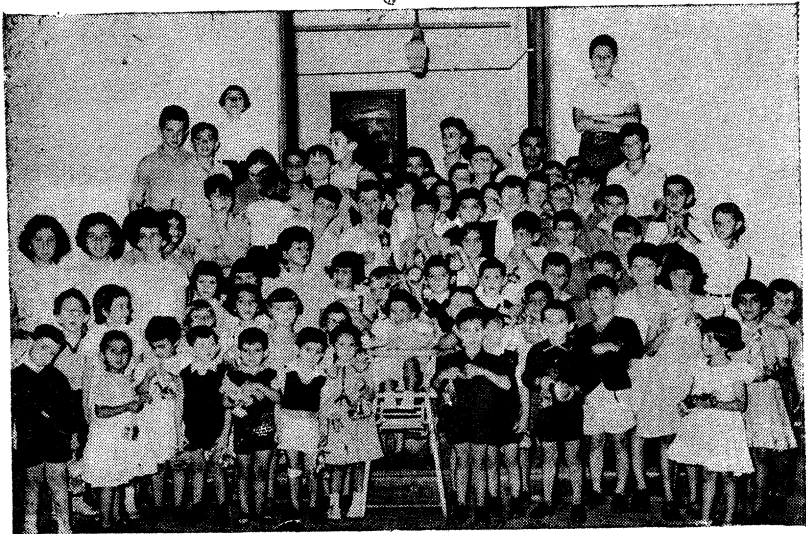
אָבער נאָך געוואונטשענער זיינען די בילדער-אלבומען פון שטאָף און ניט פון פאפיר, ווייל אויך ביי דעם געשעט דאָס זעלבע, וואָס ביי די לייכט-צעברעכבארע שפילצייג.

מ'דארף אויך לערנען א קינד ריטם, ד. ה. מען דארף עס אויסלערנען מארשירן, אויסקלאפן מיט די הענטעלעך א מעלאָדיע און אויך זינגען.

ס'איז אויך נויטיק צו קויפן פאר די קינדער מוזיק-אינסטרומענטן, אזעלכע ווי: א פייקעלע, א פייפל, א טרומייטער, א קליין קינדער-פּיאַנעלע און נאָך אנדערע ענלעכע אינסטרומענטן. לויט דעם ווי א קינד באַהערשט די דאָזיקע מכשירים קאָן מען זיך שאפן א באַגריף, צו וועלכן אינסטרומענט דאָס קינד האָט און פילט א ליבע און א נייגונג און צי ס'אינטערעסירט אים בכלל מוזיק אָדער ניט; צי ס'האָט בכלל א חוש, א געשמאק דערצו, און דאָס וויכטיקסטע, צי ס'האָט אן אויער פאר מוזיק-קלאַנגען. מען דארף אויך ניט פארגעסן צו צוגעוואוינען א גרעסער קינד צו הערן ראדיאָ, פארשטייט זיך, אז מיר מיינען דאָ ספּעציעל צוגעפאסטע קינדער-פּראָגראַמען.

יא, א שווער פּראָבלעם, א זייער שווער און פאראנטוואָרטלעכער פּראָבלעם איז די קינדער-דערציִונג, וואָס האָט א גרויסן איינפלוס אויפן שפּעטערן לעבנס-שטייגער פונעם דערוואַקסענעם מענטשן און דערפאר דארף יעדע מוטער זאָרג-סעליק זיך אָפּגעבן ערנסט דעם דאָזיקן פּראָבלעם, כאַטש דאָס פּאָדערט א סך געדולד. און דער שליסל — גיבן מיר צו — צו א געזונטער דערציִונג און א גוטער אנטוויקלונג, איז טאקע געדולד.

פעליסיא קרומהאלץ

איז קרייז פון די קינדערלעד פון די ריאער קינדערהיים בעת די פייערונג
פון איר ערשטן אניווערסאר

ווי אזוי קודירט מען
שלעכטע געוואוינהייטן

קיינער קען אזוי גענוי ארויסזאגן זיך וועגן דער אומגעהויער - גרויסער
 צאל שלעכטע אָדער, בעסער געזאָגט, מיאוסע געוואוינהייטן ביי קינדער, ווי
 א לערער, ער, וועלכער שטייט אויף דער וואך, אז זיי, די קינדער, זאלן געהאָר-
 כזאם און אויפמערקזאם אויפנעמען די לעקציעס, אָבסערווירט זיי גענוי, און
 זעט טאקע אַט-א די פעלערן, וועלכע קענען אויסקורירט ווערן אָן דער הילף פון
 א דאָקטאָר, אָדער א מעדיצין. נאטירלעך, קאָן דאָס מעגלעך זיין נאָר דורך א
 שטארקער אָנשטרענגונג פון די עלטערן גופא, איבערהויפט פון דער מוטער.
 די מוטער דארף גיט נאָר אכט לייגן אויף דער גוטער און נארהאפטער דעדנע-
 רונג, אָדער דערציאונג, נאָר זי ברויכט אויך האלטן איר קינד אונטער אייגענער
 אָבסערוואציע וועגן זיינע זיטן און מאניערן. זי טאָר בשום אופן ניט גרינגשעצן
 א וועלכע עס זאל גיט זיין שלעכטע געוואוינהייט, אינערעדנדיק זיך, אז ווען דאָס
 קינד וועט עלטער ווערן און האָבן מער שכל, וועט עס אליין פארשטיין, און זיך
 אָפגעוואוינען פון דעם לעצטן, ווי צום ביישפּיל; זויגן א פינגער אָדער אים סתם
 האַלטן אין מויל, בייסן די נעגל, פון די פינגער, מריגען מיט די אויגן, ציען מיט
 דער נאָז אָדער גאָר ציען מיט דער אויבערשטער ליפ, אז די נאָז ווערט אוש מיט-
 געשלעפט, קריצן מיט די ציין און נאָך א סך אועלכע ענלעכע משוגעדיקע פע-
 לערן, צוליב וועלכע א סך עלטערן ווענדן זיך צום דאָקטאָר, מינענדיק, אז דאָס
 האָט צו טאָן מיט נערוון.

מלכה אפעלבוים

מען פאשעט דאָס קינד מיט פארשידענע מעדיצינען, וואָס רופן גאָר א סך
מאָל ארויס אן אמתדיקע קראַנקהייט.

אמת טאַקע, אז ניט לייכט קומט אַפּטמאַל אַן אַפּצוגעוואוינען דאָס קינד פון
אַט-אַ אזא געוואוינהייט.

אַבער מען טאָר ניט אויפגעבן די האַפענונג, און אויך ניט פארנאכלעסיקן.

די קוראציע באזירט זיך אויף דריי הויפט-פונקטן:

געדולד, געדולד און געדולד.

באלד ווי מען באמערקט, אז דאָס קינד האַלט דעם פינגער אין מויל, אָדער
בייסט די נעגל, דארף מען אים ארויסנעמען דעם פינגער פון מויל, אויפקלערן-
דיק אים, אז ערשטנס איז עס א ניט שיינע געוואוינהייט, צווייטנס קען דאָס
פאראורזאכן א קראַנקהייט, ווי אריינשלינגענדיק א סך באקציליען, וועלכע
האלטן זיך אונטער די נעגל, אָדער באשעדיקן די לונגען, צוליב דעם געשטערטן
צופלוס פון לופט.

אויב מעגלעך, דארף מען דעם קינד געבן עפעס אין האַנט צו פארשפילן
זיך, וועט עס במילא ניט פילן די נויסווענדיקייט אריינצולייגן דעם פינגער אין
מויל. מ'דארף וואָס ווייניקער רעדן וועגן זיין מיאוסער געוואוינהייט, און וואָס
מער אויסנוצן באשעפטיקונג פאר זיינע הענט.

ערגער איז אָבער מיט די, וואָס מריגן מיט די אַהיגן. ביי זיי איז ניט פא-
ראַן קיין באשעפטיקונג. זיי מאכן דאָס טאַקע נאָך שנעלער ביי דער אַרבעט,
ביים שרייבן, לעזן אָדער האַנט-אַרבעט. ביי זיי ברויך מען אָננעמען אַנדערע
מיטלען, ווי דערגיין ד. ח. אויספארשן, וועלכע זאכן זיי האָבן אממיינסטן ליב,
ווי גיין אין טעאַטער, קינאַמאַטאָגראַף זען א שיינ בילד פון ספּאָרט און הומאַר,
אָדער גיין אויף דער פּלאַזשע, דאַן ברויך מען דאָס פארגעניגן ביי זיי צונעמען,
דערקלערנדיק, אז אזוי לאַנג, ווי דאָס מרוגען מיט די אויגן וועט אָנהאלטן
וועלן זיי א חוץ אין שולע, אין ערגעץ ניט קומען.

פון הארץ צו הארץ

פארבענקטע נאך זייערע אויסגעחלומטע פארגעניגנס, וועלן זיי פריער, אָדער שפעטער ברעכן זייער עקשנות, און אָנהויבן אליין זיך באהערשן, און מיט איי-גענעם ווילן באקעמפן דעם דאָזיקן פעלער...

די הויפטזאך פאָדערט זיך א סך געדולד.

די עלטערן ברויכן אויך וויסן, ווער ס'זיינען די חברים פון זייערע קינדער, ווייל אָפטמאָל נעמען די קינדער די מיאוסע געוואוינהייטן פון זייערע חברים. דאָס נעמט זיך פון דעם, וואָס א סך קינדער האָבן ליב צו אימיטירן אנדערע, בכלל, איז אין אזעלכע פאלן זיך ניט דאָ נאָך וואָס צו ווענדן צו א דאָק-טאָר. מיט אביסל שטרענגקייט און מיט חכמה קען מען אויף דעם געביט האָבן דערפאָלג, דעם בעסטן רעזולטאט אויף דעם געביט גיט געדולד.

נו, ווען א מוטער וויל אָפגעוואוינען א קינד פון אזעלכע שלעכטע געוואוינ-הייטן, נעמט זי אים אויפן שוויס, שליסט איין זיין רעכט הענטל אין איר האַנט, און ווייזט אים פארשידענע בילדער, לייענט פאר אים שיינע קינדער-מעשהלעך, וועלכע פארקאפן זיין גאנצע אויפמערקזאמקייט, און א פארינטערעסירטער אין די דערציילונגען, פאָרגעסט ער צו מאניפולירן מיט זיינע מיאוסע געוואוינ-הייטן, און אזוי ארום געוואוינט ער זיך איינציקווייזן אָפּ פון זיין שלעכטער גע-וואוינהייט, וועלכע האָט געקענט ברענגען שעדלעכע רעזולטאטן פאר זיין צו-קונפט...

ס'איז נויטיק אין א סך אזעלכע פאלן א באשטראַפונג, אָבער דורך אויס-גיט מיט אזעלכע מיטלען ווי פארשליסן א קינד אליין אין א פינצטער צימער אָדער גאָר עס אָפשרעקן מיט רופן פאָליציי... די שטראַף דארף באשטיין, אין אָפּשטעלן קויפן פאר אים די שיינע רעוויסטעס, צו וועלכע ער איז שוין צוגע-וואוינט, ניט ברענגען אים קיין נאשווארג און בכלל ניט צערטלען אים, אלענפאלס, איז אין אלע ענינים נויטיק געדולד און אויסדויער, און ניט קיין מעדיצינישע הילף.

בראנדא

טאכטער פון דער פיאנא-קינסטלערן מרים און ישראל דיאמאנטע

פארצווייפלונג איז דא

טויזנטער געלערנטע זיצן פארשפארט אין די לאבאָראַטאָריעס און מיט אי-
בערמענטשלעכער עקשנות ארבעטן זיי, צו געפינען מיטלען, וואָס זאָלן פאר-
היטן די מענטשן פון א פריציטיקן טויט און פון ליידן, וואָס פייניקן מיליאָנען
מענטשן בעת פארשידענע קראַנקהייטן.

טעג און נעכט ארבעטן גאנצע מחנות געלערנטע צוזאמען מיט זייערע אסיס-
טענטן; זיי מאכן טויזנטער און טויזנטער עקספערימענטן, כדי צו קענען לי-
דערן די ליידן פונם קראַנקן. קיין איינפאכער מענטש איז נישט אנמשטאנד צו
פילן דעם פיין פון די דאָזיקע געלערנטע, וועמענס ליידן עס זיינען אָפטמאָל נישט
לייכטער ווי די ליידן פון די קראַנקע מענטשן, וואָס זיינען צום טויט פאראר-
טיילט.

פונדעסטוועגן ווערן זיי נישט פארצווייפלט, זיי זיינען זיכער, אז זיי וועלן
געפינען די געוואונטשענע מיטלען אָפציראטעווען די קראַנקע מענטשן פון א
זיכערן טויט. דאקעגן די מוטער, ווי נאָר איר קינד ווערט חלילה קראַנק, ווערט זי
באלד אויסער זיך, זי ווערט פארצווייפלט ביז גאָר און אין שטוב גייט אלץ אויף
רעדלעך. און דאָס ווירקט זייער שלעכט אויפן קראַנקן קינד. אָפטמאָל
פארערגערט זיך דעם קינדס געזונט-צושטאנד בלויז פון אַט-דער שרעק וואָס
באפאלט אים צוליב דער טרויעריקער שטימונג, וואָס הערשט אין הויז.

* * *

מלכה אפעלבוים

אין לעבן פון מענטשן טרעפט זיך גאנץ פארשידנס: מען גייט דורך היים און קאלטס, זאָרג און צופרידנקייט, דערפאלג און דורכפאל, אָבער אויף די אלע אימוועגן, וואָס מען מאכט דורך אין לעבן, מוז מען וויסן איין וויכטיקע זאך, ניט פארצווייפלען.

פארצווייפלונג איז סם.

טאָקע די מוטער, די פרוי, דארף זיך אָנשטרענגען ווי ווייט מעגלעך און ניט דערלאָזן צו קיין שווער געמיט אין הויז, בכדי ניט צו פארלירן די ענערגיע און לוכט פאר דעם ווייטערדיקן קאמף אויפן שווערן לעבנס וועג, און נאָכמער אין דער שווערער שעה פון קראנקהייט.

עס איז ריכטיק, אז היינטיקע צייטן איז ניט אזוי לייכט זיך צו באפרייען פון זאָרג און שווערע שטימונג, ווייל מען איז נערוועאיש, אָבער עס איז ווערט די מי. עס ברענגט גליק און גוטע רעזולטאטן בכלל, און פארן קינד בפרט,

אויף דער פרוי ליגט די גרויסע אויפגאבע צו שאפן אין דער היים א געמיט-לעכע און זאָגאר אפילו א געקינסטלט-פריילעכע שטימונג, אזוי, אז דאָס קראַנקע קינד זאָל האָבן די זיכערקייט, אז עס איז גאַרניט אזוי ערנסט-קראַנק ווי עס האָט געמיינט, א פאקט — אין שטוב איז די שטימונג א גוטע, אפילו א פריילעכע איי, עס פילט שטארקע שמערצן, — דאָס איז געוויס בלויז איבערגייענדיק, עס איז מיט דער פולסטער האָפענונג, אז גאַר אין גיכן וועלן די ווייטיקן פאיי-שווינדן, און אַט-אַ-די איינעדעניש פון דעם קראַנקן קינד העלפט א סך מיט ביים קורירן זיין קרענק.

אָבער ווען דאָס קינד כאַפט זיך, אז די עלטערן עסן ניט גוט, אז מען נעמט אראָפּ פון טיש די טעלער כמעט אזוי ווי מען האָט זיי ארויפגעשטעלט, דארף מען אים מיט א שמיכל דערקלערן די טעאָריע פון דעם גרויסן וועלט-בארימטן פראַפעסאָר, וועלכער האָט געזאָגט, אז א מענטש, וואָס עסט א סך מיטאָמאָל, איז ניט פעאיג צו טראַכטן, אַריגינעל און גוט, אויך אז טאָלסטאָי האָט געגלויבט, אז

פון הארץ צו הארץ

ווען א מענטש פרעסט זיך אן, דערוועקט זיך אין אים דאָס ברוטאלע, דאָס חיה'שע און ער איז ווייניקער גענויגט צו עטישע האַנדלונגען. בכלל דאַרף מען אים זאָגן, אז דאָס עסן צופיל מיטאמאָל ברענגט אלערליי קראַנקהייטן. אלענפאלט טאָר דאָס קראַנקע קינד בשום אופן ניט וויסן, אז די ריכטיקע סיבה פון זייער ניט-עסן איז זיין שווערע קראַנקהייט, ווייל דאָס לעצטע וואָלט געקאָנט דערפירן צו א נערוון-צעטרייסלונג, וואָס קען שאפן א קאָמפליקאציע. וואָס באשווערט דאָס קורירן די ריכטיקע קרענק, די קלוגע פרוי, דאַרף מיט אלע כוחות בא-הערשן די געדריקטע שטימונג, זי דאַרף זיך באַמיען אז אלץ אין שטוב זאָל זיין אין אַרדנונג. איבעראל דיין און ציכטיק, יעדער אין שטוב זאָל זיך פאַרהאַלטן שטיל און רואיק, ווייל דאָס לעצטע איז א גרויסער ביישטייער אין דער קוראַציע.

חנה מזרים און ביילע

טעכטער פון דרא. לאויזא און דר. משה עשריקי

נערוועזיטעט ביי קינדער

דעם אויסדרוק א נערוועאיש קינד באנוצן מיר יעדן טאָג, און עס דוכט זיך, און אלע ווייסן מיר גענוי, וואָס מיר ווילן זאָגן מיט דעמדאָזיקן אויסדרוק, אָבער ווען א סך פון אונדז, וועלכע זאָגן דאָס, וואָלטן זיך פארטראכט אויף וואָס עס באזירט זיך די נערוועזיטעט, וואָלטן מיר א סך ליידן אויסגעמיטן.

אונטער דעם אויסדרוק "נערוועזיטעט" באהאלט זיך א גאָר לאנגע קייט קראנקהייטס-דערשיינונגען, אָפט פארשידנארטיקע, און זאָגאר שטארק היפכדיקע איינע צו די אנדערע.

לאָמיר פרובירן קלאָר ווערן:

מערסטנטייל האָבן מיר צו טאָן מיט דריי טיפן נערוועזע. די ערשטע: קינד-דער, וועלכע זיינען עמפינדלעך, וועלכע רעאגירן מיט א שטארקער נערוועזיטעט אויף יעדער קלענסטער איבערלעבונג, וועלכע נעמען זיך צום הארצן א ליאדע-וואָס, ווי צום ביישפיל, מיט א געוויינלעכער טאָג-טעגליכער לעבנסדערשיינונג.

צום צווייטן טיפ - געהערן קינדער, וועלכע זיינען שווער צום האָדעווען, קינד-דער, וועלכע זיינען נישט פעאיק איינצולעבן זיך מיט אנדערע: קינדער, וועלכע ווילן בשום אופן זיך נישט בויען פאר וועלכע עס זאל נישט זיין דיסציפלין.

צום דריטן טיפ — געהערן קינדער, וועלכע האָבן ווירקלעך א נערוון-קרענק: — א ירושה פון די עלטערן. אָט-אָ די לעצטע מוז מען אָן שום באדינג האלטן אונ-טער א מעדיצינישן אויפזיכט, מי'דארף זיין אונטער דער אויפזיכט פון א ספע-ציאליסט, און אין שטארק שווערע פאלן ברויך מען עס אריינגעבן אין א ספעציעלן

מלכה אפעלבוים

אנשטאלט, און דאן קומט דער געוואונטשענער רעזולטאט. אין געגנפאל קען זיך די קרענק אנטוויקלען און איבערטראגן לייכט אויף דער שפעטערדיקער צייט, און קען טיילמאל לייגן א חותם אויפן גאנצן לעבן.

ווען מיר זאלן זיך שטעלן די פראגע, פארוואס די נערוועזיטעט ביי קינדער דערשיינט אין פארשידענע געשטאלטן, וואסערע קאנסעקווענצן זי דראָעט, און איבערהויפט פארוואס זי דערשיינט אזוי אָפט, וואָלט דער ענטפער נישט געווען קיין שווערער; ער וואָלט געווען אַט-וועלכער:

ס'קינד איז סיי פיזיש, סיי פסיכיש א נישט-צייטיקער עלעמענט: עס האלט זיך אין פארמירן, און טאָקע די פארמירונג פארנוצט א זייער גרויסער טייל ענערגיע, און דידאָזיקע ענערגיע, וועלכע ווערט פארנוצט אויפן אנטוויקלען זיך, פעלט אויס אין טאָג-טעגלעכן לעבן. און אַט-א-דאָס איז גורם א צעשטערונג פון גלייכ-געוויכט, די וואקלעניש, אינדערצייט ווען א צייטיקער אַרגאַניזם, א געזונטער, בא-זיצט א באצייכנטע גלייכגעוויכט און א פעסטקייט אין יעדער טעטיקייט.

ווי אזוי קען מען דערקענען די נערוונקראנקהייט ביי קינדער? ווי אזוי קען מען דערקענען, איידער זי נעמט אָן אַן ערנסטן כאַראַקטער? דאָס ערשטע דערקענט מען אין די אויגן, די אפּלען, באַוועגן זיך שנעלער ווי געוויינלעך.

קאלטע הענט און פיס, וועלכע ס'איז שווער אפילו אין בעט צו דערווארעמען; איבעלקייט, פארמאטערטקייט, לייכטע האַרץ-קלאַפּונגען, שוויצן, טיילווייז געהע-כערטע טעמפּעראַטור און א סך מאל זאָגאר א הויטאויסשיטונג.

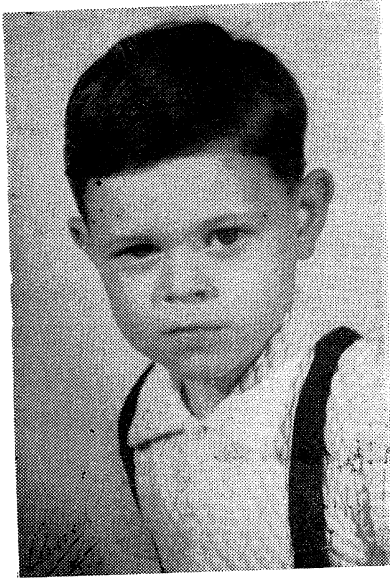
ווי מיר זען, איז דאָס קינד נישט שולדיק ווי אַ טייל פון אונדז ווילן באהויפטן באצייכענענדיק זיין קרענק אלס שלעכטקייט, אז זיין כּעס מאכט אים נערוועאיש. ס'איז א זינד אזוי צו טראַכטן. דאָס קינד איז נישט שולדיק, ס'איז ליידער באעוולט פון די נאטור, דאָס נערוועאישע קינד באזיצט נישט אזא מאָס ענערגיע, וועלכע זאל סטייען אי אויף דער אנטוויקלונג, אי אויפן טאָג-טעגלעכן לעבנס-פארברויך, און דער פאר טאָרן מיר נישט מיט געוואלד, וועלן גובר-זיין זיין קרענק

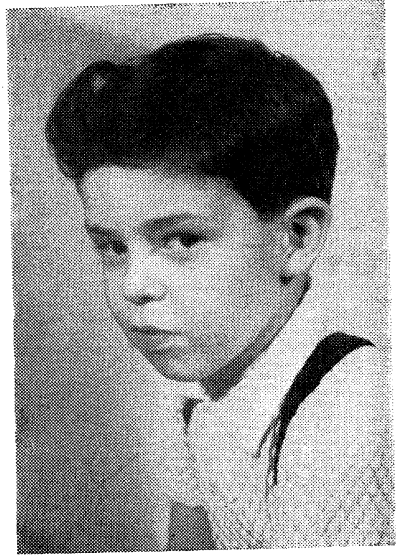
פארקערט, אנשטאָט צו פארבעסערן זיין צושטאנד, קען מען זי גאָר נאָך מער פארערגערן. מען קען דערגרייכן א נעגאטיוון רעזולטאט ווען מען האַנדלט אומ-באטראכט און אייליק, דאָס קינד קען ווערן דאָס, וואָס מען פלעגט רופן היסטע-ריש, און אזעלכעס קען מען שוין זיכער מיט גוואלדמיטלען נישט היילן, כאָטש דאָקטוירים באהויפטן לעצטנס, אז מ'דארף יאָ באקעמפן מיט כוח, פונדעסטוועגן ווילט זיך אונדז נישט גלויבן, אז ס'גיט א געוואונטשענעם רעזולטאט.

מען טאָר אָבער אויך נישט צופיל נאָכגעבן אזא קינד, כדי נישט צו ווייזן אים אז אדאנק זיין קראנקייט האָט עס פּריווילעגיעס און אנשטאָט מיטצוהעלפן אויס-היילן זיין קרענק, זוכט עס אינצואוואַרצלען זי וואָס אַמאָל מער און מער בכדי נישט צו פארלירן די דאָזיקע פּריווילעגיעס, וועלכע מאַכן אים פאר א גאנצן מיוחס. דאָס אינציקע מיטל צו היילן אזא קינד איז: מיטהעלפן אים אומבאמערקט אין יעדער פּאזיציע אין וועלכער עס איז וואקלענדיק וואו עס האָט נישט דאָס גלייכגעוויכט, נישט שטראַפן אים פאר זיין דורכפאל. פארקערט, דערקלערן אים, אז דאָס איז א זאך, וואָס קען יעדן טרעפן אויפווייזן אים, אז פארצווייפלונג איז א שוואַכקייט און לערנען נישט פארצווייפלען, נאָר ווידערמאָל זיך נעמען צו די נישט פינקטלעך גוט אויסגעפירטע ארבעטן און אזוי ווי נישט באמערקטערהייט אים ארויסהעלפן, באנוצנדיק זיך דערביי מיט אביסל הומאָר, וועלכע דאָרף הויבן זיין מוט. דערקלערן אים, אז די אלע איצט טיילווייז שווערע ארבעטן וועלן אים מיט דער צייט זיין זייער לייכט. אזוי ארום וועט דאָס קינד דערזען, אז עס לוינט אים נישט צו קרענקען צוליב די נארישע פּריווילעגיעס, וועלכע ער האָט, ווייל סיי ווי באציט מען זיך צו אים זייער איידל, זייער צארט. און ער גופא וועט אָנ-הויבן קעמפן מיט איר, און דאן ערשט באקומט זיך דער געוואונטשענער רעזולטאָט. ווייל נישט קיינער, ווי דאָס קינד גופא קען ארויסוואַרצלען די ביטערע קרענק, די נערוועזיטעט, וועלכע קען צום שלום פארוואנדלען דאָס גערוועאישע קינד אין א קראַנקן נערוועאיש-פּסיכישן מענטשן, אין א נעאראָפּאַט, אָדער פּסיכאָפּאַט.

בעראל

פיוול

זין פון צילא און פנחס אפעלבוים

דער געדאנק ביי קינדער

ווען עמיץ זאל וועלן גענוי און דייטלעך שטודירן און פארשן דעם געדאנק ביי קינדער, וואלט ער זיך געדארפט אריינלאזן אין אן אומענדלעך-ריזיקן פעלד פון דער קינדער-פסיכאלאגיע. ווייל עס זיינען פאראן זייער און זייער א סך פראבלעמען וועלכע זיינען דער אביעקט, ממש דער הויפט-בערוו, פון קינדס-גע-דאנק, און טאקע אט-א-די, לויטן אויסזען גאר לייכטע און ווייניק אין צאל קינדער פראבלעמען, אט-א די דאזיקע פראבלעמען פון קינדס-געדאנק, זיינען שוין דוקא ביט אזוי קליין אין צאל; זיי זיינען כמעט אזוי גרויס אין צאל, ווי די פראבלעמען פון לעבן אין אלגעמיין.

אבער דאס איז נאך ביט אלץ: זיי זיינען אפשר שווערערע ווי די פראבלעמען פון לעבן פון די דערוואקסענע, ווייל זיי זיינען פארהוילן, אבסטראקט, אפטמאל ווייסט מען ביט ווי אזוי, און ווען זיי דארפן באהאנדלט ווערן; מען ווייסט נישט ווען עס באווייזט זיך ביים קינד די התחלה פונם געדאנק.

א סך גרויסע געלערנטע, גרויסע לויט זייערע פארש-ארבעטן, לויט זייערע טעאריעס ווי אייך פון זייער פראקטיק, זיינען ביי דער מיינונג, אז דער געדאנק ביים קינד דערשיינט צוזאמען מיטן לשון, אנדערע ווידער זיינען נישט מסכים מיט אזא מסקנה און זיי ווייזן-אן, אז דער געדאנק ביים קינד קומט פריער ווי

מלכה אפעלבוים

ס'לשון אלנפאלס איז איין זאך קלאַר : אז דער געדאנק ביי קינדער בייט זיך לאנגזאם און שטופנווייז. עס קומען פאַר אין קינדס געדאנק אָפּטע, און גאַר לאַנגזאמע ענדערונגען. עס קומט פאַר אזא מין שטייגונגס-פּראָצעס, וועלכער פּאָדערט זייער א סך אויפּמערקזאמקייט און נאַכפּאַרשונג, בכדי צו קענען דערגיין די פּרטים פון דער אנטוויקלונג פונם קינדס געדאַנקען-גאַנג. און דאָס איז א זייער שווערע און פּאַראַנטוואָרטלעכע אויפּגאַבע, וועלכע באלאַנגט צו דער עובדא פון דער דערציערין, דער מאמען, אויסשליסלעך צו איר. און כדי דאָס צו טאָן אזוי גוט ווי מעגלעך, דאַרף זי, די מוטער, נעמען אָבסערווירן איר קינד באלד פון זיין געבוירן אָן, און זי וועט זען, אז דער דענק-אופן ביים קינד בייט זיך פיר מאל.

אמת טאקע, אז אין אלגעמיין קען מען ניט באצייכענען אויף קלאַר דעם איבערגאַנג פון איין דענק-אופן צום צווייטן ; מ'קאָן אויך ניט וויסן, צו מיטן איבערגיין צום צווייטן דענק-אופן פּאַרלירט מען דעם ערשטן, אָבער מערווייניק קען מען האָבן א שטיקל באַגריף, וואָס זאָל מיטהעלפן ביים דערציען, אין ביים אנטוויקלען ווי געהעריק דעם געדאַנקען-גאַנג ביים קינד.

די ערשטע סמנים פון דער אנטוויקלונג פון קינדס געדאַנק קען מען זען, ווען מען ווייזט דעם קינד פּאַרשידן-קאָלירטע שפּילצייגן און מען אָבסערווירט, וועלכע קאָלירן עס געפּעלן אים בעסער, מיט וועלכע ער וויל בעסער זיך שפּילן, און בכלל וועלכע עס האָט ליבער און פּאַרהאַלט לענגער אין זיינע הענטלעך. דאָס הייסט געדאַנק : דאָס מיינט צו זאָגן, אז דאָס קינד, ביים אויסוויילן א שפּיל-צייג פּאַר זיך, ראַציאָנירט שוין מיט זיין געדאַנק, דאָס זעלכע קען מען אויך באַמערקן ביים פּאַרשפּילן דאָס קינד מיט א לידל. א סך קינדער, אפילו ווען זיי קענען נאָך ניט רעדן, גיבן זיי צו פּאַרשטיין מיט זייער מימיק, וועלכעס לידל זיי האָבן בעסער ליב, צום ביישפּיל : ווען מען זינגט פּאַרן קינד אזא לידל, וואָס עס האָט ליב, לייגט עס אוועק ס'קעפּעלע און לייגט רואיק, הערט זיך איין א שטיקל צייט אין זיין באַליבטער מעלאָדיע און שלאָפּט-אין ; דאַקעגן

פון הארץ צו הארץ

אָבער, אויב מ'זינגט עפעס טרויעריק, אָדער א סתם אים גיט באליבט לידל, דרייט עס זיך אומצופרידן, קאָפעט מיט די פיסלעך, און צום שלום צעוויינט עס זיך. אָט דאָס איז א סימן, אז זיין געדאנקען-גאנג איז א נאַרמאַלער, אז זיין דענק-אופן מאכט ריכטיק דורך דעם אנטוויקלונגס-פראָצעס.

און טאָמער איז א קינד גלייכגילטיק צו אלץ און צו אלעמען, איז א סימן, אז זיין באנעם איז אביסל טעמפּ אָז די אנטוויקלונג פון זיין געדאנק ליידט פון א דעפּרעסיע. דאן דארף די מוטער אויסלערנען דאָס קינד אונטערשיידן פון גוטס צו שלעכטס, פריילעכס אָדער טרויעריקס. זי דארף ווייזן דעם קינד צוויי שפּיל-זאכן, — איינס א שיינס מיט א פאַרשידנפאַרביקן קאָליר, און דאָס צווייטע — א טונקלס אָדער מיט א שווארצן קאָליר. ווען זי גיט אים דאָס ער-שטע, דארף עס שמייכלען, ארויסווייזן פריילעכקייט און צופרידנקייט, דאקעגן ביים צווייטן דארף עס ארויסווייזן אומצופרידנקייט, פאַרציען א גרימאסע אויפן פנים, עפעט אזא מין טרויעריקייט. דאָס איז נוגע אויך דעם ניגון, אזוי ארום וועט דאָס קינד אָנהויבן אונטערשיידן און ביסלעכווייזן אליין ראציאָנירן מיט זיין געדאנק, — דערקענען דעם אונטערשייד פון שיינע, זוגיקע, ביז נעפלדיקע-גרויע קאָלירן: פון פריילעכע אלעגרעט-מעלאָדיעס ביז טרויעריקע, פאַמעלעכע.

מ'דארף דאָס קינד אויך צוגעוואוינען צו וויסן, וואָס מען מעג יא און וואָס מ'טאָר גיט, כ'בין גיט מסכים מיט די מוטערס, וואָס זאָגן, אז ווען ס'קינד וועט עלטער ווערן, וועט עס שוין ממילא אליין וויסן וואָס מ'מעג און וואָס מ'טאָר גיט. ס'איז לעכערלעך דעם קינד דאָס צו דערקלערן, טענהן א סך מוטערס ווייל ס'איז נאָך צו קליין, אז ס'זאָל קענען באַגרייפן, אמת, דאָס קינד אין עלטער פון איין ביז דריי יאָר וועט דאָס גיט פאַרשטיין, און ס'איז נאַטירלעך, וואָס עס קען דאָס גיט פאַרשטיין, ווייל אין דעם עלטער איז דאָס קינד גיט אימטשאַנד ריכטיק צו באנעמען וועלכן עס זאָל גיט זיין באַגריף. עס איז גיט רייף, אז עס זאָל קענען אונטערשיידן די גוטע אָדער שלעכטע קאַנסעקוענצן, די אומגע-וואונטשענע אָדער גאר גוטע רעזולטאַטן פון זיין האַנדלונג. טאקע דעריבער

מלכה אפעלבוים

איז דער חוב פון דער מוטער, אז זי זאל דאָס קינד ספּאַנטאן צוגעוואוינען צו דעם, און שפּעטער ערשט וועט דאָס קינד פארשטיין ריכטיק אָפּצושאצן, פאר- וואָס זיין מאמע פלעגט אזועקגעבען אזוי פיל כוח אים דאָס אויסצולערנען צוגעוואוינען. עס וועט מער-ווייניק פארשטיין, פארוואָס זיין מאמע פלעגט אין אים אזוי פיל אריינרעדן און אָנווייזן, וועלכע זאכן זיינען פאר אים גוט און וועל- כע קענען אים מאכן ליידן, אזוי אז פון דריי ביז זעקס יאָר וועט שוין דער מו- טערס ארבעט זיין א לייכטערע, ווייל דאָס קינד וועט שוין זיין צוגעוואוינט אָפּצוהיטן די כללים פון פרייהייט און פארבאָט. ס'וועט זיך שוין וויסן צו היטן, ווייל ס'וועט מער-ווייניק שוין באגרייפן, וואָס פון דעם קען ארויסקומען, אי פון געוואוינהייט.

א קינד אין עלטער פון דריי ביז זעקס יאָר וועט שוין ניט כאפן אין האנט פייער, ניט אָננעמען ס'מעסער ביי דער שארף, ס'וועט ניט אריינלייגן קיין שמוץ אין מויל און אזוי ווייטער. יא, א קינד אין עלטער פון דריי ביז זעקס יאָר הויבט שוין אָן פארשטיין, וואָס עס קאָן אים מאכן ליידן, און עס באמיט זיך מער-ווייניק פון דעם זיך אויסצוהיטן, ווייל קינדער האָבן ניט ליב צו זיין קראנק און ליגן אין בעט. אמת טאקע, אז נאָך ניט אלץ פארשטייט עס אויף דעם גע- ביט און ס'איז נאָך דאָ גענוג מיט דער קליינער חברה אויסצושטיין, אָבער מער-ווייניק, ווייסט שוין דאָס קינד אין דעם דאָזיקן עלטער, וואָס מ'מעג און וואָס מ'טאָר ניט.

ריכטיקער הויבט עס אָן צו פארשטיין, ווען עס גייט אריין אין דער דרי- טער פאזע, ד. ה. אין עלטער פון זעקס ביז ניין יאָר. דאָן קומט שוין צו הילף די שול, וועלכע באוועגט זיין געדאנק צו ראציאָנירונג, דעמאָלט הויבט דעם קינדס געדאנק אָן זיך אויסשיילן פון זיין קינדערישקייט און אויפן אָרט פון לעצטן הויבן אָן צו שפראַצן די וואַרצלען פון אינטעליגענץ, עול און מאָראַל, פאראנטוואָרטלעכקייט און אמביציע, וועלכע פירט צו אומאָפּהענגיקייט, וועלכע

פון הארץ צו הארץ

דאָס קינד דערגרייכט, ווען ער גייט אריין אין דער פערטער פאזע, וואָס רעכנט זיך פון ניין ביז פערצן יאָר. ערשט דעמאָלט באמערקט זיך דער מהלך דער גרויסער שטח, וואָס מ'האַט דורכגעמאכט.

אַבער נאָך די אלע שוועריקייטן וואָס מען איז דורכגעגאנגען, טאָר מען זיך נאָך ניט אלץ אַפרוען, נאָר ווייטער שטיין אויף דער וואך און היטן די אויס-פירונג און די עקספעריענץ פון זיין נאָך ניט באפעסטיקטן געדאנק. מ'דארף מיט חכמה אים אויסלערנען דערקענען דאָס לעבן מיט זיינע פארוויקלטע פראַבלעמען. מ'דארף אים אָנווייזן, וואָס קאָן מיט אים פאסירן, אויב עס וועט זיך פארנעמען אויף א ניט-ריכטיקן דרך פון זיין נאָך יונגען געדאנק: מ'דארף אים צוגעוואוינען צו ווידמען זיין געדאנק, זיין ענערגיע, צו נוצלעכע און ניט פוסטע פראַבלעמען, וועלכע קענען צעברעכן זיין קאריערע און זיין לעבנס עקזיסטענץ.

פנחס בנימין

זון פון חנה און לייבטשע פעלזענשוואלד

די מורא ביי קינדער

דער מעטאָד פאר קינדער-דערציונג, ווי שטרענג און שווער ער זאל נאָר
ניט זיין, האָט אויך זיין שיינע און גוטע זייט, וואָס קאַנצענטרירט אביסל די
מחשבות, די א סך מאָל ניט גענוג אויסגערעכנטע, אָדער, בעסער געזאָגט,
די בליציקע געדאַנקען, טרייסלט אָפּ דעם שטויב פון דעם טאַג-טעגלעכן לעבן
און זאָרג און ברענגט אביסעלע פרייד, וואָס פארווישט דעם שימל פון דער
גרויער וואַכעדיקייט. ווייל פון דעם קינדער-געטומל, וואָס פילט אָן דאָס הויז,
הערט זיך אויך געזאנג און געלעכטער. און דאָס לעצטע אליין איז שוין אין א
גרויסער מאָס א גאָר גענוגנדיקע פיינע באלוינונג פאר דער שווערער ארבעט,
וואָס עס פאָדערט דער מעטאָד פאר דעציונג.

יא, יא איין שמייכל פון א קינד — און אין אלע ווינקלען פון הויז ווערט
פריילעך. דעריבער טאקע דארף די מוטער, די דערציערין, זיך באמיען
אלץ צו טאָן, אבי ניט צו דערלאָזן פארכמורען דאָס קינדערישע פנימל, וואָס
שאפט די שטימונג אין הויז, וואָס איז דער סימבאָל פון דער הויז-שטימונג.
און אויפן ערשטן ארט קודם-כל דארף זי באזייטיקן ביים קינד די מורא,
וועלכע איז אסך מאָל גורם ניט נאָר טרויעריקייט, דערשלאַגענקייט און אומעט,
נאָר, גאָר אפילו אויך קראַנקהייט, און בכדי צו וויסן ווי אזוי מען באזייטיקט מורא

מלכה אפעלבוים

ביי קינדער, מוז מען פאר אלעם פארשן און זוכן און דערגיין די סיבה דער-
פון. מען דארף קודם-כל זען אויסצוגעפינען, פון וואָס און פון וואנען די דאָ-
זיקע מחלה קומט. ס'איז קלאַר, עס איז גאנץ פארשטענדליך, אז דאָס קינד
ווערט געבוירן פריי פון דעמדאָזיקן געפיל און עס ווייס אפילו ניט, וואָס עס
באדייט דאָס דאָזיקע וואָרט "מורא": עס באגרייפט גאַרניט דעם דאָזיקן כא-
ראַקטער און נאָך ווייניקער, זיין אינהאלט. ערשט דאן, ווען עס פאסירט,
זלילה, אן אומגליק, ווען דאָס קינד טרעפט זיך צוזאמען פנים אל פנים מיט
עפעס א ניט-אנגענעמער, א שלעכט געשעעניש, ווען עס שטויסט זיך אן אויף
עפעס אזא מין שוועריקייט, וואָס מאכט עס שטארק ליידן, וואָס ברענגט וויי-
טיק און טרויעריקייט און נאָכמער פון אלץ, ווען עס פילט זיך מער ווייניק באַדראַט,
דערפילט עס ספּאַנטאן דעם דאָזיקן פחד-געפיל, וואָס ווערט באצייכנט מיטן
נאָמען „מורא“.

אויב א קינד איז ווען-עס-איז צעביסן געוואָרן פון א קאץ אָדער הונט
וואָס האָט אים גורם געווען זייער א סך ליידן און צרות, וועט אָט-אזא קינד
שוין שפעטער אויסמיידן און אנטלויפן פאר אזא חיה, עס וועט דערשראָקן
ווערן און אויפציטערן בלויז אויפן אַנבליק פון איר, מעג זי זיין א געזונטע,
א רואיקע און א אויסדרעסירטע און צוגעלאָזענע, וואָס האָט גאַרניט בדעה
דעם דאָזיקן קינד חלילה עפעס שלעכטס צו טאָן. דאָס קינד האַלט זיך ביי
ס'זיניקע און ס'וועט שוין גאַרניט העלפן כרי ארויסצורייסן, ארויסצוואָרן-
צלען פון אים די דאָזיקע מורא.

יא, בלויז אויפן אַנבליק פון אזא חיה, וועט אזא קינד ווערן זייער נער-
וועאישי און דערשראָקן און עס וועט דעמאָלט ניט העלפן קיין שום דערקלע-
רונג אָדער אויפקלערונג וועגן דער זינלאָזיקייט און אומבאגרינדעטקייט פון
זיין פחד, ווייל דער דאָזיקער מוראדיקער שרעק, ווי אן עכאָ פון יענער פאסי-
רונג, דאָס דאָזיקע געפיל, ליגט שוין ביים קינד אין זיין אונטערבאוואוסט-

פון הארץ צו הארץ

זיין, און ווילנדיק אָדער ניט ווילנדיק מאַניפעסטירט זיך זיין שרעק ביי יע-
דער ענלעכער סיטואציע צו יענער, וועלכע האָט אים געמאכט אזוי פיל ליידן,
עס דאכט זיך אים, דעם דאָזיקן קינד, ווען עס באגעגנט די דאָזיקע חיה,
אז ווידעראמאָל איז עס אין געפאר, ווידער איז עס באַדראַט, אז ווידעראמאָל
וועט אים אויסקומען זייער א סך צו ליידן צוליב דעם דאָזיקן באשעפעניש.

זאגט מען דאָך עפעס, אז די "מורא" האָט גוואלדיק גרויסע אויגן, און
דער אונטערבאוואוסטזיין איז קערנדיק, נון, איז גאנץ פארשטענדלעך, און
די פרוכט פון אַט-אזא אומגעלונגענעם זיווג קען ניט זיין קיין געראַטענע,
און ווער עס ליידט פון דעם, איז די מוטער, די דערציערין, וועלכע קען ניט
צוזען די ליידן פון איר קינד.

עס טרעפט אָבער גאנץ אַפֿט, אז די זעלבע מוטער, וועלכע לייגט אוועק
א גוואלדיק גרויסע ארבעט אויף ארויסצושיילן די דאָזיקע אויבנדערמאָנטע
מורא, פלאנצט אינם קינד איין ניט באמערקטערהייט א פיל גרעסערע
און מער שאַדנברענגענדיקע מורא ווי יענע ארויסגערופענע דורך א צופאל.
זי זאָגט דעם קינד ניט מער און ניט ווייניקער, אז אויב ער וועט נאָך איין מאָל
אַנטלויפן פאר א הונט אָדער א קאָץ, וועט ביינאכט קומען צו אים א שד
און אים כאפן אין זאק אריין. אָדער נאָך אזעלכע ענלעכע : א פיראט, א ציגינער,
אָדער גאָר א כישוף-מאכערין מיט ארויסגעזעצטע אויגן און אויסגעביינערטע
הענט, וועלכע וועט אים כאפן און אוועקטראָגן ערגעץ אין א מדבר.
און עס דאכט זיך אזא מוטער, אז נאָר אזוי ארום וועט זי דערגרייכן דעם גע-
וואונטשענעם רעזולטאט.

מוזן מיר דאָ זאָגן, אז ס'איז א זייער ביטערער טעות, אנשטאָט צו היילן
איר אזוי אויך שוין נערוועאיש קינד, מאכט זי עס מיט די אלע דראסטישע
באדראָאונגען א סך נערוועאישער... ניט נאָר דער, וואָס פארשטייט דאָס
קינדערישע לעבן, נאָר אפילו א געוויינלעך פראָסטער בשר ודם קען דאָס

מלכה אפעלבוים

זייער לייכט באמערקן, ווי א קינד ווערט טיילמאל פלוצלינג שניי-ווייס און ס'שפרינגט דערשראקן אויף פון שטול, אויף וועלכן עס זיצט, ווייל עס האט זיך דערהערט א קלונג אין טיר, מען קען זען, ווי דאָס דערשראקענע קינד מיט די מוראדיקע ברייט-צעפענטע אויגעלעך לויפט קודם-כל צו הארט צו דער מאַמען זיינער און פרעגט מיט א טרערנדיק-ציטערדיקע שטימע, צי עס האָט זיך אין משך פון גאנצן טאָג אויפגעפירט גוט און ווי געהעריק, און צי עס איז בכלל געווען א גוט קינד, דאָס מיינט צו זאָגן, אז דאָס דאָזיקע קינד וויל וויסן צי עס קומט ניט אמאל דער אזוי-מוראדיק - טייוולאָניש אויסגעמאלטער "טייוול" נאָך אים, ווייל ער איז אפשר געווען ניט גענוג געהארכיק און גוט ווי עס האָט געפאָדערט זיין מאמע.

צי קען דען ווער פילן און פארשטיין, וואָס עס לעבט איבער אזא קינד אין אזעלכע מינוטן? צי קען מען זיך פאַרשטעלן, וויפל ס'דאָס דאָזיקע קינד שלינגט אין זיך אריין אין אזא מאַמענט? וויפל כח אזא קינד פארלירט און ווי דאָס בלוט ווערט ביי אים קאליע?

ניין, מען קאָן דאָס לייכט ניט פארשטיין, ווייל מ'קען דאָס מיט ווערטער ניט שילדערן, און דאָך קאָן מען טרעפן זייער א סך מוטערס, וועלכע באנוצן זיך מיט דעם דאָזיקן דראָאונגס-מעטאָד, ניט נאָר אין אויסנאַמס-פאלן, נאָר זאפילו ביי יעדער קלענסטער געלעגנהייט: ביים עסן, ביים באָדן און אפילו אויפן שפאציר.

" אז דו וועסט ניט אויפעסן אינגאנצן — זאָגט ציניש די מוטער — וועט דיך דער וועלר-פאפאָן ביינאכט כאפן" דאָס זעלבע חזרט זי איבער אפילו ביים איינשלאָפן עס!

נו שטעלט זיך א פראגע: צו ווייס אזא מוטער כאַטש, ווי שרעקלעך זי פארפייניקט איר אייגן קינד? צו ווייס זי כאַטש, וואסערן חותם זי לייגט ארויף אויף זיין גאנצן לעבן דורכן צעטרייסלען זיינע יונגע נאָך גאָר וויי-ניק באפעסטיקטע נערוון? צי ווייס אזא מוטער, ווי זי צעטרייסלט מיט איר

שרעק-מעטאָד דעם קינדס פסיכיק און אָפּטמאַל אויך זיין הארץ, וואָס צאָפּלט אַ סך מאָל אויף ביינאכט פון אזא שרעקלעכן חלום ווען עס האָט איבערגע- לעבט אזא סצענע, וועלכע זיין מאַמע האָט פאר אים געמאַלן? צי ווייס כאָטש אזא מוטער, אַז זייער אַ סך גערוון-דערשיטערונגען ביי דערוואַקסענע שטאַ- מען פון אַט-אזאַ צעפייניקטער קינד הייט? צי גיט זיך כאָטש אזא מוטער אָפּ א ריכטיקן דיין וחשבון וועגן די פּאַלגן און שרעקלעכע זינד, וואָס זי באַגייט לגבי איר אייגן קינד? צי ווייס זי, די מוטער, ווי שרעקלעך, שווער זי צע- ברעכט די צוקונפט פון איר. קינד, וועמען זי האָט אזוי גרענעצלאָז ליב? צי ווייס זי, אַז דאָס, וואָס זי רעדט זיך איין, אַז ווען דאָס קינד וועט עלטער זוערן וועט עס אליין זען, אַז דאָס איז געווען בלויז אַ בלאָף און ניט קיין אמת?

אמת טאקע, ווען דאָס קינד וועט עלטער ווערן, וועט עס פארשטיין דעם גאַנצן טרוק און עס וועט מער ניט גלויבן אין די דאָזיקע אויסגעדראָשענע מעשיות וועגן שדים, עס וועט פארשווינדן די מורא פארן טייוול: עס וועט אָבער ניט פארשווינדן דער חותם, וואָס די שרעק פון זיין קינד הייט האָט גע- לייגט אויף זיין פסיכיק.

אַ סך, זייער אַ סך וואָלטן מיר נאָך געקענט וועגן דעם שרייבן, זייער אַ סך פראַגעס וואָלט מען נאָך געקאַנט שטעלן אזא מוטער, וועלכע באַנוצט זיך מיט אַט-אָ-דעם אויבנדערמאַנטן ניט פאַסיקן, אָדער ריכטיקער געזאַגט, ניט שכל- דיקן מעטאָד, אָבער אנשטאַט צו פארלירן צייט אויף דעם, וועלן מיר בעסער צוטרעטן צום עיקר, דאָס הייסט, מיר וועלן אָנווייזן, ווי אזוי צו באַזייטיקן די מוראָ ביי קינדער, וועלכע זיינען געפרוּווט געוואָרן פון גורל, און נאָכמער פון אלץ ווי אזוי ניט איינצופלאַנצן אין קינדער אומזיסטיקע מורא.

1. — ווען אַ קינד איז איבערגעשראַקן פון עפעס אַ פאַסירונג, פון אַ ניט- ניההדיקער געשעעניש, טאָ שרייט ניט אויף אים, ווייל יעדער הויכער געשריי מאכט עס נאָך מער גערוועאיש און פארגרעסערט זיין פחד.
2. — אזא קינד וואָס איז שרעקעוודיק, דארף ניט שלאָפן אין אַ פינצטער

מלכה אפעלבוים

צימער, ווייל איבערוועקנדיק זיך קען עס פון מורא פשוט קראנק ווערן. אמת טאקע, אז עס איז בעסער דווקא צו שלאפן אין דער פינצטער, אָבער ווען מיר האָבן צו טאָן מיט א שרעקעוודיק קינד, מוז מען מיט די ריכטיקע כללים איינ-גיין אויף קאָמפּראַמיסן. דאָס הייסט, מען דארף דאָס קינד לייגן שלאָפן אין א צימער מיט א גאַר שוואַכער ליכט, בלויז נאָר א קליינע ליכט-שיין.

3. — מיט חכמה און איידלקייט, מיט פארשידענע ביישפילן און דעמאָנס-טראַציעס אים אויפווייזן די ניט-באגרינדעטקייט פון מורא; די ניט באזירט-קייט אירע.

4. — ניט דערציילן אזא קינד קיין טרויעריקע קינדער-מעשהלעך: ניט לאָזן אים אָנוועזנד זיין ביי טרויעריקע גאטן-סצענעס אָדער מחלוקת, ווייל דאָס אלץ האָט אן אינפלוענץ אויפן קינדס נערוון-סיסטעם. און וואָס מער די נערוון זיינע זיינען אָנגעשטרענגט, שוואַך און שטארק אָנגעצויגן, אלץ מער באהערשט אים דער פחד, די שרעקלעכע מורא פארן גאנצן ארום און אפילו פארן אייגענעם שאַטן, פארן געמליסטער פון זיינע אייגענע ליפעלעך.

5. — ניט לאָזן אזא קינד איינעם אליין אין הויז, איבערהויפט אין די אָונט-שעהן, ווייל די מורא, די שרעק האָט א שטארק נעגאטיוון איינפלוס אויפן געזונטצושטאנד פונם קינד...

דאָס אלץ איז געזאָגט געוואָרן וועגן באזייטיקן די מורא ביי קינדער. און איצט וועגן ניט איינפלאַנצן קיין מורא:

1. — אויב דאָס קינד וויל ניט עסן אָדער איז ניט געהאַרכזאם; אויב עס איז א שטיפער, א לינגער אָדער נאָך ערגער פון אלץ, -- עס איז חוצפהדיק, נוצט אויס אלע מיטלען אויף צו פארבעסערן זיין ארט אויפפיר; טוט אלץ, וואָס איר ווילט, אבי דערשרעקט עס ניט; דראָט ניט דעם קינד מיט געשפענסטער, ווייל מיטן לעצטן דערהרגעט איר עס פשוט.

2. — באשטראַפט עס אויך ניט מיט אריינשטעלן אים אין א פינצטער

פון הארץ צו הארץ

צימער, ס'איז בכלל א צופיל ריזיקאלישע זאך צו פארשפארן א קינד אין א צימער, וואו עס געפינען זיך ניט קיין פענצטער.

3. — מען דארף אויסמיידן יעדע שטראף, וואָס שמעקט מיט שרעק און מורא.

4. — מ'דארף ווי ווייט מעגלעך אויסהיטן פון איבערלאָזן די קינדער אויפן הסד פון דער אומוויסנדיקער דינסט, וועמענס הויפט כלי-זין עס איז אויסשליסלעך דער שרעק-מעטאָד.

5. — מ'דארף אויך מאכן א פלאמיקן אפעל צו די לערער, וועלכע באנוצן זיך מיט שטראף-מעטאָדן, ווי פארשפארן די שילער אין א פינצטערן חדר.

יא, ס'איז א גאָר שווער שטיקל ארבעט דאָס דערציען קינדער; מען דארף שטיין אויף דער וואַך גאנצע פיר און צוואנציק שעה אין מעת-לעת, בכדי צו דערגרייכן דעם געגארטן נחת, וועלכער איז אן אומאויסשעפּלעכער קוואל פון זיסן פארגעניגן, און א באלוינונג פאר אלע שוועריקייטן. אלע עלטערן האָבן בפירוש הנאה, ווען עס געלונגט זיי גוט צו דערציען זייערע קינדער, אָבער ביי אונזן יידן איז עס גאָר מער, ווייל דאָס מיינט; נצח ישראל...

איידארע סאלאמאן

זון פון רעדאקטאר זשאקאב און בערטה קומנער

מיט היינענע און מוט
באקעמפט מען אסד קראנקייטן

היגיענע איז א צווייג פון דער וויסנשאפטלעכער מעדיצין, וואָס צילט אויסצו-
בעסערן דעם געזונט-צושטאנד פון קינד. דער הויפט-צוועק פון יעדער מו-
טער איז אויסצוהיטן איר קינד פון אלערליי קראנקהייטן, וואָס לויערן אויף
אים, מיט דער הילף פון היגיענע. דורך האַלטן דאָס קינד אין היגיענישע באַ-
דינגונגען באקעמפט מען פארשידענע, אפט מאָל געפערלעכע קראנקייטן.
היגיענע איז א פאנצער, וועלכער שלאָגט אָפּ אלע שעדלעכע באצילן,
וועלכע מאַכן א פרוואו צוצוקריגן זיך צו דעם קינדערישן גוף.
נאָך אין די עלטסטע צייטן האָבן די פעלקער, וואָס זיינען געשטאנען
אויף א הויכער שטופע פון ציוויליזאציע, אויסגעגעבן ריזיקע טומעס, כדי
צו שאפן פארן פאָלק גוטע באדינגונגען פאר א היגיעניש ארט לעבן.
יעדער מענטש, איבערהויפט די פרוי, די באלעבאָסטע, די מוטער, דארף
וויסן, אז פון אלע זייטן לויערן אויפן מענטש געפארן פון קראנקהייטן. אין
דער לופט, אין עסן, אין וואסער, אויף יעדער זאך, וואָס געפינט זיך ארום
אונדז און צו וואָס מען רירט זיך צו, זיינען פאראן סכנות, וואָס קאָנען אונדז
אריינשלעפן אין דער נעץ פון שווערע ליידן.
איז דאָס ערשטע און וויכטיקסטע געווער צו באקעמפן די דאָזיק סכנות, —
ריינקייט.

די ציכטיקע און ריינע הויט פארהיט דאס קינד פון קראנקהייטן און זי
העלפט-צו ביים קורירן פון קרענק, דאקעגן שמוץ, העלפט-צו מיט א בלי-
ציקער שנעלקייט אנטוויקלען און כפלען די באצילן, וואָס פארשפרייטן און קינדס
קערפערל די שעדלעכע קראנקהייטן.

מלכה אפעלבוים

ווי א תפילה דארף מען אויסלערנען די קינדער די כללים פון היגיענע, און זיי דארפן שטרענג באשטראפט ווערן פאר ניט אויספירן זיי מיט אלע פינקטלעכקייטן. קיין שום תירוץ דארף אויף דעם געביט ניט אָנערקענט ווערן. ס'קינד דארף וויסן, אז סיי אין שטוב צי אין שולע אָדער אויפן שפא-ציר. טאר עס ניט עסן קיין שום זאך, איידער עס וואשט ניט די הענט. אויך דאָס מויל דארף מען שווענקען פארן און נאָכן עסן. ס'דארף אויך זיין דער הוב פון די לערער און שול-אויפזעער, אויפמערקזאם צו מאכן די שילער, וועלכע נעמען גלייך עסן, באלד ווי עס דערהערט זיך דער פּויע-סיגנאל, ניט וואשנדיק פריער די הענט. ווי שמוציק די הענט פון אזא שילער זיינען, בא-וויזט אָפטמאָל דער פאקט וואָס אויף די איבערגעבליבענע ברעקלעך ניט דערעסענע מאכלים זעען זיך אָן גאנץ היפשע טינט-פלעקן.

אין אזא פאל דארף די מוטער דערקלערן דעם קינד די סכנה פון אזא ארט אויפפיר און זאָגן אים, אז אויב די צייט דערלויבט ניט זיך צו וואשן די הענט, איז פיל געוואונטשענער אינגאנצן ניט צו עסן. רעדן מיר שוין וועגן שולע און עסן. וועלן מיר, בארירן א קינדער-קראנ-קהייט, וועלכע קאָן אָנגערופן ווערן 'קריזיסטעניע', די קראנקהייט אנט-שטייט אויפן באָדן פון קריזיס, וואָס דער מענטש לעבט איבער. דאָס האָבן אנטדעקט באַרימטע דאָקטוירים און פראַפעסאָרן. דאָס איז אזא מין נערוון-קראנקהייט. עס שטעלט זיך ארויס, אז דער קריזיס וואָס דער מענטש לעבט איבער, רופט ארויס זייער גרויסע פסיכישע צערודערונגען, וואָס ווירקן זייער שטאַרק אויף דעם נערוון-סיסטעם און אין רעזולטאט רופט עס ארויס א שווערע קראנקהייט.

דער זעלבער פראַצעס קומט פאַר ביי שול-קינדער. זיי הויבן אָן ארומ-גיין אומעטיקע, פעסימיסטיש-געשטימטע און זיינען באהערשט פון א דער-דריקנדיקער געמיט-שטימונג. זייערע אויגן זאָגן עדות, אז עס איז באהערשט פון עפעס א שרעק פארן מאַרגן און ס'מאכט דעם איינדרוק, אז עס פילט

פון הארץ צו הארץ

גלייך ווי ס'איז אויך ניט זיכער מיטן היינט, די סיבה, די שולדיקע פאר אַט-אזא קינדער-קראנקהייט איז אַפטמאָל די מוטער גופא.

פאראן מוטערס, וועלכע האלטן אין איין איינרעדן אין זייער קינד, אז עס קען גאַרניט און אז עס וועט ניט מאכן גוט די לעקציעס אין שול, ווייל עס לערנט ווייניק; אז עס וועט בלייבן אין דער זעלבער קלאס אויף נאָך א יאָר ווייל עס הערט זיך ניט צו מיט אויפמערקזאמקייט צו די אויפגאבן פון די לערער און אזוי ווייטער, דאָס און ענלעכע רייד רופט ביים קינד ארויס א גע-דריקטע שטימונג. עס פארלירט דעם צוטרוי צו זיך זעלבסט, און דער סוף איז, אז ווען די לערער פרעגן עפעס אזא שילער, ענטפערט ער טאקע פונקט פארקערט און נעמט טאקע ארויס א שלעכטע נאָטע, וואָס דערשלאָגט אים נאָכמער און שטארקט שטופנווייז זיין גערוון-קראנקהייט, וואָס רופט ארויס קאָפּ-ווייטיק, פוילקייט צו אלץ, ווייטיקן אין פארשידענע טיילן פון קערפער, וועלכע עס איז שווער צו שילדערן, און א סך מאָל איבלידיקייט ביים הארץ. מיט איין ווארט — א שווערע גערוון-קראנקהייט, וואָס קען ברענגען זייער שלעכ-טע פאָלגן. אמת טאקע, אז די מערהייט קינדער ווילן ניט לערנען צופיל, זיי האָבן ניט קיין שטאַרקן חשק זיך אנצושטרענגען, ווייל א קינד איז סוף כל סוף א קינד, און זיין קינדערישער מוח דיקטירט אים, אז ס'איז בעסער צו לעבן לייכט, אין דעם פאל איז דער חוב פון דער מוטער, צו אינספירירן אים צו לער-נען. זי דארף זיך אַנשטרענגען צו ווירקן אויפן קינד, כדי צו באקומען דעם געוואונטשענעם רעזולטאט. אָבער אין קיין שום פאל טאָר זי ביי אים ניט צונעמען דעם מוט, זי טאָר עס ניט זאָגן, אז ער וועט ניט קענען, אז ס'איז אַשאַד וואָס ער ברענגט-אויס געלט און צייט, א. ד. גל.

פונקט פארקערט, — אפילו, ווען זי זעט פאָזיטיוו, אז ער איז א פוילער, א שוואַכער שילער, דארף זי אים צוגעבן מוט און זאָגן, אז ער זאָל זיך נאָך א קליין ביסעלע אַנשטרענגען, און ער וועט פארנעמען דעם ערשטן פלאץ.

מלכה אפעלבוים

זוא ארט האנדלונג, אזעלכע גוטע און מוטיקע ווערטער פון דער מאמען פירן אריין דאָס קינד אין א געהויבענער שטימונג, ער באקומט א נייע און פעסט-טע זיכערקייט אין זיך זעלבסט, און דאָס מאכט אים מער אויפנאמספעאיק, און איינציקווייז ווערט געבוירן אין זיין מוח דער ווילן צום לערנען און אָפטמאָל בייט זיך איבער אזא פוילער אין א פלייסיקן שילער. אָבער דער עיקר איז, אז ער ווערט גיט קראנק, ער ליידיט גיט פון קיין "קריזיסטעניע", געדולד און אויס-דויער ברענגען זייער גוטע רעזולטאטן. אויך אין דעו' צייט, פון די וואקאציעס, ד. ה. אין די זומער-חדשים, טאָר די מוטער זיך גיט אוועקרוקן פון איר פאראנט-וואָרטלעכער פאָזיציע. אָפטמאָל האָט זי אין די זומער-חדשים א פיל שווערערע אַרבעט, ווייל דאָס קינד, א באפרייטס פון די שול-פליכטן, וויל געניסן פון דער פרייהייט אין פולן זינען פון וואָרט, גיט רעכענענדיק זיך מיט די מיסברוי-כן פון זיינע כחות, דאן מוז די מוטער שטיין אויף דער וואך און ווידעראמאָל מיט אירע ווייכע און איידעלע רייד אים אויפקלערן, אז יעדער מענטש דארף אויסנוצן די זומער-חדשים כדי צו רעפארירן זיין געזונט, זיך צו שטארקן און אָנזאמלען פרישע כחות.

זי דארף אים אויפקלערן, אז די נאטור איז דער בעסטער און איינציקער קוואל פון געזונט, און אין זומער האָט דער מענטש אלע מעגלעכקייטן לייכט צו געניסן מיט פולע הענט פון דער נאטור און צוצוקומען צו אירע רייכע קוואלן פון הייל-מיטלען, בתנאי, ווען ער מאכט אלץ מיט אויסרעכענונג.

ווייל די זעלבע זונשטראלן, וואָס היילן און גיבן כוח, קענען שעדלעך זיין און ברענגען די ערגסטע רעזולטאטן, אויב מען טוט מיט זיי מיסברונגן... אזוי, אז דער מוטערס מיסיע איז תמיד א היפש-פאראנטוואָרטלעכע, און אויב זי באווייזט זי ווי געהעריק אויסצופירן, היט זי אויס אירע קינדער פון א סך לייכ-טע און שווערע קראנקהייטן.

דבורה

מרים

חיים

זון און טעכטער פון חסד' און פיינול גרינער

א וויכטיק פלעטל פאר דער
דערציִונגס-מעטאָדע

דאָס געזונט פון קינד איז אָפהענגיק פון עסן און לערנען.
 דאָס ערשטע: פון דעם, וואָס עס עסט, ווי אזוי עס עסט און ווען עס עסט.
 דאָס צווייטע: וואָס עס לערנט, ווי אזוי עס לערנט און ווען עס לערנט.
 דער וויכטיקסטער פונדאמענט פון געזונט פון קינד איז, קודם כל, צו קענען
 אָנהאַלטן די גלייכגעוויכט, די פּראָפּאָרציע פון אלע גרופּן שפייון, ד. ה. גיט
 געבן דעם קינד צופיל פון איין פּראָדוקט, צוליב דעם, ווייל דאָס קינד האָט דאָס
 שטארק ליב, אָדער ווייל דער מוטער דאכט זיך, אז אָט-אָ דער פּראָדוקט האָט א
 סך וויטאמינען אָדער וויסל-שטאַף.
 אין דער גאַרונג פאר קינדער מוזן אריינגיין אלע גרופּן שפייון. אמת
 טאקע, אז לויט א געוויסן סדר, א באשטימטער מאָס און א געהעריקן זמן.
 צי ס'איז ריכטיק און צייטיק איינגעשטעלט דער סדר פון די פּראָדוקטן, דאָס
 באווייזט דער גוטער שטאַף-וועקסל, וואָס קומט ביים קינד פאַר נאַרמאל. ווייל
 א קינד, וואָס ווערט שלעכט דערנערט, ד. ה. ווען מען גיט אים גיט ריכטיק און
 גיט אין דער געהעריקער צייט דאָס עסן, ווי צום ביישפּיל, פריער לאַזט
 מען דעם קינד עסן זיסווארג און שפעטער גיט מען אים ערשט
 דאָס מיטיק, אָדער צוליב מאַנגל אין צייט באקומט דאָס קינד ס'מיטיק
 צו שפעט, אזוי אז עס גייט-צו צום טיש שטאַרק הונגעריק און עסט דאָס מאַלצייט

מלכה אפעלבוים

אייליק, כאפנדיק שנעל איין מאכל נאָכן אנדערן, און וועלנדיק שטילן זיין הונגער עסט עס איבער דער מאָס, אָט-אָ דאָס הייסט שלעכט דערנערט, פון וואָס עס ליידט קודם כל דער שטאָף-וועקסל, וועלכער קומט צו אָפט, אָדער גאָר שטארק פאר-שפעטיקט.

א קינד מוז עסן אין דער פאר אים אָנגעצייכנטער שעה, און עסן דארף עס לאנגזאָם, ווייל אנדערש ווערט דער אָרגאניזם שלעכט דערנערט, און א שלעכט דערנערטער אָרגאניזם איז שטענדיק דערשעפט און איז דער לייכטסטער קרבן פאר מיקראָבן.

עס איז שווער צו באשטימען די צאָל און מאָס וויפל מען דארף געבן. דעם קינד צו עסן, עס איז אָבער פאראן איין וויכטיקער פרינציפ, אז מען זאָל אים ניט געבן יעדע רגע עפעס אנדערש אין מויל. נאָר מען זאָל איינשטעלן דריי אָדער פיר מאָלצייטן אין טאָג, פונקט ווי א פאָעט קלייבט א ליד צו א ליד, א ניגון צו א ניגון, א פאָעמע צו א פאָעמע כדי אויפצושטעלן דעם גרויסן בנין פון דער מענ-משלעכער נשמה, פון דער פסיכיק, אזוי דארף די מוטער צונויפקלייבן יעדע גו-טע עצה אויפן געביט פון דערציאונג, בכדי צו קענען ריכטיק אויסקריסטאלי-זירן, אויסגעשטאלטיקן, אויספאלירן דאָס וואונדערבארע ווערק, וואָס הייסט „דערציאונגס-מעטאָדע“.

און דאָך טרעפט, ווי מען הערט, אז אָט-אָ אזא מוסטערהאפטע מוטער, וואָס היט אָפּ די דערציאונג פון איר קינד לויט אלע כללים פון דער ריכטיקער דער-ציאונגס-מעטאָדע, קלאָגט זיך, אז אחוץ דעם אויבן אויסגערעכנטן און אויך אחוץ דעם, וואָס ער האָט ניט קיין שוועריקייט ביים מאַכן די שול-אויפגאבעס, ווייל ער מאכט זיי ניט אליין, נאָר מיט דער הילף פון פרוואטע לערער, וועלכע זי האָט פאר אים באוואַרגט, איז דאָס קינד אירס שטענדיק מיד, תמיד נערוועאיש, ניט גוט געשטימט, עפעס ווי צעטראָגן, און אז בכלל איז זיין גאנצער אויסזען א קרענק-לעכער, און זי, צום באדויערן, ווייסט ניט, אז זי גופא, מיטן וועלן אים צופיל פארלייכטערן, האָט אים צוגעפירט צו דער דאָזיקער סיטואציע.

פון הארץ צו הארץ

ס'איז ניט געפערלעך און אפילו ניט שווער, ווען א קינד קומט פון שול און נאָכן נעמען א באַד, אָפעסן א גוטן אַנבייסן און נאָכן אָפרוען זיך אביסל, זעצט עס זיך אוועק ביים שרייב-טיש מאַכן זיינע לעקציעס.

דאָס איינציקע, מיט וואָס מען דארף אים מיטהעלפן אינם פּראָצעס פון לייזן לייכט זיינע שול-פּראָבלעמען, איז: אָפהיטן אין שטוב און אבסאָלוצע רואיקייט אויך דארף מען פון צייט צו צייט אים הייסן אויפשטעלן זיך, בכדי אויסגלייכן זיין קערפער און אריינאַטעמען פרישע לופט דורך דער נאָז און ארויסאַטעמען דורכן מויל, דאָס דארף געטאָן ווערן ביים אָפענעם פענצטער, אָדער אויפן באלקאָן...

פיל שווערער לייגט זיך אויפן קינד, ווען עס קומט פון שולע, וואו עס האָבן אים געלערנט א היבשע צאָל לערער, אין יעדער מיט זיין באַזונדערער מעטאָדע, מיט זיין סיסטעם, מיט זיינע אייגנשאפטן און קאפּריזן, און עס מוז נעמען שניצל זיך וואָשן, עסן אייליק, ווייל באלד דארף אָנקומען זיין פּריוואַטער לערער פון רע-כענען, שפעטער פון ענגליש, פון פּראַנצויזיש, לאַטיין אָדער גאָר היסטאָריע און געאָגראַפיע, אזוי, אז דער עול פון דעם אלעס מאַכט אים גערוועאיש, פון קומען אין קאָנטאַקט מיט אזוי פיל לערער, פון הערן אזוי פיל אויסשפּראַכן, פון זיצן אזוי פיל שעה'ען מיט א שטייפן, דיסציפּלינירטן רעספּעקט, ווערט זיין גאַנצער נערוון-סיסטעם אָפּגעשוואַכט, און דער רעזולטאַט פון דעם איז: זיין קרענקלעכער אויסזען, ווייל דאָס קינד קען בשום אופן ניט אויסהערן אזויפיל לע-רער, דער קינדערישער מוח ווערט צופיל באלאַסטעט.

און נאָך עפעס: אזא קינד, וואָס האָט אין שטוב פּריוואַטע לערער, וועט סוף כל סוף ניט זיין אינטעליגענט, עס וועט א סך ניט פּראָגרעסירן אויפן געביט פון קאָנען אין וויסן; ווייל זיצנדיק אין שולע, לייגט עס ווייניק אַכט אויף די לעק-ציעס, טראַכטנדיק ביי זיך אז זיין פּריוואַטער לערער וועט אים דאָס שוין בע-סער דערקלערן, און דער עיקר: ער וועט אים מיטהעלפן ביים מאַכן די לעקציעס;

מלכה אפעלבוים

אזוי ארום איז עס ווייניק אויפנאמספעאיק, פון וואָס עס באַקומט אַ פאַרוואָרף סיי פון די לערער, סיי פון די עלטערן, וואָס מאַכט אים דערשלאַגן און פאַרקרענקט, אַפאַטיש צו אַלץ און צו אַלעמען.

עס באַקומט אַ ווידערווילן צום לערנען. און סוף כל סוף רייסט עס איבער זיין שטודיום, ווייל זיין מוח, וועלכער איז ניט צוגעוואוינט געווען קיינמאָל אליין צו טראַכטן איבער זיינע שול-אויפגאַבעס, קען בשום אופן ניט אויפנעמען די באַמת שווערע פּראָבלעמען פון בילדונג.

היינט-צו-טאָג ווייסט אפילו די אַרעמסטע און אומוויסנדיקסטע מוטער, אַז מען דאַרף אַ קינד לערנען; זי ווייסט אַבער ניט, אַז מיט לערע איז אנדערש ווי מיט מעבל אָדער קליידונג, וואָס איינער וויל איבערשטייגן דעם צווייטן. טאַמער זעט אַ מוטער, אַז איר שכּנײַס קינד פּראָגרעסירט אין שול בעסער ווי איר קינד, ווערט זי אויסער זיך און נוצט אויס אַלע מיטלען, צו געבן דעם קינד נאָך אַ לעקציע און נאָך אַ פּריוואַטן לערער, אַבי אויך אַרויפצוקריגן זיך אויפן ערשטן פּלאַץ אין קלאַס. אַט אַ דאָ ליגט די סיבה פון די אזוי פיל פאַרקרענקטע קינדער.

זייער ריכטיק האָט בערנאַרד שאו געזאָגט וועגן דעם פּריוואַטן לעבן פון די היינטיקע מענטשן. אין דריי קורצע זאַצן האָט ער אויסגעדריקט דעם גאַנצן מהות פון היינטיקן לעבן. ער האָט געזאָגט:

מען נעמט געלט, וואָס מען האָט ניט, אויף צו קויפן זאַכן, וואָס מען דאַרף ניט בכדי צו געפּעלן מענטשן, וועלכע מען פאַרטראַגט ניט, און אַט-אַ דאָס זעלבע שפּילט זיך אָפּ אויפן געביט פון בילדונג.

די עלטערן ווילן זיך ניט רעכענען מיט דעם, צו זייער קינד האָט פעאַיקייטן צי נישט; זיי פרווון אויך ניט אויסגעפינען, צו וואָס זייער קינד האָט אַ נייגונג. טאַמער האָט זייער באַקאַנטערס זון אָדער טאַכטער באַקומען אַ דיפּלאָם פון מעדי-צין אָדער אינזשעניער, דאַרף זייער קינד אויך זיין דער זעלבער קנאַקער. און

פון הארץ צו הארץ

דאָס בלייבט אַ הייליקער באַשלוס, מעג עס אפילו זיין אויפן חשבון פון זייער קינדס געזונטצושטאנד.

און נאָך עפעס; אויב ס'קומט אמאָל אויס, אז דאָס קינד מוז רעפעטירן, ד. ה. אז ס'מוז בלייבן אין דער זעלבער קלאס אויף נאָך אַ יאָר, איז חושך אין הויז, מען קלאַגט גאָר ניט אזוי אויף דעם, וואָס ס'קינד וועט זיך דארפן פלאַגן נאָך מער אַ יאָר, נאָר פראַסט פשוט, — מען שעמט זיך פאר שכנים און באקאנטע, און אַט-אזא שטימונג אין שטוב דערשלאַגט שטארק דאָס קינד און ברעכט אונטער זיין געזונט. עס פארלירט די ענערגיע און אויך יעדע אונטערנעמונגס קראַפט, און שטופנווייז שטייגט זיין צערודערונג, עס שטייגט די צעשפליטערונג פון זיין גערוון-סיסטעם...

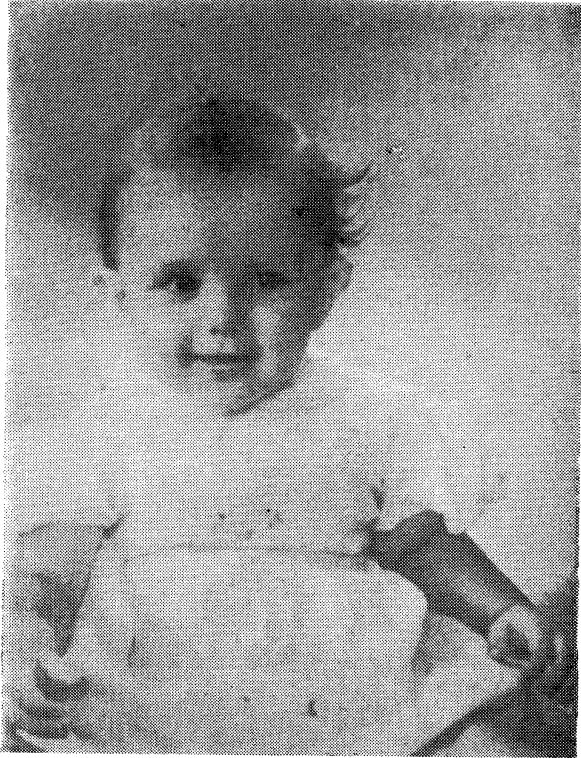
ס'איז זייער ראַטזאָם, אז יעדע מוטער זאָל זיך האַלטן ביי שלום עליכמ'ס מיינונג, אז "פון אַ גוטן קאַפּ, ביז אַ שלעכטן קאַפּ, איז אַן אונטערשייד בלויז אין אַ גראַשנדיק ליכטל", ד. ה. אז אויב אַ קינד לערנט זיך ניט אזוי גוט, דאַן פאַרנוצט עס נאָך אַ ליכטל, דאָס מיינט צו זאָגן, אז דער ניט-פעאַיקער פאַרענדיקט אביסל שפעטער זיין שטודיום.

אַלנפאַלס איז זייער לעכערלעך דאָס וועלן איינער דעם צווייטן איבערשטייגן אויפן געביט פון בילדונג, די הויפט אופגאבע פון דער מוטער דאַרף זיין קודם כל פיזיש דאָס קינד צו קרעפטיקן, און ממילא וועט מקוים ווערן דער זאָג, אז אין אַ געזונטן קערפער איז דאָ אַ געזונטער גייסט. די הויפט זאַך איז באלד פֿין לכתחילה אַן צוגעוואוינען דאָס קינד אליין צו מאַכן זיינע לעקציעס אזוי ארום אנטוויקלט זיך זייער גוט דער קינדערישער מוח.

מען דאַרף זיך אויך ניט ערגערן, ווען דאָס קינד פאַרווימט אביסל מער בעתן מאַכן די לעקציעס.

מלכה אפעלבוים

נאָר אזוי וועט דאָס קינד זיך אויסלערנען לייון און קאלקולירן פראַבלעמען
סיי פון לערע, וויסן, און שפעטער פון קולטור, און סיי די שווער פארפלאַנטער-
טע פראַבלעמען פון לעבן גופא, ווייל דאָס לעבן איז דער שווערסטער פראַבלעם...
און די וויכטיקסטע און פאראנטוואָרטלעכסטע אויפגאבע אין דעם זין האָט
די מוטער...

שיינדל פערל

טאכטער פון חנה און לייבטשע פעלזענשוואַרב

א מאדערנע אלערניע

די קראנקהייט "אלערגיע" איז ניט קיין נייע, זעלטן צו טרעפן א מענטשן, וואָס זאָל וועגן איר ניט האָבן געהערט, וועגן דער דאָזיקער מחלה איז געווען גע-דרוקט א באלערנדיק-ברייטערע אָפּהאַנדלונג פון דר. מאַרקאָס ה. ריקלעס, וועלכער האָט אויפגעקלערט און אָנגעוויזן, ווי אזוי אויסצוגעפינען די סובסטאַנץ, וואָס איז מסוגל צו פּראָוואַצירן אינעם אָרגאַניזם אַט-אַ די צעטרייסלונג, די נעגאַטיווע אַקטי-וויטעט און ווי אזוי עס דאַרף זיין די באהאַנדלונג.

אַבער דאָס אלץ איז נוגע די אלגעמיינע אלערגיע, יענע אלערגיע, וואָס איז דעפינירט געוואָרן אין יאָר 1907 דורכן עסטרייכער פּאָן פירקעט ווי א צעטרייסל-טע באנייאיקטע אקטיוויטעט און דאָס לעצטע קען ארויסגערופן ווערן פון פאר-שידענע פּאַקטאַרן, ווי צום ביישפּיל פון עפעס אן עסן, א געטראַנק, א מעדיקאַ מענט, פון א שאַרפן בלומען-פערפום-געשמאַק, פון שטויב און פון נאָך פיל אַנ-דערע סיבות און אפילו אויך פון געוויסע מלבושים, אויב די סחורה איז א דיקע, א וואָלענע, א האַריקע.

אַבער אז שטאַפן פון מלבושים זאָלן זיין מסוגל צו מאַכן פילבאַר דעם אָרגאַ-ניזם און גורם צו זיין ביי אים די אויבנדערמאַנטע קרענק, פון דעם ווייסן ווייניק מענטשן, און זיי וואָלטן דאָס יאָ געדאַרפט וויסן, איבערהויפּט די יונגע מוטערס,

מלכה אפעלבוים

ווייל וואָלטן זיי דאָס געוואוסט, וואָלטן זיי זייער א סך לייזן אויסגעמיטן פאר זיך און פאר זייערע קינדער. עס איז אבסאָלוט ווינטשנסווערט, אז די מוטער זאָל וויסן, אז די קינדער-קליידונג איז א גאָר וויכטיקער פראָבלעם ווייל ס'האָנדלט זיך ניט בלויז אין געלט אָדער געשמאק, נאָר אין דעם גערוועזן-פסיכישן פאק-טאָר, וועלכער האָט אויך עפעס צו זאָגן אין דעם ...

לאַמיר, למשל, נעמען דעם פאל פון א היינטיקער מאָדערנער-מוטער וועלכע וויל דוקא, אז איר קינד זאָל אויפן שפאציר-פלאץ אויסזען דאָס שענסטע, זיין ווי אן אמתע ליאלקע: פוצט זי עס אויס אין אָנגעצויגענע קליידער און ווייסט ניט, וויפל כוח דאָס קינד אירס פארלירט צוליב אָט די קאָסטבארע, אָבער ניט באקוועמע מלבושים, וועלכע פארשאפן א סך פארגעניגן די דערוואקסענע, איבער-הויפט דער מוטער, אָבער ניט דעם נוגע בדבר, — דעם קינד ...

נױ, דארף דאָ געזאָגט ווערן, קינדערשע בגדים טאָרן בשום אופן ניט זיין צו געט און צו ענג-אָנגעצויגן; ווייל א קינד מוז קענען פריי באוועגן זיינע מוסקולען ווייל אויף צו קענען גוט און ריכטיק זיך אנטוויקלען, אויף צו האָבן א גוטע בלוט-צירקולאציע און פילן פריי אלע זיינע גלידער, מוז דאָס קינד האָבן א לייכטע און באקוועמע הלבשה.

ס'איז לייכט צו באמערקן, ווי א קינד ווערט טיילמאָל פלוצים בלייך, און הויבט אָן ציטערן בעתן שפילן זיך. דאָס איז דערפאר, וואָס זיין אזוי שיינער בגד האָט זיך ביי אים צעריסן, אָדער פארפלעקט; ער געזענקט דאָך זייער גוט, ווי בעתן אָנטאָן אים האָט אים זיין מאמע אָנגעזאָגט, אז ער זאָל זיין זייער פאָרזיכטיק, ווייל דאָס זיינען זייער טייערע קליידער. און די מורא פאר דער מאמען מאכט אים פשוט גליווערן דאָס בלוט אין די אָדערן, מאכט בלוי זיינע ליפעלעך און קרייד-ווייס זיין פנים.

און די ענדערונג איז ניט בלויז אינם קאָליר פון זיין פנים, נאָר אויך אין זיין גאנצן אָרגאניזם קומט פאָר א רעאקציע וואָס איז א סך מאָל גורם א קראַנקהייט,

פון הארץ צו הארץ

א שווערע און קאמפליצירטע שלאפקייט, אזא מין נערוועזיטעט, וואָס צעטרייסלט אומזעבאר זיין גאנצן קערפער, פון וואָס ס'קען זיך אויסוויקלען שפעטער א גאַנצע ריי קראַנקהייטן, ווי : קאָפּ-ווייטיק, מעלאַנכאָליע, היסטעריע און אפילו אויך א שלעכטער שטאַף-וועקסל, א קראַנקער מאַגן, וועלכער קען צוליב דער גרויסער נערוועזיטעט ניט גוט אויספירן זיין פונקציע, און דער רעזולטאט איז א סך מאָל אן אויסשיט אויפן גאנצן קערפער, — אן אורטיקאַריע, וועלכע פירט אריין ניט נאָר די ארומיקע, נאָר אויך א סך מאָל אויך דעם דאָקטאָר אין א טעות, מיי-בענדיק, אז מ'האַט צו טאָן מיט עפעס אן עסן, וואָס האָט דאָס גורם געווען און עס פאלט ניט איין אז אין דער אמתן האָבן דאָס אים פארשאַדט די רייכע, צו-שיינע און ענג-אַנגעצויגענע מלבושים וועלכע האָבן אים געהאלטן אַנגעשטרענגט און צוגענומען זיין גאנצן גענוס, און דער שפאציר איז פאר אים געבליבן א ניט בא-פרידיקטער, אים איבערגעלאָזט אן אַנגעשטרענגטן און נערוועזיטן.

און עסנדיק זיין מאַלצייט אין אזא צושטאנד, גיט אים אויך ניט קיין פאַזי-טיוון רעזולטאט- און ס'איז גאנץ נאטירלעך, וואָס דאָס פארשאַדט אים, ווייל ווידעראמאָל קומט אין באטראכט דער נערוועז-פסיכישער פאקטאָר, וועלכער קען אפילו אויך גורם זיין אסמאטישע אַנפאלן. דאָס אלץ געהערט צו דער "מאָ-דערנער אלערגיע", וועלכע ווערט ארויסגערופן דורך נערוועזיטעט, דורך מורא און ניט פולקאָמער באפרידיקונג.

דאריבער איז ראטזאם, אז די מוטער זאָל פארן וואויל פון איר קינד, מאכן פאר אים באקוועמע און ניט צופיל לוקסוסדיקע מלבושים: זאָל ביי איר דעם קינדס געזונט-צושטאנד שטיין העכער ווי דער פארלאנג נאָכצוקומען די מאָדע, אָדער די אמביציע צו געפעלן מיט איר גוטן געשמאק לגבי אירע חבֿרטעס און שכנים. זאָל זי וויסן, אז אמפאסיקסטן און אמבעסטן פארן קינדס הלבשה איז א מחורה, וואָס וואשט זיך לייכט, גוט און איז באשיידן.

באשיידנהייט איז די קרוין פון אלע טוגנטן, און נאָך באשיידענער דארף מען

מלכה אפעלבוים

זיין, ווען ס'האנדלט זיך וועגן קינדער פון 13 ביז 16 יאָר, איבערהויפט ביי מייד-
לעך. מי'דארף דאָס יונגע מיידל ניט אָנטאָן אין צופיל קאָליריקע, צו-רוישיקע
קליידער, ווייל דאָס רופט ארויס א בייגעשמאק, און איז א סימן פון פראַסטקייט,
געשמאקלאַזיקייט און קען אויך גורם זיין די „מאָדערנע אלערגיע“, ווייל זעענדיק
זיך אין שפיגל אין אזא ים פון פארבן, האָט דאָס יונגע מיידל דעם איינדרוק, אז
זי איז שוין א פולקאָם-רייפער מענטש, א הונדערט פראַצענטיקע פרוי, און אלס
אזעלכע, הויבט זי אָן געהיים נאָכקלערן וועגן די כללים פון דעם אינטימעל
פאמיליען-לעבן, און דאָס נעמט ביי איר צו די עטלעכע יאָר פון איר קינדישן
לעבן, זאָרגלאַזיקייט און פרייד.

די רוישיקע קליידער, די צו-פרי געשמירטע ליפן, דער רוזש אויף די באַקן,
די מאָדערנע פריזור און די הויכע שיך-קלעצעלעך גיבן איר צו רעכט אויף צו
באטראַכטן זיך אלס א דערוואַקסענע. דאָס רופט אָבער ארויס פרייד בלוזן ביי
דער מוטער, אומבאוואוסטזיניקערהייט, וועמענס פארלאנג איז אויפצושטעלן איר
קינד ממש ביי די אויערן, און זי באַמערקט זאָגאר ניט ווי איר טאָכטער, אַנשטאָט
צו בליען הויבט אָן צו וועלקן, ווייל ביי מיידלעך אין דער עלטער אַרבעט דער
נערוועז-פסיכישער פאַקטאָר נאָך גיכער און שטאַרקער ווי ביי קליינע קינדער.

די באוואוסטזיניקע מוטער טוט אזעלכעס ניט. זאָל אזא מוטער, וועלכע האָט
איבערגעוואלד געוואָלט מאַכן איר טאָכטער פאַר א „פרייליך“, און זי באַמערקט
דערנאָך, אז זי איז עפעס מעלאַנכאָליש, טרויעריק, ניט מיט אלעמען — ניט
רעדן א סך און זיך ניט באַקלאָגן: זאָל זי בעסער שווייגן. ווייל נאָר זי גופא
האָט בייגעשטייערט צו אַט-דעם צושטאַנד. מיטן מאַכן זי צו-פרי פאַר א דערוואַק-
סענע, די פאַרשטענדלעכע מוטער דאַרף אָנטאָן איר יונגע טאָכטער געשמאק,
אָבער באַשיידן, און זי וועט ניט ליידן פון דער „מאָדערנער אלערגיע“, נאָר זי
וועט ארויסשטראַלן פון דער באַשיידנקייט מיט איר יוגנטלעכן חן, מיט אירע גלאַנ-
ציק-פריילעכע אויגן, וועלכע זיינען דער שפיגל פון אינערלעכן צושטאַנד.

ווילסאן

זון פון דרא. פערלא און דר. זשיימע שקאלניק

דאס לערן-פראגראם

כאָטש אויפן ערשטן אויגנבליק דאכט זיך, אז אלע מאַמעס דערציען זייערע קינדער אויף איין און דעם זעלבן אופן; איז עס אָבער ווייט ניט אזוי, ווען אפילו ביים צונויפטרעפן זיך אויפן שפאציר און ביים דערציילן איינע דער אנדערע די פרטים ווי אזוי זיי באהאנדלען זייערע קינדער, זעט עס אויס, ווי אלע וואָלטן זיי באמת געלערנט לויט איין און דער זעלבער מעטאָדע, און דאָך איז פאראן א זייער גרויסער אונטערשייד פון איין דערציונגס-מעטאָד צום צווייטן, דער-פאר זיינען טאקע די קינדער פארשידנארטיק, און אזוי געשטאלטיקט זיך אויס פון די היינטיקע קינדער מאָרגנדיקע דערוואקסענע מענטשן, צווישן וועלכע עס געפינען זיך אי גוטע, אינטעליגענטע און באשיידענע, אי שלעכטע, פארדאָרבענע און דעגענערירטע עלעמענטן.

די מוטער מוז וויסן, אז דער אויסדרוק נאָרמאל-געשפייזטע קינדער מיינט ניט בלויז די פיזישע דערנערונג, נאָר אויך די נשמהדיקע, אמת טאָקע, אז אופן ערשטן פלאץ קומט די פיזישע שפיז, ווייל איז דען מעגלעך, אז אין א שלעכט-דערנערטן קערפער זאָל זיין לוסט און פרייד צו לערנען? ווי אזוי זאָל א קינד וואָס ווערט שלעכט אָדער פאלש דערנערט, בכלל קאָנען האָבן א גוטן קאָפּ צום לערנען? דאָ, וואו די דערנערונג איז ניט קיין ריכטיקע, אנטוואָגט זיך דער כּוּח' ווי אויך אלע אנדערע קערפער-טיילן גוט און ריכטיק צו פונקציאָנירן. דער

מלכה אפעלבוים

זכרון ווערט אפגעשוואכט, פארטעמפט, דאָס קינד קאָן האָבן דעם בעסטן ווילן צום לערנען, אָבער עס קאָן אין קיין פאל ניט פארנעמען און אויפנעמען, ווייל זיין אָרגאניזם איז שלאבעריק און אָפגעשוואכט.

דעמזעלבן צושטאנד דערפירט אויך א ניט-ריכטיקע גייסטיקע דערנערונג, אזא ווי צום ביישפיל: גרינגשעצונג פון איינעם צום צווייטן אין הויז, קריגערייען, יט-פאסיקע אויסדרוקן, גראָבע וויצן און ניט-גוטע באנעמונג.

און מעג דאָס קינד ווי שטאַרק אָנשטאַפן זיין מוח מיט תורה, חכמה און וויסן, האָט עס קיין ווערט ניט, ווייל די ניט-זעבארע טראָפנס סם, וועלכע דאָס קינד האָט איינגעזאפט אין זיך אין דער פאַרם פון שלעכטע ביישפילן, צעשטערט אלץ, און עס מאכט א תל פון זיין אינטעליגענץ.

עס זיינען פאראן מיינונגען פון גרויסע געלערנטע, אז די אינטעליגענץ פון מענטשן איז אין א גרויסע מאָס אָפהענגיק פון דער אָפּשטאמונג, ד.ה. אז קינד-דער פון אינטעליגענטע עלטערן זיינען אינטעליגענט, און פארקערט, און הגם זיי גיבן-צו, אז עס זיינען פאראן אויסנאמען, מיינען זיי אָבער, א דאָס זיינען טאקע נאָר אויסנאמען.

אנדערע געלערנטע מיינען, אז קינדער וואָס ווערן געבוירן פון גאָר יונגע עלטערן, איבערהויפט אין די פאלן ווען דער פאָטער איז גאָר יונג, זיינען ניט קיין אינטעליגענטע, דאקעגן אָבער ווען דער פאָטער איז שוין אביסל אן עלטערער, ווען דאָס קינד ווערט באשאַפן, וואקסט עס אויס זייער אינטעליגענט און קלוג.

א גרויסער געלערנטער פון ענגלאַנד וויל אונדז באווייזן, אז מענטשן מיט פלאַכע ברוסטן זיינען אינטעליגענטער פון אנדערע, איך מיין, אז פון אלע קינדער קען מען מאכן גוטע און אינטעליגענטע מענטשן, אויב מען גיט זיי די געהעריקע דערציונג, א גוטע בילדונג און ווען זיי לעבן זיך אויס אין א ווארעמער אין איידעלער סביבה.

פון הארץ צו הארץ

און דאָס אלץ איז אָפּהענגיק פון דער מוטער, ווייל נאָר זי אליין איז ביכולת צו דערציען דאָס קינד.

זי, די מוטער, מוז באלד פון ערשטן טאָג פון איר קינדס געבוירן ווערן, נע-מען אויף זיך דעם עול פון דערציונג לויט אלע אָנגענומענע ציוויליזירטע און געזעלשאפטלעכע כללים. זי מוז זיך אויסהיטן פון דער מיינונג, אז קינדער-דער-ציונג איז א לאַטעריע-שפּיל, אז ניט שטענדיק העלפט דאָס לערנען; ווייל זי אז איר קינד זאל האָבן א גוטע דערציונג, א קאַרעקטן באנעם און שיינע מאנירן, מוז זי אליין קודם כל זיין א גוט-דערצויגענע און ווייזן מיט ביישפּילן ווי אזוי מ'דארף זיין.

מיט בילדונג איז שוין גאָר עפעס אנדערש. איר קינד קען זיין פיל מער גע-בילדעט פון איר, אָבער פונדעסטוועגן, קען זי זיין די אויפזעערין איבער זיינע לימודים. זי דארף אים ניט ארויסהעלפן זיין זיינע שול-אויפגאבעס. זי דארף נאָר האלטן דעם קאנטראָל אויף אים; זי דארף אויך שטיין אין אן ענגן קאנטאקט מיט דער שול, אין וועלכער ער לערנט און ניט נאָר וועלן וויסן, ווי אזוי ער לערנט זיך נאָר אויך ווי אזוי ער פירט זיך אויף אין דער שול. בכלל און בעת דער פּויזע בפרט.

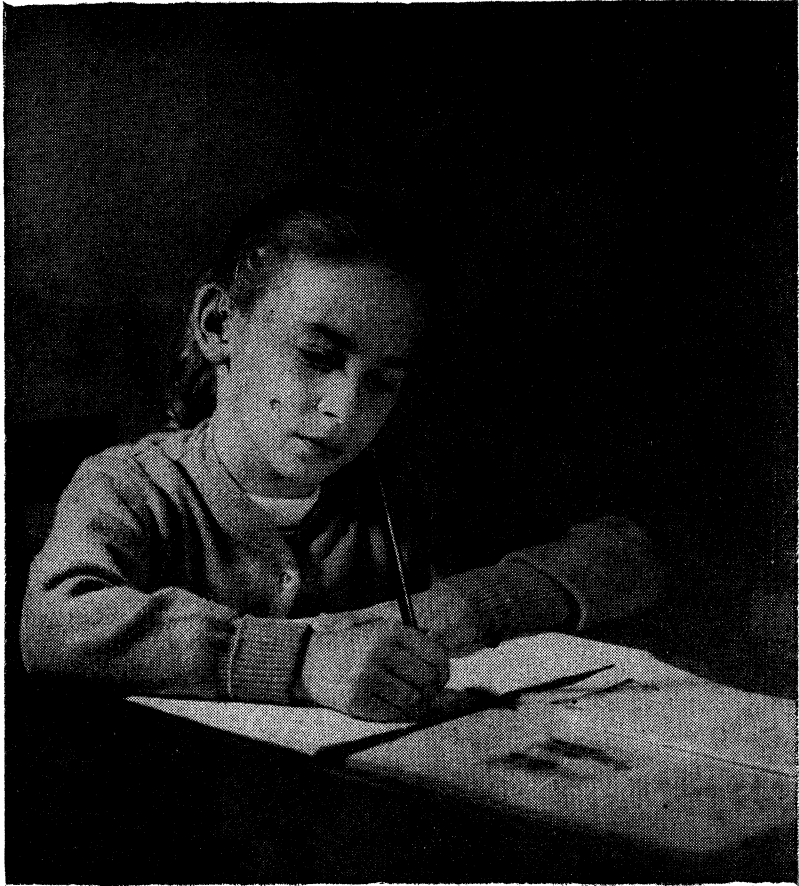
ס'איז אָבער ניט געוואונטשן צו באשטראַפן דאָס קינד אין קעגנווארט פון די לערער און שילער, אויב מען נעמט אָפּ א ניט-גוטן גרוס וועגן זיין אויפפירונג. אין אזא פאל, דארף מען האָבן געדולד און רעדן מיטן קינד וועגן דעם ביי זיך אין דער היים און ניט אין שול, ווייל ווען ניט, קען עס ברענגען א פארקערטן רעזולטאט. די הויפט-אויפגאבע אין אזא פאל איז צו געפינען די פאסיקע ווערטער, וועלכע זאלן קענען אריינדרינגען אין דעם קינדערשן הארץ, באווינקן זיין גייסט און געמיט און מאכן אים פיל? זיין מוטערס ליידן צוליב זיין ניט-גוטער אויפפירונג. דער עיקר איז צו געפינען א וועג צו זיין הארץ, אין וועלכן ס'פליסט זיינע על-טערנס בלוט.

מלכה אפעלבוים

דערפאר זאגט מען טאקע, אז די גוטע דערציונג ליגט אין בלוט.

דער פונדאמענט אויף וועלכן עס בויט זיך א גוטע און געזונטע דערציונג, באשטייט פון הונדערטער און טויזנטער זאכן, וועלכע מיר וועלן אַנרופן ציגל, און ווען אין פונדאמענט פעלט איין ציגל, איז דער גאנצער געבוי וואקלדיק און ווערט ניט זיכער, ד.ה. טאָמער באַמערקט איר אין אייער גוט-דערצויגן קינד איין שלעכטע נייגונג, זאָלט איר זי ניט גרינגשעצן און אינרעדן זיך, אז א מענטש איז דאָך נאָר פאָרט אַ מענטש און ניט קיין מלאך. פארקערט די איינע שלעכטע נייגונג קען חלילה קאליע מאכן זייער גאנצן בנין, וועלכן איר האָט מיט אזויפיל שווערער אַרבעט אויפגעבויט.

פאָדערט פון אייער קינד אויפן געביט פון דערציונג דעם מאַקסימום, נאָר גיט מיט כוח, נאָר מיט אויפקלערונגען. ניט מיט רעש, נאָר סאָליד און באַזאכט; שפייזט אייער קינד אי פּיזיש אי גייסטיק נאָרמאַל און צייטלעך, און עס וועט ריכטיק און לייכט אויפנעמען די לימודים, ווייל די לימודים זיינען צוגעגרייט פאר געזונטע און נאָרמאַל-געשפּייזטע קינדער, ניט זייענדיק אָפהענגיק פון קיין ירושהדיקייט, ד.ה. אז יעדער קינד, סיי פון אינטעליגענטע אָדער ניטאינטעליגענטע עלטערן, האָט די געלעגנהייט אויסצוואַקסן אן אינטעליגענטער און גע- לערנטער מענטש, אויב ער באַקומט די געהעריקע דערציונג און במילא שטעלט זיך שוין איין א קאָנטאַקט פון האַרץ צו האַרץ, וואָס האָט א גרויסן באַדייט.

א ס ת ר

טאכטער פון הרב משה און נחמה זינגערעוויטש

די חתונע פון מוז

א בוך אין די אמאָליקע צייטן איז געווען איינס פון די טייערסטע זאכן און
ניט יעדער האָט געקענט זיך פאָרגינגען עס צו קויפן. די סיבה דערפון איז געווען
וואָס אין יענער צייט האָט מען נאָך ניט געוואוסט פון דער פאָפיר אויסאַר-
בעטונג און אויך ניט פון דרוק, איז דערפאר די פרייז פון בוך געווען זייער א
הויכער. אָבער ווען גוטענבערג האָט אין יאָר 1435, דערפונדען דעם דרוק-שריפט,
האָבן ביכער אָנגעהויבן ביליקער ווערן. און נאָך שפעטער, ווען מען האָט אָנ-
געהויבן אויסארבעטן ביליק פאָפיר, מיט וועלכן מען האָט זיך גענומען באנוצן,
איפן אָרט פון פערגאמין, זיינען ביכער געוואָרן צוגעגלעך פאר יעדן.
שווער איז זיך איצט פאָרצושטעלן, ווי אזוי מ'וואָלט געקענט אויסקומען,
אָדער בעסער געזאָגט, ווי אזוי מ'וואָלט געקענט לעבן אָן ביכער.

האָט אָבער יעדער מטבע צוויי זייטן.

פאר אונדז זיינען די ביכער זייער גוט. מיר לערנען פון זיי, זיי פארשאפן
אונדז גייסטיקן פאָרגעניגן, זיי שפרייטן נשמה-ליכט, אָבער פאר די אויגן אונ-
דזערע זיינען זיי דער היפוך, דער קאָנטראסט פון דעם: זיי האָבן פאראורזאכט
קורצזיכטיקייט, איבערהויפט פראָגרעסירט די קראַנקהייט אין שול-עלטער: אזוי
האָבן דאָקטוירים פעסטגעשטעלט.

מלכה אפעלבוים

די סטאטיסטיק, געמאכט דורך דר. קאהן, באווייזט, אז ביי קינדער פון די ערשטע שול-יאָרן דערגרייכט די קורצזיכטיקייט צו דער ציפער פון 6 ביז 7 פראָ-צענט, אין די העכערע שול-יאָרן — פון 8 ביז 19 פראָצענט, אין גימנאזיום פון 26,2 ביז 55,8 פראָצענט... בכלל איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אז צווישן פויע-רים זיינען פאראן בלויז 2 פראָצענט קורצזיכטיקע, צווישן ארבעטער: 9 פראָצענט, צווישן שרייבער: 44 פראָצענט און ביי סטודענטן — 55 ביז 66 פראָצענט. קורצזיכטיקייט באווייזט זיך אַממיינסטן אין עלטער פון 6 ביז 17 יאָר.

די סיבה דערפון איז דאָס בוך, ס'איז פאראן נאָך א סיבה: ירושהדיקייט. אויב די עלטערן זיינען קורצזיכטיקע, קענען די קינדער אויך זיין אזעלכע. ס'איז אין דעם פאל א ירושה-זאך. אָבער אין די פאלן, ווען מיר האָבן ניט צו טאָן מיט קיין ירושהדיקייט, זיינען פאראן פאָלגענדע סיבות: שלעכטע באלייכטונג פון צימער אָדער קלאס, אין וועלכער מ'לייענט אָדער מ'שרייבט, א שלעכטע פאָזיציע בעת די אויבן-דערמאָנטע טעטיקייטן, ווי צום ביישפיל: אויסגעבויענע פלייצעס אָדער האַלטנדיק דעם קאָפּ אָנגעלענט אויף רעכטס, אָדער לינקס אנשטאָט גליין, און אַממיינסטן דער שלעכטער דרוק פון בוך. אזוי אז ס'איז דורכאויס נויטיק אז שול-ביכער זאָלן זיין גוט און דייטלעך געדרוקט און אויך אויף גוט פאפיר. דאָס פאפיר פון שול-ביכער דארף זיין פון א גוטן קוואליטעט, און ניט דורכזיכטיק, אזוי אז די אותיות זאָלן זיך ניט אדורכזעצן פון איין זייט אויף דער אנדערער. ס'דארף האָבן די גרעב 0,075 מילימעטער. די אויבערפלאַך דארף זיין גלאַטיק, ווייל אויף ניט גלאַטיק פאפיר זיינען די אותיות ניט דייטלעך, און אחוץ מזה פאר-האלט זיך אויף אזא כראָפּאָוואַטע פאפיר א סך שטייב, און שעדלעכע באצילן.

דאָס פאפיר טאָר אויך ניט זיין גלאַנציק, ווייל די ליכט, וואָס שלאַגט זיך אָן אויפן גלאַנציקן פאפיר, גרייפט אָן די אויגן.

וואָס שייך דעם קאָליר, איז אמפאסיקסטן, ווען ס'איז ווייס. אָדער עטוואָס געבלעך.. אויף אזא פאפיר זענען די אותיות אמבולסטטן.

פון הארץ צו הארץ

און איצט די אותיות גופא:

אותיות גוטע צום לייענען, אז זיי זאלן ניט אָפשוואַכן די אויגן, מוזן האָבן אַ מינימום פון 1,5 ביז 1,75 מילימעטער די הויך. מאַקסימום צוויי מילימעטער. פאַר קינדער פון ערשטן שול-יאָר פון 2 ביז 8 מילימעטער די הויך. אויך דארפן זיי זיין אָפּגערוקט איינס פון צווייטן, מען דאַרף זיך אויך אויסהיטן פון צו קויפּן געניצטע ביכער, און נאָך מער פון אלעס, דאַרף מען לייגן אַכט, אז די קינדער זאלן בעתן איבערמישן די בלעטלעך ניט נעצן די פינגער אין מויל, וויל אויף די בוך-בלעטלעך געפיגען זיך אָפּט שעדלעכע באַקטעריעס, איבערהויפט אויף די גענוצטע ביכער.

מען קאָן אָבער יאָ נוצן גענוצטע ביכער אויך, ווען זיי ווערן פריער גוט די-זענפעקטירט. אָבער ניט אלע בוכהאַנדלונגען ווילן דאָס טאָן, מורא האָבנדיק, אז די ביכער וועלן ווערן באשעדיקט. דאריבער, ווען איר קויפט א גענוצטן בוך, דעזינפעקציאָנירט עס אליין. מאַכט דאָס מיט פאַרמאלין פון הייסער לופטפאַ-רע, געמישט מיט אַלקאָהאָל-פאַרע מיט א נידעריקן דרוק. זעט אויך אַכטונג צו געבן אויף די אויבנדערמאָנטע אָנווייזונגען, ווי לייענען און שרייבן ביי א גוטער באלויכטונג, זיצן גלייך; קויפט העפטן פון א גוטער קוואליטעט, אַזוי, אז דאָס פאַ-פיר זאָל אַנטשפּרעכן די אויבנדערמאָנטע אָנווייזונגען, און אייערע קינדער וועלן אַזוי ארום ניט ווערן קורצזיכטיק.

חיה שרה

טאכטער פון חנה און לייבטשע פעלזענשוואלב

דער קאנטראל פון דער מוטער איבער דער
קינדער-ליטעראטור

עס טרעפט זיך אָפּט, אז די עלטערן זיינען פשוט פארצווייפלט, זעענדיק, אז זייער קינד איז אין די וואקאציעס מער נערוועז ווי אלע מאָל, גייט ארום ברוגז, אָנגעדוועלט, אין כעס אויף דער גאַנצער וועלט, און קען זיך קיין אָרט גיט געפינען, בעת ווען ער פלעגט ארבעטן לאנגע שעהן ביי זיינע שווערע שול-אויפגאבעס, ביי זיינע פראַבלעמען איז עס געווען אויפגעלייגט, מונטער און צופרידן.

עס איז זייער פארשטענדלעך, וואָס מען האָט אזא קינד גיט ליב, מ'מוסרט עס, מען שרייט אויף אים, מען וויל ארויסבאקומען די סיבה פון זיין נערווע-זיטעט, פונדעסטוועגן דארף מען געדענקען, אז טיף, טיף אין הארצן איז אזא קינד אומגליקלעך. עס איז אים גאָר נישטאָ וואָס מקנא צו זיין. עס איז אפילו א רחמנות, ס'איז אָבער זייער שווער רחמנות צו האָבן אויף א קינד, וואָס דערגייט די יאָרן אָן א פארוואָס און מ'ווייסט גיט ווי אזוי מיט אים צו האנדלן; ווייל טאָמער שרייט איר אויף אים, פארשפיצט איר נאָכמער זיינע אזוי אויך שוין גענוג אָנגעגריפענע נערוון, פראוואוט איר אים פאר שלום-וועגן אייננעמען מיט גוטן, רעדן צו אים ווי מען רעדט צו אַ קראַנק קינד און זען, צי איר קענט אים אפשר איינשטילן, העלפט עס אויך גיט.

דאָס קינד געפינט שוין א תירוץ פארוואָס זיך אויפצורעגן און איידער

מלכה אפעלבוים

איר קוקט זיך ארום, מאכט עס שוין קולות און ווארפט זיך ווי אין קדחת, ווייל דאָס גערוועזע, דאָס שטאַרק גערוועאישע קינד, דערפילט גלייך די על-טערנס רחמנות, זייער צוריקגעהאלטנקייט און גלייכצייטיק זיין פארצוג איבער זייער שטילקייט און עס דאכט זיך אים אז עס איז אים געלונגען מיט זיינע גע-שרייען און קולות אויסצופירן זיינס, ווערט עס דעריבער מער תקיף און רעדט זיך צומאָל איין, אז ער איז אסך קלוגער ווי די דערוואַקסענע און באזיצט א שטארקן כאַראַקטער.

ניט נאָר קינדער, נאָר א סך מאָל מאַכן אויך דערוואַקסענע מענטשן א טעות און מישן אויס דאָס גערוועזע אַרױפצוּווינגען אויף יענעם מיט שטארקן כאַראַקטער, און כאַטש דער גערוועאישער מענטש איז אזוי ווייט פון כאַראַקטער-שטאַרקייט, ווי א שווינדזיכטיקער איז ווייט פון לונגען-שטאַרקייט, זאָגט משה דוכאַווי, דער פאַרשער פון מענטשלעכן כאַראַקטער, — דער פאַקט וואָס ער איז גערוועאיש ווייזט אז מיט זיין כאַראַקטער איז עס עפעס, אזוי צו זאָגן, ניט מיט אלעמען, אז ס'איז ניט געזונט; ווייט, אז עס איז גייסטיק ניט אינגאַנצן נאָרמאַל. דעריבער דאַרף די מוטער קודם כל זיך גוט פאַרטראַכטן און ניט פרווון באַקעמפן די גערוועזיטעט פון איר קינד, איידער זי געפינט אויס, פון וואַנען עס נעמט זיך, אָט-דער אינערלעכער צוואַנג צו זיין גערווע-איש, פלוּצלונג גאָר דעמאָלט, ווען ער איז פריי פון לערנען, האָט ניט קיין עול פון גאָר, און לעבט ביי גוטע באדינגונגען, ניט ריידינדיק וועגן די גוטע מאַכלים, נאשוואַרג, א ריין געלעגער און נאָך אנדערע באַקוועמלעכקייטן, נאָר גייט זייער אָפט זען א פילם, א טעאַטער-פאַרשטעלונג, טראַגט ביי זיך ארום געלט און קויפט פאַרשידענע ביכער, צייטונגען און אלערליי אילוסטרירטע אויסגאַבעס, וועלכע זיין האַרץ נאָר גלוסט, און זי פאַרשטייט ניט, אז טאַקע דאָס לעצטע האָט ארויסגערופן אָט-אַ דידאַזיקע גערוועזיטעט, דעמדאָזיקן צושטאַנד. ווייל גערוועזיטעט נעמט זיך ווי אלע גייסטיקע קראַנקייטן, פון אונטערבאַ-וואוסטזיין, פון דאַרטן, וואו עס ליגן די איבערלעבונגען, וואָס דאָס שול-קינד

פון הארץ צו הארץ

פילט, בעת ער זעט א ניט-פאסיקן פילם, א ניט-פאסיקע פאר אים אילוסטריר-טע אויסגאבע, א בוך, אָדער טעאטער-פאַרשטעלונג, ווהין זיינע עלטערן האָבן אים מיטגענומען בלויז דערפאר, וואָס זיי האָבן ניט געהאט מיט וועמען אַי-בערצולאָזן אים אין דער היים ביז שפעט אין דער נאכט.

עס רעוואָלטירט זיך אינם קינד די אינסטינקטיוו טרייב-קראפט, וואָס קאָן ניט קומען צום אויסדרוק און מאכט אַן אַט-אַ דעמדאָזיקן חורבן אין זיין גערוון-סיסטעם.

ס'איז דער חוב פון דער מוטער צו האָבן דעם פולן קאָנטראָל פון די גייסטי-קע שפייז פאר איר קינד פונקט ווי איבער די פיזישע, און אפשר נאָכמער, ווייל ס'איז פיל לייכטער צו קורירן א פארדאָרבענעם מאָגן, ווי פארדאָרבענע מוח-געפילן אָדער, בעסער געזאָגט, פריציטיק פארסטמט גערוון.

ניט פאָסיקע פארן קינד פילמען און ליטעראַטור איז סם, גייסטיקער סם...

דער אויפפיר פונם קינד אין די וואקאציעס דארף זיין א באטראכטער, באזאכטער, און נאָכמער קאָנטראָלירטער ווי א גאנץ יאָר, מחמת דאָס קינד האָט דעמאָלט צופיל פרייהייט, מען דארף אָבער זיין זייער פאָרזיכטיק, איידל און ניט חלילה אונטערדריקן די ספאָנטאנע געפילן פון פרייד פאָרן קינד אין די וואקאציעס, ווייל דאָס איז זיין שענסטער זמן, זיין חלום...

מיִדארף בלויז אים קאָנטראָלירן, ד.ה. די מוטער דארף זיין די צענוור, און אָנווייזן וועלכע פילמען, בילדער, ער מעג זען און וועלכע ליטעראַטור ס'איז פא-סיק און אים דערלויבט צו לייענען — דאן וועט אין שטוב ניט זיין קיין גהינום און דאָס קינד וועט אין פולן זין פון וואָרט געניסן פון זיינע וואקאציעס, ער וועט ווי געהעריק זיין צוגעגרייט צו באנייען זיין לערע, זיין ארבעט און האָבן אָנגע-זאמלט א פולן רעזערוו פון: פיזישע און גייסטיקע כוחות.

— * —

מלכה אפעלבוים

אַבער דאָס איז ניט בלויז נוגע די צייט פון די וואקאציעס: ס'איז אן ענין פון און פאר א גאנץ יאָר... און ס'איז אן ענין פון פארטראכטן זיך, ווייל ווען אפילו די מוטער זאָל צוליב אירע שוואכע אינטעלעקטועלע כוחות ניט זיין אימ-שטאנד צו לייזן די אָנגעוואָרפענע פראַבלעמען, וועט אַבער דאָס עצם פארטראכטן זיך וועגן דעם. שוין זיין א שטיקל אויפטו און — א שטיקל דערגרייכונג...

שמחה

ברכה

טאכטער און זון פון שושנה און דב סויבעלמאן

א״פערוזיכט בײַ קינדער

לעולם, לויט דער טעאָריע, לויטן פארשטאנד, וואָלטן שוועסטער און ברידער געדארפט זיין פריינט; גוטע, איבערגעגעבענע, ליבע און געטרייע פריינט. ווייל ווער קאָן נאָך זיין אזוי נאָענט, ווי אייגענע, לייבלעכע שוועסטער און ברידער אין וועמענס אָדערן עס פליסט איין-און-דאָס זעלבע בלוט?

ליידער אָבער באווייזט די פראַקטיק, די רעאליטעט, דעם היפּוך דערפון. און דאָס איז נישט קיין שום נייעס, קיין צופעליקס — קאָנפליקטן, שוידער לעכע קאָנפליקטן צווישן שוועסטער און ברידער זיינען, קאָן מען זאָגן א ירושה-זאך, א ירושה פון די נאָך גאָר אלטע, אלטע צייטן. ווייל ביים סאמע אָנהויב פון בלעטערן אין דער וועלט-געשיכטע שטעלט די ווירקלעכקייט אונדז פנים אל פנים מיט גרויל-טאטן, פאָרגעקומענע צווישן ברודער און ברודער, ווי צום ביי-שפיל: קין און הבל, יעקב און עשו, דער פארקויף פון יוספן און נאָך א סך, א סך אזעלכע און ענלעכע אזעלכע פאקטן, וואָס מ'קאָן טרעפן אין ביכער און אין דער-ציילונגען. יא, די היסטאָריע און די ליטעראטור איז פול מיט אזעלכע שרעק-לעך-טרויעריקע דערשיינונגען. און דאָס אלץ איז דער רעזולטאט, אָדער, בעסער געזאָגט, די פרוכט פון אייפערזיכט, ווייל צווישן די פאָזיטיווע סענטימענטן ביי שוועסטער און ברידער, געפינט זיך אזא מין נעגאטיווער סענטימענט-ווערימל, וואָס פלאנצט שנאה און צעשיידט, און דאָס איז די ביטערע אייפערזיכט. ס'איז די מורא, אז דער גורל קאָן באַעוועלען; די שרעק, וואָס איינער האָט פארן צווייטן אז

פון הארץ צו הארץ

יענער זאל נישט איבערשטייגן, און איבערהויפט, אז דער צווייטער זאל נישט געניסן, ד.ה. ער זאל נישט נאשן אביסל מער ליבשאפט, מער צערטלעכקייטן און גוטס פון די עלטערן.

די אייפערזיכט אין אזעלכע פאלן דערפירט אָפטמאָל צו שרעקלעכע, צו גרוי-זאמע מעשים.

— די ליבע, וועלכע וואָלט, לויטן פארשטאנד, געדארפט הערשן צווישן די קינדער, פארוואנדלט זיך אין אזא מיין געפערלעכע שנאה, וואָס קומט פון נישט-פארגינעריי און קאָן דערפירן צו נקמה.

א גאָר גרויסער געלערנטער, וואָס האָט שטודירט און געפאָרשט די קינדער-פסיכאָלאָגיע האָט געזאָגט, אז לויט זיין איינזען קומט-אויס, גלייך ווי די קינדער ווערן באלד געבוירן צו זיין שונאים צווישן זיך. אָבער צי עס איז טאקע אזוי, צי נישט, אלנפאלט איז אייפערזיכט צווישן קינדער א זייער שווער פראָבלעם, וואָס מ'דארף גענוי און גוט שטודירן. און דאָס איז טאקע דער חוב פון די עלטערן, אויסשליסלעך פון זיי. אָבער דאָ מוזן מיר שוין זאָגן, אז דאָס מיינט מען נישט בלויז די מוטער, וועלכע איז די הויפט-דערציערין; דאָס מאָל מיינט מען ביידע, די מוטער און דעם פאָטער. ביידע מוזן גוט געדענקען, אז אויב זיי פילן און זעען אפילו, אז איין קינד איז שענער, געראָטענער, לייטישער, אויפנאמס-פעאיקער פון די אנדערע, טאָרן זיי אָבער בשום אופן נישט לויבן דאָסדאָזיקע קינד מער ווי די אנדערע. מ'טאָר איינעם נישט געבן קיין איבעריקן קוש; מ'טאָר אים נישט שען קען מער אויכמערקזאמקייט און צערטלעכקייט; מ'טאָר אים נישט קויפן קיין איבעריקן פרעזענט. יעדע איבעריקע מתנה פאר אים אין פארגלייך צו די אנדערע קען רייצן די געפילן פון צווייטן; מ'טאָר זיך אויך נישט הנדלען מיט איין קינד מער ווי מיטן אנדערן, כאָטש ס'פארדינט אזעלכעס. אלע קינדער דארפן דורך זייערע עלטערן באהאנדלט ווערן מיט איין-און דערזעלביקע ליבע און אויפמערק-זאמקייט, ווייל ווען נישט, קען עס דערפירן צום ערגסטן.

פון הארץ צו הארץ

מיט איין איבעריקן ליבעס-פונק קען מען אָנצינדן א זייער געפערלעכן פלאקערנדיקן גיהנום, און דאָס איז דערפאר, ווייל קינדער זיינען גרויסע עגאָ-איסטן, און עגאָאיזם לאָזט נישט אָנערקענען דעם צווייטנס פארדינטן דערפאַלג, און אויך נישט די אייגענע פארדינטע שטראַף, עגאָאיזם איז ווי זאלץ אין די אויגן.

איז טאקע אַט-דער ענין א גאָר שווערער און קאָמפליצירטער אין די דערצי-אונגס מעטאָדן, ווייל לאָגישער ווייז דארף מען א גוט קינד אפלאַדירן און א שלעכט קינד באשטראַפן, און טאקע דאָ ליגט די שוועריקייט, ווייל ס'פראַבלעם איז אי קאָמפליצירט אי דעליקאט, אין אזא פאל דארף מען די קינדער דערקלערן, אז נישט די לויב-ווערטער און נישט די מוסר - רייד זיינען א באלוינונג פאר גוטע אָדער שלעכטע טאָטן, מ'דארף זיי אויפקלערן דעם באדייט פון דעם פאַלקס-גלייכ-ווערטל "ווי אזוי איינער טוט, טוט עס פאר זיך", דערביי דארף מען דעליקאט געבן צו פילן דעם גוטן קינד, אז מען איז צופרידן מיט זיין גלענצנדיקן דער-פאַלג, און מיט דעם זעלבן פנים-אויסדרוק, מיט די זעלבע צערטלעכקייטן געבן צו פילן דעם שלעכטן קינד די גרויסע האַפענונג, וואָס די עלטערן אָדער לערער לייגן אויף זיין גיכער פארבעסערונג, דאן וועט ס'לעצטע זיך באַמיען וואָס שנע-לער צו פארגיטיגן זיין פעלער, עס וועט זיך באַמיען אויסצובעסערן, ווייל עס וועט דאָס אויסגעפינען ווי זיין אייגענע פליכט, ערשטנס וועט עס נישט וועלן פארלירן דעם קרעדיט, וועלכן זיינע עלטערן האָבן אין אים דעפאָזיטירט; צווייטנס וועט אים שוין עגבערן אין מוח דאָס אויבנדערמאָנטע גלייכווערטל, און וועלכעס באשעפעניש אויף דער וועלט וויל טאָן פאר זיך גופא שלעכטס? און אזוי ארום וועלן אויסגעמיטן ווערן קנאה-בליקן צווישן קינדער, און אַפּטמאָל גרויסע קריגערייען, מיט איין וואָרט: א קליין ביסעלע אינערלעכער קאָמף, א ביסעלע באהערשוונג מצד די עלטערן, און ס'וועלן אויסגעמיטן ווערן א סך, א סך מחלוקת און ס'וועלן נישט פארשארפט ווערן די שפיצן, מ'דארף אויך צוגעוואוינען קינדער מיטצופילן איינער מיטן צווייטן; מ'דארף

מלכה אפעלבוים

נישט ווארטן אויף יושר, אז ס'זאלן ביים קינד אליין זיך דערוועקן די ברידער-
לעכע סענטימענטן. מ'דארף אים צוגעוואוינען, אז ווען זיין ברודער אָדער
שוועסטער איז קראנק, זאל ער נישט זיין פריילעך, נאָר טרויעריק: מ'דארף קינד-
דער אויפקלערן, אז א משפחה באשטייט פון עטלעכע קערפערס מיט איין נשמה,
און אויב אזוי, דארף דעם צווייטנס יסורים דעם צווייטנס פייז זיין אויך זיינע
אייגענע יסורים און אומעט. דאָס נעמלעכע מיט פרייד: עס דארף זיך פרייען מיטן
צווייטנס פרייד. מ'דארף נישט אריינדרינגען אין דער טיפעניש פון קינדס נשמה,
צי מיינט עס ערנסט אָדער עס טוט דאָס סתם אויס געוואוינהייט, צו וועלכן
זיינע עלטערן האָבן אים פון דער פריסטער יוגנט-אָן צוגעוואוינט: זאל עס אפי-
לו זיין געוואוינהייט, איז עס גוט, ווייל געוואוינהייט, זאָגט מען דאָך עפעס, איז
די צווייטע נאטור. אויך ווייסן מיר, אז קיין שום וואסערן אין דער וועלט. זיינען
נישט אימשטאנד אויסצולעשן דעם קלענסטן טליענדיקן פונק פון געווינהייט.
נו, אויב אזוי, וועט שוין ממילא נישט קענען הערשן צווישן די קינדער קיין שנאה.
אויפן אָרט פון שנאה וועט נעסטן ליבשאפט און געטריישאפט, און ס'וועט שוין
נישט זיין קיין רייד פון אייפערזוכט.

יא, דער עיקר דארפן די עלטערן קענען באהערשן דעם כעס, וואָס ברויזט
אויף אויפן מאָמענט, ווייל מיטן לעצטן קען נישט דערגרייכט ווערן דער פאָזיטיו-
געגארטער רעזולטאט. אָבער דאָ מיינט אויך נישט, אז ווען א קינד באגייט א פע-
לער, קומט אים א צערטלעכן קניפ אין בעקל. נאָך א באגאנגענעם פעלער דארף
מען, ווי כ'האָב שוין אויבן געזאָגט, אי מוסרן דאָס קינד, אי גלייכצייטיק אויס-
דריקן די פולע האָפענונג, אז מער וועט שוין אזעלכעס נישט געשעען. אמת טא-
קע, אז ווען דער כעס ברויזט, איז שווער זיך צו באהערשן, אָבער ס'איז נישטאָ
קיין בעסערע עצה, — מ'מוז אַראָפּשלינגען די ביטערע פיל, און דאָס דארף נאָך
געטאָן ווערן אויף א זייער דעליקאטן אופן, עלטערן מוזן הייליק אויספירן זייער
פליכט, ווייל אין קעגנפאל באגייען זיי א זייער גרויסע זינד, און אזא זינד איז א
סך מאל אומפארגעבלעך, ווייל אויב מען ברענגט קינדער אויף דער וועלט, איז

דער חוב נישט צו לאָזן זיי אויף הפקר; מ'מוז אביסל אראָפּלאָזן פון אייגענע פאר-געניגנס, מ'מוז זיך אָפּזאָגן פון א סך אינדיווידועלע באדערפענישן, און ווי געהע-ריק זיי דערציען.

מ'מוז געדענקען, אז קינדער האָבן א קעמפּערישן גייסט און תמיד מיינען זיי, אז זיי זיינען גערעכט, אז נאָר זיי דענקען ריכטיק, אפילו ריכטיקער ווי זייערע עלטערן, וועלכע זיינען אלטמאָדישע, און קומט מען זיי באקעמפן מיט כוח, ווערן זיי גערוועאיש און הויבן אָן ארגומענטירן און אויפווייזן די אָפּגעשטאנענקייט פון די עלטערן, זייער בלינדקייט און ניט-ריכטיקע אויפפאסונג, נישט רעכענענדיק זיך אפילו מיט דעם, וואָס ס'לעצטע איז א באליידיקונג פאר די עלטערן. ס'קומט צו אן אָפּגעעם קאמף, וואו יעדער וויל מיט זיינע אָרגומענטן באזיגן דעם צווייטן, און דער סוף איז, אז ס'קינד פארלירט דעם צוטרוי צו זיינע עלטערן, און דע-מאָלט הייבט זיך אָן א מלחמה, וועלכע איז אועלכע ווען אפילו זי נעמט נישט אָן קיין בלוטיקע פאָרמען. דעריבער דארפן די עלטערן זיך גוט און גענוי רע-כענען מיט זייערע טוענישן און מעשים, בכדי נישט צו פאראורזאכן די קינדערישע געוועזימעט: מיט טאקט און שכל דארפן זיי געווינען דעם צוטרוי ביי זייערע קינדער, און דאָס פאָדערט זייער א סך ארבעט און אָנשטרענגונג, ווייל מ'קען נישט מיט באפעלערישקייט, מיט ברוטאליטעט ארויפצווינגען אויף א קינד פיינע און איידעלע באנעמונג צווישן ברידער און שוועסטער און בכלל צו מענטשן.. מ'דארף דאָס טאָן מיט פעדאָגאָגישער אויסגערעכנטקייט. מ'דארף מיט חכמה, מיט ווארעמקייט קולטיווירן זיין גייסט, איינפלאנצן אין אים הומאניזם, ליבע צום צווייטן, סענטימענטן און צוטרוי.

יא, דער עיקר צוטרוי, און דאן וועט פארשווינדן די פראגע פון אייפער-זוכט בכלל און פון אייפערזוכט צווישן קינדער בפרט.

י וו א

זון פון בארימטן פידל-קינסטלער הענריקע און שרה נירענבערג

די נאטור אז לאניק ביי קינדער

מיר האלטן פאר ווינטשנסווערט און פאר זייער און זייער וויכטיק צו בא-
האנדלען די דאזיקע טעמע מחמת מיר מיינען, אז עס וועט פאר דערציער בכלל
און מוטערס בפרט זיין שטארק גוצלעך צו וויסן מער-ווייניק עפעס וועגן דער
נאטור און לאַגיק ביי קינדער, ווייל דאָס האָט אַ גאָר-גרויסן און באדייטנדיקן שיי
כות מיטן דערציאונגס-מעטאָד. אמת טאקע, אז אין א קורצן ארטיקל איז ניט
מעגלעך אריינצונעמען אלע איינצלהייטן, וועלכע דאָס דאָזיקע פראָבלעם נעמט
ארום. וועלן מיר דאריבער פרווון רעזומירן די ניצמע און ארויסשטעלן יענע
פונקטן, וועלכע זיינען צום וויכטיקסטן און אינטערעסירן מער. מיר וועלן דאָס
פרוון טאָן אויף א זייער באשיידענעם אופן. מיט א סך פאראנטוואָרטלעכקייט
וועלן מיר א שמועס טאָן וועגן אַט-אָ-דעם אזוי וויכטיקן פראָבלעם אין גאָר קורצע
ווערטער, בכדי ניט צופיל אנצושטרענגען זיך גופא, און אויך ניט צו פארמא-
טערן די דערציער מיט אונדזערע לעקציעס. דערציער בכלל זיינען אָפטמאָל אזוי
אויך אביסל צו מיד פון לייענען און נאָך מער פון וועלן אויספירן זייער אויפגאבע
לויט די געבאָטן פון דעם פאר זיי אָנגעוויזענעם מעטאָד פאר קינדער. דערציאונג
וועלכע פאָדערט זייער א סך פאָרזיכטיקייט און אויסגערעכנטקייט. פאר זייער
א סך געלערנטע, איבערהויפט פון ראַמאנטיקער, זיינען קינדער די גוטסקייט
אליין, די קינדער-נאטור, זאָגן זיי, איז די צניעותדיקייט גופא. זיי פארגעטערן

מלכה אפעלבוים

ממש קינדער, ווייל זיי זיינען מיט דעם גלויבן און מיינונג, אז דער אמת-אמתדיקער, אויסגעחלומטער הומאניזם געפינט זיך בלויז אין די קליינע קינדערישע הערצעלעך, וועלכע זיינען קרישטאל-ריין און אומשולדיק. . .

און ניט נאָר וואָס מען דארף צו זיי, צו דער קליינער חברה ארויסווייזן זייער און זייער א סך צוטרוי, סימפאטיע און ליבע, נאָר מען באזינגט זיי טאקע כסדר אין מען באצייכנט זיי ווי עפעס העכערע וועזנס. אָן א שיעור פאָעטן האָבן טאקע געשאפן זייער א סך שירים אויפן חשבון פון דער פיינער און גוטער נאטור און קינדער-סובטעלקייט.

ווער עס בלעטערט אין דער ליטעראטור פון פארגאנגענעם יאָרהונדערט, קען אנטרעפן שפעדיקע לויב-געזאנגען פאר דער קינדערישער אמתדיקייט און אומשול-דיקייט. מען האָט געהאט אזוי פיל צוטרוי צו זיי און מ'האָט אזוי הייליק גע-גלויבט אין זייער אמת, אין זייער אומשולד, אז בעת אויספאָרשונגען אין גאָר שווע-רע און פארפלאַנטערטע פראָצעסן פלעגן קינדער ארויסטרעטן און פארעכנט ווערן אלס באגלויבטע עדות, טאקע צוליב זייער נשמהדיקער ריינקייט, צוליב זייער פשוטקייט און נאאיווקייט... די נאאיוויטעט זייערע — פלעגן זאָגן די ראָ-מאנטיקער — איז דער סימבאָל פון הייליקער אויפריכטיקייט און נשמה-זויבער-קייט, אין וועלכער מ'קען דעפאָזיטירן צוטרוי.

נו, ס'וועט קיינער פון אונדז ניט לייקענען, אז קינדער זיינען באמת גוטע, פיינע און אומשולדיקע באשעפענישן, אָבער זיי זיינען דאָס אזוי לאַנג, ביז וואנען זיי הויבן ניט אָן ווערן אַביסעלע גייסטיק רייף. מיטן מאָמענט, וואָס זיי די קינד-דער, הויבן אָן אליין טראכטן מיט זייער אייגענעם שכל, מיט זייער אייגענעם געדאנק, איז די ערשטע ארבעט זייערע צו אימיטירן די דערוואקסענע. זיי בא-מיען זיך דאָס צו טאָן מיט אלע זייערע כוחות. און דאן איז שוין די גוטסקייט פון קינד אָפהענגיק פון דער סביבה אין וועלכער עס דערציט זיך, ווייל די סביבה, דער אַמביענט, אין וועלכע דאָס קינד לעבט און וואקסט, פורעמט אויס זיין גוטן

אָדער שלעכטן כאַראַקטער, זיין גוטע אָדער שלעכטע נאַטור, די אַטמאָספּערע אין וועלכער דאָס קינד אַטעמט, געשטאַלטיקט אויס זיין גייסט.

האַבן אַמאָל קינדער געלעבט אין א סביבה און אין א צייט, ווען מען האָט זיי כסדר אַנגעוויון אויפן „וואהבת לרעך כמוך“, זיינען זיי געווען גוטע, צניעות-דיקע און אומשולדיקע קינדער, לעבן זיי היינט צו טאָג אין א צייט פון דעפרעסיע, פון רעאַקציע, אַטעמען זיי אין אן אַטמאָספּערע פון אטאַם און הידראָגיען הערן זיי זיך איין אין דעמאָראַליזירנדיקע ראדיאָ-נאָוועלן, קוקן זיי זיך צו אין טעלעוויזיע צו בילדער, וועלכע זיינען ניט אפילו פאסיק פאַר זייערע עלטערן, מכל שכן פאַר זיי, ווערן זיי אויס קינדער. זיי פאַרוואנדלען זיך אין מיניאַטור-מענטשן, און במילא פאַרשווינדט שוין אזוי ארום די אייביקע קינדער-גלאַריע, וועלכע האָט במשך פון דורות אַנגעפילט מיט אַן א שיעור פרייד און זייער א סך גליק די מענטשלעכע הערצער און נשמות.

די מיאוסע און שלעכטע געוואוינהייטן און מידות ביי קינדער, די גראַבע אין שלעכטע נאַטור זייערע, די גוואלדיק-גרויסע נערוועזיטעט און ניט גוט אויסגע-רעכנטע רייד און טאטן זייערע, זיינען בפירושע רעזולטאַטן פון דער פאַרעמלאָזער הו-הא-צייט אין וועלכער מיר לעבן, און אויך פון יאַרנלאנגע פאַלשע, שקרדיקע און שלעכטע אויפפירונגען פון די אלע, וועלכע האָבן זיי, די קינדער, ארומגערינגלט. ס'איז די שולד פון צייט און סביבה.

אַמת טאַקע, אז עס זיינען פאַראן צופיל שלעכטע אומשטענדן, צופיל נעגאַ-טיווע פאַקטאָרן און שוועריקייטן, וועלכע זיינען דאָס גורם. אָבער דער פאַקט בלייבט ליידער א פאַקט.

און דערפאַר קאָן די קינדער-שלעכטקייט בשום אופן ניט צוגעשריבן ווערן זייער אייגענער נאַטור, נאָר גיכער, דער מענטשלעכער שוואכקייט, וועלכע האָט ניט באוויזן, ניט געקאַנט גובר זיין דעם פאַרדאָרבנקייטס-מיקראָב, וואָס האָט זיך אזוי טיף אריינגעגנבעט אין דער נשמה פון די דערוואַקסענע און אויך שפּעטער

מלכה אפעלבוים

זיך אריבערגעטראָגן אין די ריינע, אומשולדיקע קינדערישע נשמהלעך, וועלכע פלעגן אמאָל שטראַלן מיט זייער זויבערדיקער קרישטאל-ריינער נשמה-ריינקייט. און ווער קאָן דען וויסן, צו וואָסערע מדרגות מיר וועלן נאָך אלץ דערגיין! ווייל זאָגט מען דאָך עפעס, אז אזוי לאנג ווי דער קנויל פון לעבן איז נאָך אלץ קנויל און האָט זיך נאָך ניט אינגאנצן אויפגעוויקלט, קאָן מען ניט וויסן, וואָס פאַר א פאַרשידענע פּלאַנטערס עס וועלן נאָך קומען. אזעלכע פּלאַנטערס וואָס וועלן זיך אָנזעצן אויפן לעבן פון דערוואַקסענע בכלל און קינדער בפרט.

איינס איז אָבער זיכער און קלאָר: עס איז א גענוג פעסטגעשטעלטער פאַקט, אז די קינדער-נאַטור איז באמת א זייער גוטע, א ריינע און סובטעלע, און אויב מיר טרעפן דאָך א פאַרדאָרבענע קינדער-נאַטור א קינד אן אויסוואורף, איז עס כמעט הונדערט-פּרָצענט די שולד פון דעם ארום, פון דער סביבה, און נאָך מער פון אלץ: פון די דערציער גופא, וועלכע זיינען ניט געווען גענוג פּאַרזיכטיק, ניט גענוג אָפּגעהיטן די כללים פון דער דערציאונגס-מעטאָדע, און נאָך ווייניג-קער אָפּגעהיטן זייער אייגענע נאַטור און מאָראַל פון שלעכטע שטרויכלונגען, וועל-כע זיינען אומגליקלעכערווייזע קערנדיק און ארויסגעגעבן אַט-אַ-די פירות, וועל-כע באווייזן זיך אין דעם שפיגל פון דער קינדערשער נאַטור מיט זייער גאנצער אכזריותדיקייט.

דאָס אלץ איז געזאָגט געוואָרן וועגן דער קינדער-נאַטור.

וואָס שייך צו דער לאַגיק ביי קינדער, איז שוין די זאך א גאנץ אנדערע. ס'זיינען פאַראן א סך, זייער א סך מיינונגען פון מענטשן, קינדער-קענער, וועלכע זאָגן, אז די קינדער-לאַגיק איז א געפערלעך שלעכטע און אַבסאָלוט גאַרניט קיין אויסגעהאַלטענע, ניט קיין באזירטע און אויסגערעכנטע, ניט קיין שכלדיקע. פאַראן ווידער אנדערע, וואָס זאָגן זיך ארויס אויף דעם געביט פונקט פאַר-קערט. זיי זיינען דער היפוך פון דעם אַויבנגעזאָגטן.

ס'זיינען פאַראן אזעלכע וואָס זיינען ביי דער מיינונג, אז בכלל, ביז א געוויסן

עלטער זיינען קינדער לגמרי ניט פעאיק, לחלוטין ניט בכח צו מאנעוורירן מיט דער לאַגיק. זיי האָבן וועגן איר קיין שום אנונג ניט, און נאָך אנדערע געלערנטע זאָגן נאָך, אז די לאַגיק ביי קינדער איז א פיל געזינטערע און רייכערע ווי ביי די דערוואקסענע.

אלענפאלס, בלייבט דאָס אלץ נאָך אַלס פאַרשונגס-פּראָבלעם, וועלכן מען דארף נאָך זייער און זייער א סך שטודירן און איבערשטודירן, ווייל ס'איז דאָך עפעס לאַגיק! איינס איז אָבער קלאַר, אז אין דעם זין טראָגן שוין ניט די דערזיער די הונדערט-פּראָצענטיקע פאַראַנטוואָרטלעכקייט, זיי טאָרן אָבער דעם דאָזיקן פּראָבלעם ניט איבערלאָזן אינגאנצן אויף הפקר, ווייל לויטן שכל הישר, דאכט זיך, אז די לאַגיק ביי דערוואקסענע איז דאָך א געזינטערע ווי ביי קינדער, און שוין דערפאַר אליין מוזן זי, די דערזיער, שטיין ווידעראמאָל אויף דער וואך, בכדי זיי, מיט זייער געזונטער לאַגיק, זאָלן אהטונג געבן און ניט מאכן קיין טעותים, זיי דארפן זען, ניט צו פאַרבייטן אמאָל כּיטריקייט מיט לאַגיק.

אָט טרעפט למשל, אז א דערוואקסענער ווערט אין א דיסקוסיע מיט א קינד באזיגט, מיינט דאָס אָבער ווייט נאָך ניט, אז דאָס איז געשען א זאנק דער גו-טער און געזונטער קינדערשער לאַגיק, ניין! עס איז א טעות, ס'איז גיכער די פרוכט פון קינדערישער שוואכקייט און אומבאהאַלפנקייט.

ווייל פונקט ווי אלע אנדערע שוואכע באשעפענישן, וועלכע זוכן ביי זייערע באהערשער, ביי זייערע מושלים, דעם סענטימענטאלן שוואכן פונקט, בכדי אזוי ארום זיי צו קענען באזיגן, אזוי טוען דאָס אויך די קליינע חברה, די קינדער, מיט זייער גאַנצער קינדערישער כּיטריקייט זוכן זיי צו כאפן די דערוואקסענע ביי עפעס א ליגן, ביי א ניט פאסיקן, אָדער ריכטיקער געזאָגט ביי א מיאוסן טאוונג, בכדי דאָס אויסצונוצן אלס א מיטל, אין פאל, ווען מען זאל זיי ביי עפעס ענלע-כעס טרעפן. זיי שפּיאַגירן ממש נאָך די דערוואקסענע, גריבלען זיך אין סודות, זוכן כסדר נאָך זייערע שלעכטע ניט פאסיקע אויסדרוקן, זייערע חטאים, אלץ מיטן

מלכה אפעלבוים

זעלבן אויבנדערמאנטן ציל. זיי טוען דאס בכדי צו קענען פארטידיקן זייער איי-גענער פאזיציע, בכדי צו קענען זיך ארויסדרייען פון אזא ענלעכער לאגע, צו קענען קונציק אויסמיידן א זיכערע, א פארדינטע שטראף.

אבער ווי אזוי עס זאל ניט זיין, קען מען דאס דאך אלץ אין קיין שום פאל ניט צורעכענען צו דער שכלדיקער, גוטער, רייפער און געזונטער קינדער-לאגיק. מיר קענען דאס גיכער צושרייבן צו דער שארפער קינדערישער כיטרעקייט, וועלכע שטמט פון אייביק אן מיט איר גרויסער גלאַריע. . .

און אַט-אָ דאָ פאָדערט זיך א סך אָנגעשטרענגטקייט. מיט חכמה דארף מען מעסטן אין באקעמפן די קינדערישע כיטרעקייט, ווייל ווען ניט, קען דאס קינד זיך איינרעדן, או עס איז א סך קליגער ווי זיינע דערציער, עס קען זיך איינבילדן, אז עס איז עפעס העכערס ווי זיי, די דערוואַקסענע, כאַטש פיזיש זיינען זיי העכער פון אים.

איך בין זיך מודה ומתודה, אז איך וויל ניט אָנוואַרפן פאר די דערציער אזוי פיל אַרבעט; איך זוך פארשידענע עצות צו פארלייכטערן די דערציונגס-מעטאָדע, אָבער עס גיט זיך קנאַפּ איין, ווייל די צייט, אין וועלכער מיר לעבן היינט, איז א פארמלאָזע. און טאקע דערפאר מוז מען אוועקגעבן זייער א סך מי און אר-בעט, ביז מען באווייזט צו דערציען א פיזיש און גייסטיק געזונט, באלעבאטיש סאָליד קינד. אמאָל איז דאָס ניט געווען אזוי שטארק שווער, ווייל דער דערצי-אונגס-וועג איז געווען אן אָנגעצייכנטער, א קלאַרער און פיין-אויסגעפלאַסטערטער, וועלכער האָט כסדר געפירט צו א געזונטן, פראקטישן ציל, בעת היינט פירט אלץ צו הוהא און הפקרות.

וויל מען היינט-צו-טאָג האָבן דערפאַלג אויפן דערציאָונגס-געביט, וויל מען דערגרייכן עפעס גוטס. מוז מען האָבן אויערו און אויגן אין אלע זייטן. מען מוז אויך זיין גענוג שטארק צו קענען נאָכשפירן און קאָנטראָלירן די ארט האַנדלונג און אויפפירונג סיי אין דער אייגענער היים, סיי אויסערן הויז, און נאָך מער פון אלץ

פון הארץ צו הארץ

דארף מען קענען קאנטראָלירן די קינדער-ליטעראַטור, ווי אויך די טעלעוויזיע און ראדיאָ-פראַגראַמען. מיט איין וואָרט: ס'איז שווער! מען דארף שטיין גאנ-צע פיר און צוואנציק שעה אין מעת לעת אויף דער וואך.

קיין איין איינציקע מינוט זיך ניט פארלאָזן אויף דער נאטור און לאַגיק פון די קינדער גופא...

ראפאעל

זשילבערמאן

זין פון רוניא און חיים לינדען

די פסיכאלאגיע און די איינרעדעניש פון קינד

די עלטערן וועלכע לעבן צוזאמען מיט די קינדער, מיינען, אז זיי קענען זיי אמבעסטן. אין אמתן אָבער איז ניט אזוי, ווייל די קינדערישע פסיכיק איז סודות-דיק, אָדער בעסער געזאָגט, כישופדיק, און ס'פארשווינדט אלץ פון אונטער די עלטערנס אויגן און פון זייערע הענט. ס'פליסט אוועק ווי וואסער און ניט זעענ-דיק פון וואו און פון וואנען, ווערן א סך מאל די קינדער מאַראליש פארוואַר-לאַזט...

ווען מ'רעדט וועגן קינדער-פסיכאלאָגיע, טאָר מען אָבער בשום אופן ניט רעדן וועגן קינדער אין אלגעמיין, ווייל ס'איז ניט פאראן איין טיפ קינד; יעדעס קינד איז א וועלט פאר זיך. אלס פאקט קען דינען דאָס, וואָס צוויי קינדער פון די זעלבע עלטערן אָדער אפילו גאָר א צוויילינג, קאָן זיין אזא גוואלדיקער דיפערענץ, אז ס'ווילט זיך ניט גלויבן, אז זיי זיינען שוועסטער אָדער ברידער; איינער א גוטער, א פיין-פילנדיקער, א הומאַרפולער; דער צווייטער א שלעכטער, א תמיד פאר-כמורעטער, א כעסן. ס'איז שווער זיך פאַרצושטעלן, אז דאָס זיינען קינדער פון איין און-דיזעלבע עלטערן און אז ביידע האָבן געשעפט זייער דערציאונג פון דעם זעלבן קוואל, דערצויגן זיך אונטער דער זעלבער אויפוויכט און געלעבט אונטער איין דאך...

יעדעס קינד פארמאגט זיינע אייגענע עלעמענטן און אייגנשאפטן, וואָס שאפן און אנטוויקלען זיין טעמפּעראמענט, וואָס ווערט די באזע פון זיין כאראקטער. דאריבער טאקע דארף די מוטער גוט אָבסערווירן איר קינד און צופאסן דעם דערציונגס-מעטאָד צו זיין טעמפּעראמענט, צו זיין כאראקטער, און בכלל צו זיין פּסיכאָלאָגיע.

וויכטיקע פעדאגאָגן און אויסגעשולטע דערציערינס האָבן זיך שוין באַטיי-ליקט, און באַטייליקן זיך נאָך היינט-צו-טאָג אין דעם סימפּאָזיום איבער פארשידענע אספעקטן פון דערציוואונגס-פּראָבלעם, און זיי האָבן פונדעסטוועגן ניט אויסגעפונען א צוגעפאסטן פּראָגראם, אזא מעטאָד, וואָס זאָל קענען די-נען פאר אלע קינדער אין אלגעמיין, אָן אויסנאם. ס'איז אָבער ניט פאראן קיין אויסנאם צווישן זכר און נקבה; ס'איז ניט, ווי א סך עלטערן רעדן זיך איין, אז א יינגל דארף זיין מער געלערנט, אז מ'דארף לייגן מער אכט אויף זיין דערציוואונג, ווייל אויף א יינגל קען מען ארויפלייגן א גרעסערן עול, דאקעגן א מיידל, קען ניט אויפנעמען אזא גרויסע צאָל לימודים, ווייל זי איז ביאָלאָגיש באעוולט.

אָט לאַמיר מאכן א פּראוואו א ריר צוטאָן די זאך פון אָרט, און מאכן עס פאר דעם פּראָבלעם פון אלע פּראָפּעסיאָנעלע דערציערינס, איבערהויפט פאר דער מוטער, וועלכע פילט, אז אין דער וועלט פון דער קינדער-דערציונג קומט פאָר עפעס אויבנס, וואָס וועקט אין איר, וואָס רופט און מאַנט עפעס פון איר. אין דאָס איז: פארטראַכטונג און קאָנטראַל; קאָנטראַל איבער יעדער קלייניקייט. מ'דארף קאָנטראַלירן די אנטוויקלונג פון א מיידל מיט דער גרעסטער אויפ-מערקזאמקייט. אָבער גלייכצייטיק זי צוגעוואוינען באלד פון דער פּריסטער יוגנט אן צו נעמען אַנטייל אין אלע צווייגן פון לעבן: סיי פיזיש, סיי גייסטיק, פונקט ווי דאָס יינגל, ניט איינרעדנדיק איר, אז די אָדער יענע ארבעט איז צו שווער און איז ניט פאר איר, ווייל זי איז א מיידל. ניין, ניטאָ אזעלכע שוועריקייטן. דאָס האט באוויזן די געשיכטע פון די לעצטע יאָרן, ווען פרויען זיינען געשטאנען און שטייען נאָך היינט-צו-טאָג ווי העלדן אויף אלע פלאצוווקעס גלייך מיטן מאַן.

פארטיידיקנדיק א סך מאָל יעדן שטאַנדפונקט נאָך בעסער ווי דער העלדישסטער מאַן.

מיין מיינונג איז, אז דערציען א מיידל איז נאָך א גרעסערע פּאַראַנטוואָרט-לעכקייט, א נאָך שווערערע אויפגאבע ווי דערציען א יינגל, ווייל "א זון, גוט דערצויגן, הייסט א פיינעם מאַן דערצויגן; א טאָכטער, גוט און פיין דערצויגן, הייסט א דור גוט דערצויגן".

מיטאַר בשום אופן ניט לאָזן פאלן אזעלכע ווערטער, ווי: ס'איז צופיל, צו שווער די ארבעט פאר איר, בלויז דערפאר, ווייל זי איז געבוירן א מיידל; ווייל קינדער האָבן ליב אויפצוכאפן יעדעס וואָרט, יעדן שאַרף און פיפּס, און טאָמער האָט א קליין מיידעלע אויפגעכאפט אזא אויסדרוק, ווי: ס'איז פאר איר שווער, אָדער זי וועט דאָס ניט קענען מאַכן, וועט זי אפילו שפעטער, גרעסערערהייט, ביי קיין פאל ניט קענען אויספירן, אָדער לייזן אפילו נאָר אביסל א שווערלעכן לעבנס-פּראָבלעם, ווייל די סוגעסטיע וועט זי מאַכן אומפעאיק. איינרעדעניש איז א גרויסע קרענק פאר יעדן איבערהויפט פאר קינדער, וועמענס פּסיכאָלאָגיע און מענטאליטעט איז א וואקלדיקע, א שוואכע, א נאָך ניט באפעסטיקטע.

עס איז מיר גאנץ אָפט פיינלעך און טיילמאָל אפילו קאָמיש צו זען, ווי מאמעס שטאַטן אויס זייער רייך זייערע טעכטער צו דער פאַרמאטורע, דאָס הייסט, צום פארענדיקן דעם גימנאַזיאַלן אָדער סענטיפיקו קורס, זאָגנדיק דערביי אזוי: — אנו, ס'איז דאָך נאָר איין מאָל אין לעבן, דאָס מיינט צו זאָגן, אז מער וועט שוין אזא מיידל ניט שטודירן, ווייל זי וועט אזוי אויך קענען זיין א גוטע באַלעבאָסטע און איינאַרדענען א שיינע היים.

מוז איך דאָ זאָגן מיין מיינונג, אז א היים איז ניט סתם א וואוינונג, וואָס איז גלאַט אַנגעשטעלט מיט מעבל און שיינע קונסט-הפּצים, א היים דארף האָבן א פנים, פונקט ווי א מענטש דארף האָבן אן אויסזען און עפעס מיט זיך פארשטעלן, אזוי דארף אויך א היים, א הויז פון א פאמיליע, טראָגן עפעס א כאַראַקטער, א היים

מלכה אפעלבוים

איז ניט עפעס א פלאץ, וואו מען קומט זיך צוזאמען, מען עסט, שלאפט און רוט. גיין, א היים האָט עפעס העכערס אין זיך, א היים האָט א נשמה, וואָס רעפלעקט-טירט, שפיגלט - אָפּ די מענטשן, וועלכע נעסטן אין איר. איבערהויפט שפיגלט די היים אָפּ פריער פון אלץ די אינטעליגענץ, דעם געשמאק און פארשטענדעניש פון דער באלעבאַסטע, פון דער דערציערין, ווייל זי איז דאָך די קאָנסטרוקטאָרען פון דעם דאָזיקן מקום מנוחה פאר איר פאמיליע. די היים פאר איר מאן און קינד-דער... די צרה איז אָבער, וואָס מיר האָבן ניט צופיל דרך-אריין, ניט צופיל רעס-פעקט פאר דער היים, פון וואנען עס דארפן ארויסקומען פון די היינטיקע קליינע קינדער — די מאָרגנדיקע דערצויגענע און געזונטע מענטשן. מ'פארלאָזט זיך צופיל אויף דער שול און אויף דער גאס, אָדער גאָר אויפן קינדס אייגענעם חסד און דאָס איז די סיבה, וואָס די קינדערישע פסיכאלאָגיע און זיין כאַראַקטער פון רעמען זיך אויס אנאָרמאל.

א גרויסער פסיכאלאָג, וואָס ווערט באלאגערט יעדן טאָג אין זיינע אויפנאמס צימערן פון פרויען און מענער, וואָס קומען פאר אים זיך אראָפּרעדן פון האַרצן, האָט דערקלערט, אז זייער צעטראַגיקייט, זייער נערוועזיטעט, נעמט זיך נאָך פון זייער קינדהייט. פון זייער קראַנקער פסיכאלאָגיע וואָס האָט זיך אין די קינדער יאָרן געשפּייזט מיט ניט ריכטיק באזירטע אינרעדענישן. א צווייטער גרויסער פסיכאלאָג שטעלט פעסט, אז 99 פראָצענט מעשים פון מענטשן זיינען רגילותן, אויטאָנאָמישע געוואוינהייטן, וועלכע דינען אלס דאָס שמיד-אייזן אויסצופורעמען דעם גוטן אָדער שלעכטן כאַראַקטער. אויך דעם קינדס מענטשליכע קען ניט זיין ליידיק, געפינט עס זיך ניט אין א גוטער סביבה, פון וואנען עס קען שעפן גוטע און שיינע געוואוינהייטן, זאפט עס אין זיך איין שלעכטע און מיאוסע געוואוינ-הייטן; ווערט דאָס קינד ניט ווי געהעריק אַריענטירט, ווערט עס דעזאָריענטירט: לערנט מען עס ניט אויס האַלטן זיך ריין, זויבער, האַלט עס זיך שמוציק, און אנשטאַט פראַגרעס און אינטעליגענץ ווערט גאָר די קינדערישע פסיכאלאָגיע און כאַראַקטער פארוואַרלאָזט, גראַב און פארדאַרבן...

דאריבער איז דער חוב פון די דערציערין, פון דער מוטער. צו שטודירן דעם קינדס פסיכאלאגיע און מיט א מוטערלעכער אויפריכטיקייט צופאסן דעם דערציונגס מעטאָד. זאָגט מען דאָך עפעס, אז א מוטערס ווארעמע ווערטער זיי-נען דער בעסטער שליסל צום קינדס הארץ, קינדער האָבן אויך ליב געזאָנג, מוזיק, און מיטן לעצטן, קען מען ביי זיי אלץ פועלן. נו, ווייסן מיר דאָך, אז פון אלע סאָרטן מוזיק, וואָס איז דאָ אויף דער וועלט, איז די זיסטע און צארטסטע — דאָס קלאַפן פון א טרייען ליבנדיקן מוטער-הארץ. זאָל די מוטער ניט פארגעסן, אז דאָס גליק פון איר קינד איז אָפהענגיק אין דער אמונה פון איר אָפּפּערווויליקער דערציונג.

צו דערציען א גוטע טאַכטער אָדער זון, איז דער גרענעץ פון דער מוטערס אָנשטרענגונג, אויך גלייכצייטיק די גרעניץ פון דער מוטערס פארגעניגן. פאָעטן שרייבער און מאָלערס האָבן אין זייערע שילדערונגען, אלעגאָריעס און בילדער שוין פאָרגעשטעלט די פרייד, די גרויסע שמחה פון דער מוטער, וועמענס קינדער זיינען פיין און געדאָטן. און אויך גלייכצייטיק דעם גרויסן ווייטיק און צער ווען אירע קינדער זיינען פארדאָרבן. דאָס בעסטע, שענסטע און דערהויבנסטע, וואָס עלטערן קענען האָבן אין זייער לעבן, איז — וואוילע און גוט-דערצויגענע קינדער וועמענס פסיכאלאגיע איז רייך אין חכמה, וויסן, מענטשלעכקייט און סענטימענטן. און דאָס קאָן נאָר דערגרייכט ווערן דעמאָלט, ווען די מוטער ווידמעט א סך צייט אויף אָפּצוהיטן זאָרגפעליק די קינדערישע פסיכאלאגיע און לויט די כללים פונם דערציונגס-מעטאָד באקעמפן די ניט ריכטיקע, ניט לאָגישע אייגנ-רעדענישן. און דאָס איז דער הייליקע חוב צו טאָן וואָס פריער: אין דעם ערשטן פּעריאָד, וואָס רעכנט זיך פון ערשטן ביזן זיבעטן לעבנס-יאָר. ווייל אין אָט-די יאָרן האַנדלט יעדעס קינד אינסטינקטיוו, אָן שום אויסרעכנונג. ניט זיין געהאָרכזאָמקייט און ניט זיין בונטארישקייט, זיין קעגנשטעלן זיך באזירט זיך אויף מאָראַל אָדער אַנטי-מאָראַל. קינדער זיינען עגאָאיסטן לייכטזיניק און ברוטאל. און וויל מען מאַכן פון א קינד א געזונטן און גוטן עלעמענט, מוז מען עס אָנהויבן דערציען

מלכה אפעלבוים

אין א געזונטן חברישן גייסט, מ'מוז עט אויסלערנען האַנדלען מיט אויסרעכענונג, אַז לייכטזין און מיט סענטימענטן.

און ווען א קינד נעמט אויף גוט דער מוטערס אַנווייזונגען און דעמאָנסטרירט זיינע גוטע זיטן און שיינע מאניערן, דארף מען אים אפלאַדירן, בכדי אים ארויס-צווייזן אַנערקענונג. קינדער האָבן ליב ענטוויאזם. און — זשאלעוועט זיי דאָס זיט, אויב זיי פארדינען דאָס. מיט מילדקייט היילט מען די קינדערישע פּסיכאָלאָגיע, וואָס איז ביי א סך קינדער אי שטורמיש, אָדער גאָר טיילמאָל צופיל טעמפּ. ווי פארטשאדעט, מיט ליבע און קלוגע דערקלערונגען פורעמט מען אויס, ווי גע-העריק די פּסיכאָלאָגיע און מ'היילט די שלעכטע איינרעדעניש פון קינד.

העלענא

טאכטער פון פאלינא און בערנארדאָ שענקער

דאס קינד און דער לינו

דאָס קינד איז לעולם א פונדאמענטאלער ליגנער. ניטאָ כמעט קיין איין קינד, וועלכעס זאל ניט א סך אָדער ווייניקער מאָל געשטרויכלט ווערן פון דערדאָזי-קער שלעכטער און מיאוסער מידה, וואָס רופט ארויס א שלעכטן בייגעשמאק, און אויב עס געפינט זיך שוין יאָ אזא קינד, וואָס איז אויפריכטיק, תמיד ערלעך, איז עס ניט דערפאר, וואָס עס איז אוי גוט און מוסטערהאפט דערצויגן, ניט דערפאר, וואָס מ'האָט אים צוגעוואוינט צו זאָגן תמיד דעם ריינעם אמת, נאָר פראַסט און פשוט ווייל דאָס קינד איז ניט פעאיק אויף דער גיך אויסצוקלערן א צוגעפאסטן ליגן, אויף צו קענען זיך שנעל פארטיידיקן פאר זיינע באגאנגענע שלעכטע טאטן, בכדי אזוי ארום, קליגעריש, צו קאָנען זיך ארויסדרייען פון א זי-כערער, פארדינטער שטראַף מצד זיינע עלטערן אָדער לערער.

ווער ס'אָבסערווירט און פאַרשט דאָס קינדערשע לעבן, קאָן מיט רעכט זאָגן, אז דאָס דאָזיקע לעבן איז איין גרויסער קנאַספ פון ליגן. אָבער דאָס קומט ניט חלילה פון שלעכטקייט און פון ניט-דערצויגנקייט, דאָס קומט גיכער פון נויט-ווענדיקייט, וואָס דינט אים אויף צו פארטיידיקן זיינע קינדערישע פאָזיציעס, זיין ארט האַנדלונג.

ווייל דער פאקט איז, אין קינדערישן לעבן קומען פאַר אַפטמאָל אזעלכע

מלכה אפעלבוים

פארשידענע קאמפליצירטע געשעענישן, וועלכע באוועגן דאס קינד צו זיין א ליגנער, ס'זיינען טייל מאָל ביים קינד פאראן אזעלכע סיבות, וועלכע פירן אים צו דעם, אז ס'זאל זאָגן ליגן, ווייל אנדערש איז עס זיכער, אן אָדער עס וועט באשטראַפֿט ווערן אָדער פארשעמט ווערן..

בכלל איז דער ליגן ביי קינדער א פארשידנארטיקער, און נאָך עפעס, יעדער ליגן טראַגט אן אנדערן כאַראַקטער, דעריבער איז דער חוב פון דער דער-ציערין, פון דער מוטער, אז זי זאל אויספאַרשן און מיט געניטשאפט נאָכקאָנן-טראַיירן און זען, וואָסערער כאַראַקטער עס טראַגט דער ליגן, יואָט איר קינד האָט געזאָגט, און לויט דעם כאַראַקטער פון געזאָגטן ליגן וועט זי וויסן, ווי אזוי צו רעאגירן און דאס באקעמפן.

לאַמיר פרווון א ריר טאָן די זאך פון אַרט, לאַמיר פרווון אנאליזירן דעם קינדערישן ליגן און דאן וועלן מיר קאָנען אורטיילן, לאַמיר אָנגעבן א ריי מאָ-טיוון, וועלכע ברענגען די קינדער צו דעם, אז זיי זאָלן זאָגן ליגן, לאַמיר זיך אריינטראַכטן אין קינדערישן לעבן.

ס'איז פאראן א ליגן פון שלעכטער אויפפאַסונג, א „טעותדיקער ליגן“, ווי צום ביישפיל: דאָס קינד האָט געזען עפעס א סצענע און זי ניט גוט אויפגע-געפאַסט, און איבערדערציילנדיק די דאָזיקע סצענע, זי אינגאנצן כמעט פארביטן. אַט-אַ דאָס רופט מען א סך מאָל „ליגן“, ס'קומט דערצו, אז מען פארשעמט א סך מאָל דאָס קינד, אויסדריקנדיק זיך: זיי שטיל, זאָג ניט קיין ליגן! ניט אזוי איז עס געשען!

אַט-אזא האנדלונג איז ניט א ריכטיקע; ווייל וואָלט מען זיך פארטראַכט אין קינדערישן געדאַנק, וואָלט מען אויסגעפונען, אז דאָס קינד טראַגט ניט די שולד פון דעם ליגן, וואָס עס האָט געזאָגט. ווייל, אָדער עס האָט ניט גוט אויפ-געפאַסט די סצענע, אָדער אפשר האָט עס זי יאָ גוט אויפגעפאַסט, נאָר שפעטער

האָט עס זי אין איר קינדערישער פאנטאזיע איבערגעארבעט, אינגאנצן איבער-געאנדערשט און איבערדערציילנדיק זי, האָט זי באקומען אן אנדער פנים. אן אג-דערן אויסזען, אָבער מ'קאָן דערפאר עס בשום אופן ניט אַנרופן ליגנער, ווייל עס איז גאָט די נשמה שולדיק, עס איז ניט אויסן געווען צו זאָגן א ליגן.

אזא ענלעכער קרבן איז אויך א נאאיוו קינד, וואָס גלויבט הייליק אין אלץ, וואָס זיינע חברים דערציילן אים, און אהיים קומענדיק פון שפיל-פלאַץ אָדער שולע, דערציילט עס די געהערטע מעשה אין שטוב פאר זיינע עלטערן, וועלכע לאַכן אים אויס און שטעמפלען אים אלס ליגנער, אויפווייזנדיק אים, אז אזא מעשה איז ניט אמת.

”ס'איז ניט געשטויגן און ניט געפלוּיגן — צעשרייט זיך די מאמע — זאָג ניט קיין ליגן! ס'איז ניט שייך צו זיין א ליגנער”, מוסרט זי אים.

דאָס קינד בלייבט ביי זיך געפלעפט. עס קאָן זיך בשום אופן ניט אַריענטירן אין דער סיטואציע, עס ווייסט, אז עס האָט קיין ליגן, ניט געזאָגט, עס האָט בלויז איבערגעחזרט דאָס, וואָס מען האָט אים דערציילט. זיין קינדערישער מוח איז ניט פעאיק צו פארשטיין און כאַפן זיך, אז זיין חבר איז אָדער א ”שטיפער”, אן ”אָפּשפּעטער”, און אים בכיוון דערציילט אזא מעשה, בכדי שפּעטער צו קאָ-נען חזקן פון אים, אז ער אליין איז א תם און האָט געגלויבט אין זיין אויס-געטראַכטער באַבע-מעשה, אָדער ער איז א יינגל מיט א שאַרפן מוח, וואָס בא-שאפט אין זיין פאנטאזיע פאַרשידענע פאַסירונגען, וואָס זוכן א תיקון. און ניט אויסנעמענדיק ביי זיינע פיפיקע חברים, זוכט ער אויס דווקא אים, דעם נאאיוו, און לאָדט אויס זיין נאגן באנאזש מיט מעשיות פון ”טויזנט און איין נאַכט”, גיין, בשום אופן איז דעם קינד ניט מעגלעך דאָס אלעס צו פארשטיין. אָבער די עלטערן דאַרפן יאָ פארשטיין זיך אריינצוטראַכטן, אין דער קינדער-וועלט, אין ווען א קינד נעמט דערציילן א מעשה, וואָס קלעפט זיך ניט, דאַרף מען קודם כל גיזוואיר ווערן פונוואנען די זאך שטאַמט; מ'דאַרף אויספאַרשן מיט אידלקייט

מלכה אפעלבוים

און חכמה, און אנשטאט שטעמפלען ס'קינד אלס ליגנער, דארף מען אים די אלע פרטים אויפקלערן, געבן אים גוטע אָנווייזונגען און קלאָר מאַכן פאר אים די רעזולטאטן פון זאָגן ליגן. אזוי ארום היט מען אויס דאָס קינד פן דער חרפה, וואָס פארשוואַרצט שפעטער ס'פנים, ווען מ'כאפט ביי א ליגן. אָבער אין קיין פאל טאָר מען ניט ביליק מאַכן דאָס וואָרט „ליגנער“ מ'דארף פריער אלעס גוט איבעררעכענען, איידער מ'זאָגט-ארויס דאָס זילד-וואָרט „ליגנער“.

צו דעם סאָרט אומשולדיקע „ליגנס“ געהערט אויך דער ליגן וועלכן מ'זאָגט צוליב מורא פאר א שטראַף. לאַמיר ברענגען א קאָנקרעטן ביישפּיל; א סך עלטערן באששראָפן הארב זייערע קינדער פאר דעם קלענסטן באגאנגענעם פעלער. אזעלכע קינדער זיינען אָפטמאָל זייער גערוועאיש, טראָגן זיך ארום מיט דער אייביקער מורא און קלערן גארניט אזוי פיל אריין אויף אויסצומיידן שלעכטע טאטן, ווי אויף אויסצוקלערן א צוגעפאסטן ליגן, בכדי נישט באשראָפט צו ווערן. דעריבער איז ראטזאם אז מען זאָל זיין גענוג אויסגערעכנט ביים בא-שטראַפן דאָס קינד. ווידעראמאָל מוז מען אויספאָרשן די סיבות, וועלכע האָבן דאָס קינד געפירט צו דעם, אין די ערשטע שטראַף דארף מען אים שענקען וואָ-רענענדיק אים, אז אויב דער געשעענער פאקט וועט זיך איבערהוורן, וועט די שטראַף זיין א דאָפּלטע. מ'דארף דעם קינד געבן אָנווייזונגען, אז עס זאָל וויסן ווי אזוי אויסצומיידן צו באגיין שלעכטע און מיאוסע טאטן. מ'דארף אים זאָגן: „דאָס ערשטע מאָל שענק אײך דיר, אָבער זיי פאָרזיכטיק און היט די ווירדע פון דיין צונג.“ מ'דארף אים אויפקלערן, אז מענטשן זיינען נאָר מענטשן און ניט קיין מלאכים, און ביים בעסטן ווילן קען מען אמאָל מאכן א פעלער, איז אין אזא פאל פיל געוואונטשענער צו פועלן ביים קינד זיך גלייך מודה צו זיין און בעטן אנט-שולדיקונג פאר זיין שלעכטן טאט, איידער וועלן פארשמירן דעם פעלער מיט זאָגן ליגן. מ'דארף אים אויסלערנען דאָס גלייך-ווערטל: „דער בעסטער ליגן איז דער פשוטער אמת.“

נאך א מין ליגן איז דאָ ביי קינדער, וואָס איז אויך כמעט אין א גאָר גרוי-סער מאָס אן אומשולדיקער, ווי, צום ביישפּיל, אזא מין ליגן אויף צו קענען אָפּ-האַלטן א שיינע פּאָזיציע אין דער קינדער-געזעלשאפט, פונקט ווי די דער-וואקסענע מענטשן זעען איין, אז פאר געלט, פאר רייכטום, האָט יעדער דרך ארץ, אזוי דערשפּירן אויך די קינדער. זיי דערפילן דאָס נאָך אפשר מער ווי די דער-וואקסענע, ווייל קינדער זיינען מער עמפּינדלעכער. אין אַלע צייטן האָט מען דעם נגיד געגעבן מער כבוד ווי דעם אַרעמאן. איבערהויפּט אין דער לעצטער צייט... זיינען טאקע פאראן קינדער, וואָס זעענדיק ווי מען צאָקעט זיך מיט א קינד, בלויז דערפאר, ווייל מ'ווייס, אז זיינע עלטערן זיינען רייך, ווייל עס טראָגט שיינע קלייד-דער און האָט א סך שפּילצייג, וואָס מאכט אים אַנזעעוודיק אין דער קינדער-גע-זעלשאפט, זאָגן זיי אויך, אז זיי זיינען רייך, און אזא קינד נעמט שישן מיט ליגן דערצוילגנדיק, אז ביי אים אין דער היים זיינען פאראן נאָך שענערע און טייערערע זאכן. עס פאלט אריין אין אזא מין ענטוויאזם פון זיינע אייגענע ליגנערשישע רייך, אז עס ווערט פשוט א פּאָעט, א גאנצער מאלער. עס שילדערט פאַרבגרייך זיין קינדערשישע רייכטום, עס מאכט דאָס קינסטלעריש און טאלאנטפול מאַלעריש אזוי, אז ס'איז א פרעמדן מענטשן שווער צו באמערקן, אז דאָס געזאָגטע איז א ליגן.

דער זעלבער פּראָצעס קומט פאַר אויך ביי די גרעסערע קינדער, ביי די שי-לער אין שול, צו אונדזער אלעמענס חרפה מוזן מיר מודה זיין, אז ניט נאָר אין דער קינדער-וועלט, נאָר אפילו אין דער געזעלשאפט פון דערוואַקסענע האָט מען זיך פיל מער ליבער צו חברן מיט דעם רייכן ניט-אינטעליגענטן מענטשן, ווי מיט דעם אַרעמען "אינטעליגענט", און אזוי ווי קינדער זיינען ברויזנד, פול מיט מוט און לעבן, און האָבן ליב געזעלשאפט, קומט אים א סך מאָל אויס צו זאָגן, אז עס איז רייך, נאָך אפשר רייכער פון זיין אמת-רייכן חבר, כאַטש ער גו-פא ווייס, אז ער איז אן אַרעם קינד, אָדער אין בעסטן פאל א קינד פון א מיטל-שטאנד. אַט-אזא ליגן קען אויך פאררעכנט ווערן צום סאַרט אומשולדיקן ליגן.

מלכה אפעלבוים

ווען אָבער איז דאָס געזאָגט געוואָרן ? אויב די עלטערן זיינען קלוגע, מיט א גוטן בליק אויפן לעבן, ווען זיי פארטראכטן זיך אין דער לאגע פון זייער קינד אין אזא פאל, דארף דעם קינד אויפגעקלערט ווערן, אז אַרעמקייט איז ניט קיין חרפה, און אז מ'דארף זיך ניט רעכענען מיט די יעניקע, וואָס בלאָזן פון זיך, נאָר מען דארף לערנען מיט ענערגיע און מיט קאָפּ, און אזוי ארום דערווערבן א רייכ-טום, מ'דארף דעם קינד זאָגן, אז ס'איז קיינמאָל ניט צו שפעט צו האָפּן, אז יעדער מענטש האָט שאנסן צו זיין רייך. דאקעגן דאָס פארשטעלן זיך אלס רייכער, ווען אינדעראמתן איז עס ניט אזוי קען און מוז ווען עס איז ארויסקומען ווי בוימל אויפן וואסער און דאן וועלן זיינע חברים אים שטעמפלען אלס פראַפעסיאָנעלן ליגנער. זיי וועלן פארלירן דעם צוטרוי צו אים, ניט וועלנדיק אים גלויבן אפילו דאָס, וואָס וועט זיין באמת אמתדיק. דאן קאָן ער באקומען א מיאוסן אויסזען פון דער קינדער-געזעלשאפט.

א סך, זייער א סך וואָלט מען נאָך געקענט וועגן דעם שרייבן. ס'איז פאראן נאָך א גאנצע ריי אזעלכע אומשולדיקע ליגנס, וועלכע קאָנען באקעמפט און אויס-געוואַרצלט ווערן. אָבער ניט אין די ראמען פון אן ארטיקל איז דאָס מעגלעך צו טאָן. דעריבער וועלן מיר זיך באנוגענען בלויז מיט דעם אויבנגעזאָגטן, און מיר וועלן צוגיין צום ענין „ביזוויליקן ליגן“.

צום סאָרט „ביזוויליקער ליגן“, געהערט קודם כל דער ליגן צוליב פויל-קייט. אַט-דער סאָרט ליגן איז כאַראַקטעריסטיש אממיינסטן פאַר די שילער און סטודענטן. בכדי צו באַרעכטיקן זייערע ניט געמאַכטע אויפגאַבעס, זייערע נעגאַ-טיווע קאָנסעקווענצן אויפן געביט פון לערן-יאָר, טראכטן זיי אויס פארשידענע תי-רוצים, וואָס זיינע באזירט אויף לויטער שקר. זיי טראכטן אויס בילבולים אויף די לערער, ווי, אז זיי האָבן דאָ אויפגאַבעס ניט געהייסן מאַכן, אז זיי האָבן די לעק-ציעס ניט גוט אויפגעקלערט, אָדער אז זיי האָבן א בייז האַרץ אויף זיי, און נאָך אזעלכע פארשידענע ליגנס. און א סך עלטערן ווערן טאקע אין כעס אויף די לערער

פון הארץ צו הארץ

און ביי דער ערשטער בעסטער געלעגנהייט, וואָס זיי האָבן, נעמען זיי זיך קריגן מיט אים. איז דאָס אַ ניט-ריכטיקער צוגאַנג, די עלטערן דאַרפן פאַרשטיין, אז יעדער לערער וויל, אז זיינע שילער זאָלן קענען, ווייל ביים סוף פון לערן-יאָר גרויסט זיך דער לערער מיט דעם, וואָס זיין קלאַס האָט זיך אויסגעצייכנט; וואָס זיינע שילער זיינען די בעסטע. די עלטערן דארפן וויסן פון דעם סוף, אז אין אַ קלאַרער פראגע ליגט קלאַר דער תירוץ, זי, די דערציערין, די מוטער, דארף מיט חכמה פאַרשן, פּרעגנדיק דאָס קינד מיט אוועלכע פראַגן, או ס'זאָל, ווילנדיק אַדער ניט ווילנדיק מוזן זיין אָפּנהאַרציק און זאָגן דעם אמת.

פאַרשטייט זיך, אז מ'טאָר ניט ביו גאָר פאַרשאַרפן די שפיץ; מען דארף זיין אָפּגעהיט ביו גאָר מיט יעדן וואָרט. די מוטער דארף אויך אויסנוצן דעם מאָג-מענט, ווען דאָס קינד הערט זי אויס, ווייל ס'זיינען פאַראַן מאַמענטן, ווען ס'קינד איז ניט געשטימט אויסצוהערן זיין מאמען, דאן איז אַ שאַד יעדעס וואָרט, דאקעגן ווען זי, די מוטער מערקט, אז דאָס קינד איז אין שטימונג זי אויסצוהערן, דארף זי אים געבן אַ סך, גאָר אַ סך גוטע אָנווייזונגען און שיינע איידעלע ביי שפילן. דעמאָלט, ווען זי זעט, אז ס'קינד הערט זי אויס, דארפן פון איר מויל שטראָמען אַ מבול מיט ווערטער, אָבער אלע דארפן זיין בליציק, קלוג, גוט דורכ-געטראַכטע, ממש דורכגעלעבטע, באזירט אויף פאַרשידענע ביישפילן. בכלל דארף יעדע מוטער אַ סך שמועסן מיט אירע קינדער, בפרט, ווען מען טרעפט אַ קינד מיט אַ פאַר אַסענע, נייגעריקע אויערן.

ס'איז פאַלש די מיינונג, אז צו זיין אַ מוטער, ד.ה. צו זיין אַ דערציערין, איז גאָר אַ לייכטע זאַך. אָבער אין דער אמתן איז דאָס דאָזיקע פּראָבלעם פון דער-ציונג אַ גאָר שווערע און פאַראַנטוואַרטלעכע אויפגאַבע. מ'דארף ממש זיין אַ קינסטלערין, מ'דארף זיין אַי מילד, אַי שטרענג און גלייכצייטיק סובטעל, מען מוז דאָס קינד פירן אין מיטהעלפן אים זוכן דעם ריכטיקן וועג אין דעם גרויסן פּלאַן-

מלכה אפעלבוים

טער, וואָס הייסט לעבן. די מוטער, דארף דעם קינד אויפקלערן, אז א גוט-דער-צויגענער און געלערנטער מענטש איז א קוואל, פונוואנען עס שטראַמט ארויס א העל ליכט, אן עטיש ליכט, א ליכט וואָס רייצט ניט, א ליכט וואָס בלענדט ניט, נאָ וואָס באלייכט די קרומע, פינצטערע דערנער-וועגן פון מענטשלעכן לעבן. און דער הויפטצוועק איז צו זיין קודם כל אן אויפריכטיקער, אן אמתדיקער, ניט שטיצן-דיק זיך אויף דעם, וואָס עס קומט א סך מאָל אויס אויסצושטיין א סך שווערי-קייטן צוליב דעם אמת. די מוטער מוז דאָס קינד אויסלערנען אפילו קעמפן פארן אמת. ווייל דער אמת איז דער הויפט-פונדאמענט פון דערהויבנקייט און אינטעליגענץ.

צום סאַרט "בייוויליקן ליגן" געהערט אויך דער נקמה-ליגן, דער ליגן צוליב אייפערזיכט אָדער ניט-פארגינערישקייט. אזא ליגן קען מען נאָר טרעפן ביי ברוטאלע, ניט-דערצויגענע קינדער, וועלכע זיינען גרענעצלאָז צעלאָזן, רע-קענענדיק זיך אלס העלדן, ניט מורא האבנדיק פאר קיינעם און פון גאַרניט אָט-אזא מין ליגערישקייט דארף מען מיט אלע כוחות באקעמפן, ווייל ווען ניט, קאַנען די רעזולטאטן זיין זייער שלעכטע און אפילו געפערלעכע, פאר אזא ברוטאלן ליגן דארף מען א קינד שטרענג באשטראַפן, אפילו ווען עס איז נאָך גאַר יונג. מען טאָר בשום אופן ניט זאָגן, אז ווען ס'קינד וועט גרעסער ווערן, וועט עס אליין פאר-שטיין ניט צו זאָגן אזא אויסגעדראַשענעם ליגן, ווייל וועט זיך דאָס קינד צוגעוויי-נען, וועט דאָס שוין שפעטער ליגן אין זיין בלוט, און ווילנדיק אָדער ניט ווילנ-דיק, וועט עס פאַרזעצן זיין ליגערישקייט, כאַטש ער גופא וועט פארשטיין און וויסן די רעזולטאטן פון דעם.

ס'איז אויך פאראן א "ליגן" צוליב געשעפט, צוליב מסחר. און נאָך ער-גער פון לעצטן איז דאָס ליגן זאָגן צוליב עגאָאיזם. אָט-דער לעצטער איז דער מיאוסטער.

פון הארץ צו הארץ

איינס מיזן מיר נאך זאגן: יעדע מוטער מוז און דארף א סך לייענען וועגן
קינדער-דערצינונג, ניט נאר לייענען, נאר ממש לערנען. מיזן אויך צוגעבן,
אז בכדי צו צוגעוואוינען דאס קינד צו זאגן תמיד דעם אמת, טאר אין זיין קרייז
ניט געזאגט ווערן קיין ליגן.

עסמעלא

רעזינא

טעכטער פון מאלווינא און זשואן נאק

די בראנאלאגישע, פיזאלאגישע
און גייסטיקע אנטוויקלונג פון קינד

אין איצטיקן ארטיקל וועל איך זיך באנוצן מיט א ביישפיל וועגן א נאטור-
דערשיינונג, וואָס איז באקאנט אין דער וויסנשאפט מיטן נאָמען "מימיקרי".
מימיקרי איז א גריכיש וואָרט און איז דער טייטש „צופאַסן זיך" און אין דער
נאטור וויסנשאפט באַצייכנט מען דערמיט די אייגנשאפט וואָס מען האָט בא-
מערקט ביי די חיות, פייגל, פיש און ווערעמלעך זיך צוצופאַסן צו די ארומיקע
אומשטענדן, בכדי זיי זאָלן זיך בעסער קאָנען האלטן ביים לעבן.

זייער א סך איז דאָ צו שרייבן וועגן די וואונדערלעכע סודות פון דער נאטור,
וועגן פאקטן און געשעענישן, וועגן סורפריזן און רעטענישן אויף דעם געביט,
אַבער פאר דער דערציערין, פאר דער מוטער, גלויב איך, איז בלויו וויכטיק דער
באגריף "מימיקרי", ד.ה. דער פרינציפ זיך צו קאָנען צופאַסן צו די ארומיקע
אומשטענדן און דאן וועט זי זיין אימשטאנד זייער א סך צו דערגרייכן.

יא, א זייער שווערע, אחריותפולע אויפגאבע האָט די מוטער, ווייל פאראנט-
וואָרטלעך איז שווער, סיי פיזיש און סיי גייסטיק, איז דאָס פראַבלעם פון דערציונג.
דערפאר זאָגט מען דאָך טאקע, אז קינדער זיינען א מתנה פון גאָט, א גליק, אן אוצר,
א שווערער אוצר, ד.ה. אז זיי זיינען תמיד שווער, קליינערהייט טראַגט מען
זיי אויף די הענט און גרויסערהייט אויפן קאָפּ, איז טאקע ס'לעצטע שווערער.

מלכה אפעלבוים

ווי נאָר דאָס קינד דערגייט צום שול-עלטער, האָט די מוטער א פיל שווערערע אויפגאבע ווי ביז דעמאָלט. ווייל חוץ איר זאָרגפעליקער באהאנדלונג, דארף זי מיט קאָפּ אויפפאסן און אַבסערווירן דריי גאָר וויכטיקע פּראָבלעמען, וועלכע פאָדערן א סך לערע און אריינטראַכטונג, בכדי צו דערגרייכן דעם געגארטן ציל, אָדער בעסער געזאָגט, בכדי ארויפצופירן איר קינד אויפן ריכטיקן וועג.

זי דארף מאַכן א פארגלייך צווישן דער כראָנאָלאָגישער, פיזיאָלאָגישער און גייסטיקער אנטוויקלונג פון איר קינד און אויסגעפינען דורך איר באַאָבאָכטונג, צו די אלע דריי פאקטאָרן האַרמאָניזירן, צו זיי קאָמבינירן און דערגענצן זיך איינער דעם צווייטן.

אייגנטלעך פאָדערט זיך אין דעם פאל א גענויע אונטערזוכונג פון א דאָקטאָר א ספעציאליסט, אָבער ווען די מוטער וויל נאָר צולייגן אביסעלע מער איר קאָפּ, איר מוח, קאָן זי דאָס אליין אויסגעפינען און אפילו אליין באהאנדלען, אויב מ'דארף.

עס פארשטייט זיך, אז די דאָזיקע עצה איז ניט קיין מעדיצינישע און זי פאר-נעמט ניט דאָס אָרט פון א דאָקטאָר. עס איז בלויז א מיינונג, וואָס האָט א טעאָ-רעטישן אינטערעס אין אויסגעפינען וואָס עס איז גוט און נוצלעך פאר דעם דערצינונגס-מעטאָד.

קודם-כל דארפן מיר אויפקלערן די דריי נעמען: כראָנאָלאָגיע, פיזיאָלאָגיע און גייסט. כראָנאָלאָגיע — הייסט דער סדר פון די יאָרן אינם קינדס עלטער; פיזיאָלאָגיע הייסט די אנטוויקלונג פון קינדס אָרגאניזם, ווי צום ביישפיל, צי די וואָג און מאָס אנטשפרעכט לויט זיין כראָנאָלאָגישן סדר. ווייל א סך קינדער ווענן פיל מער וויפיל זיי דארפן וועגן און זיינען אויך העכער ווי זיי דארפן זיין. הגם אַפּטמאָל, טרעפט אויך פונקט דאָס פארקערטע.

דער פיזיאָלאָגישער צושטאנד וויל זאָגן, ווען צום ביישפיל, א 15 אָדער

16-יאָריק מיידל האָט ניט די פולע וואָג און מאָס און האָט אויך ניט די מענסטרו-אציע, ד.ה. אז זי איז אין דעפיציט.

די גייסטיקע אנטוויקלונג מיינט די אינטעלעקטואליטעט פון קינד, די אינטעליגענץ זיינע, וואָס ניט אלע מאָל איז זי אין איינקלאנג מיט זיין כראָנאָלאָגיי-שער און פיזיאָלאָגישער אנטוויקלונג, ווי צום ביישפּיל, ווען א בלייך און מאַגער קינד לערנט זיך גוט, האָט ממש א ווילדן מוח, בעת א פיזיש גוט אנטוויקלט קינד, שייך און געזונט, איז אבסאָלוט ניט אויפנאמס-פעאיק.

דאָס ערשטע איז פיזיש זייער שלעכט אנטוויקלט, אָבער דערפאר איז עס גייסטיק גוט, און אפשר שוין צו גוט אנטוויקלט, בעת דאָס צווייטע איז פונקט פארקערט, — פיזיש נאָרמאל אנטוויקלט, אָבער גייסטיק איז עס אין דעקאדענץ. און אין ביידע פאלז האנדלט עס זיך וועגן אן אומנאָרמאליקייט.

און אַט-דאָ קומען מיר צו צום פונקט, וואָס פאָדערט זייער א סך אויפמערק-זאמקייט, צו וואָס מיר דארפן זייער נויטיק דאָס וואָרט „מימיקרי“.

א שטארק-אויסגערעכנטע, א גענויע דארף זיין די דיעטע פאר די קינדער, וועלכע זיינען צו דיק; מען דארף אויסמיידין א סך מעלשפייזן און זיסווארג: מימוז אויך באמערקן, אז דאָס איז נאָר אין דעם פאל, ווען די הויך פון קינד איז נאָר-מאל, נאָר בלויז זיין וואָג איז צו גרויס. דאקעגן ווען דאָס קינד איז העכער ווי נאָרמאל לויט זיין עלטער, מעג עס אויך זיין אביסל דיקער, ד.ה. עס מעג וועגן אביסל מער.

ביי קינדער וואָס זיינען פיזיש שוואַך אנטוויקלט, מוז די מוטער אליין שטיין ביי זיינע מאָלצייטן, ניט פארלאָזנדיק זיך ניט אויף דער אויפזעערין און ניט אויפן קינד גופא. די מוטער מוז זען, אז איר קינד זאָל אינדערפרי, נאָכן מאַכן עטלעכע ספאָרט-איבונגען און נעמען א שפּריץ-באָד, אָפעסן א גוטן פרישטיק; זי דארף זיצן נעבן אים, אפילו אים ארויפצווינגען צו עסן, ווען זי זעט, אז ער האָט ניט

מלכה אפעלבוים

קיין גרויסן אפעטיט, ווייל זאגט מען דאך עפעס, אז דער אפעטיט קומט מיטן עסן.

צווינגען א קינד צו עסן איז א סך מאָל דאָס ווירקזאָמסטע מיטל; דאָס איז גערעדט געוואָרן, ווען דאָס קינד איז געזונט. ווייל אַ סך מאָל קאָן קומען די אפע-טיטלאָזיקייט פון פּוילקייט אָדער גאַר פּאַרקערט, פון צופּיל אַקטיוויטעט, אַ סך מאָל איז דאָס קינד צופּיל פּאַרשפּילט און דערפּאַר שפּירט עס קיין הונגער, אָדער עס פּילט יאָ הונגער, גאַר עס איז פּויל צו גיין וואַשן די הענט און אוועקזעצן זיך עסן. אַ צווייט קינד ווידער, וואָס האָט אַן אמביציע אָנצוהאַלטן כּסדר זיין פּאָזיציע אין שולע, צו זיין דער ערשטער שילער אין קלאַס, וויל נישט פּאַרלירן אַ סך צייט אויף צו עסן אַ בעסער טאַלענטיט. די לערע און שול-פּראָבלעמען געמען ביי אים צו דעם גאַנצן חוש, אזוי אז ער פּילט אויך נישט קיין הונגער.

אלענפּאַלט, איז דער חוב פון אזא מוטער צו שטיין אויף דער וואך נישט פאר-לאַזנדיק זיך אויף קיינעם, מ'דאַרף אויך זען, אז דאָ קינד זאָל עטלעכע שעה אין טאָג פּאַרברענגען אויף דער פּרייער לופט, ווייל ס'לעצטע האָט אַ גאַר גרויסן ווערט פאר דער פּיזישער אנטוויקלונג פון קינד און אפשר אויך פאר זיין גייסטי-קער אנטוויקלונג, ווייל ס'איז דאך באקאנט, אז אין אַ געזונטן קערפער איז דאָ אַ געזונטער גייסטי.

וואָס שייך צו דער גייסטיקער אנטוויקלונג, איז די באהאנדלונג אביסל שווע-רער; די גייסטיקע טעמפּקייט, ווי דאָס נישט לערנען זיך גוט, אָדער סתם דאָס נישט-גענוגנדיקע שארפּקייט פונעם באַנעם קומט אויך אַפּטמאָל פון צופּיל פּאַרשפּילט-קייט, און אפשר נישט אזוי ווייט פון צופּיל, ווי פון נישט-שכלדיקער פּאַרשפּילטקייט, פון נישט-צוגעפּאַסטער און זינלאָזער פּאַרשפּילטקייט.

ווען קען אָבער די מוטער דאָס באַמערקן? — ווען זי קוקט אויפן קינד מיט אַפענע אויגן, ווען זי קוקט אויף אים ווי אויף אַ קינד אין נישט ווי אויף אַ

מלאך, ווייל — פארגעטערט זי איר קינד און זעט אין אים א מלאך, האָט זי רעגנ-
 בויגנס אין די אויגן, וואָס פארדעקן יעדן שווארצן וואַלקן מיט שימערדיק-
 בריליאַנטענע קאָלירן...

עס איז נאטירלעך אוממעגלעך אויסצורעכענען אין איין קורצער באהאנדלונג
 אלץ, וואָס איז שוין ביז איצט געזאָגט געוואָרן וועגן אַט-אַ-דעם דאָזיקן פעלער, אָבער
 איינס מוז געזאָגט ווערן: דאָס קינד טאָר בשום אופן ניט וויסן וועגן דער גרוי-
 סער מאָס ליבע, וואָס זיינע עלטערן פילן צו אים, ווייל ס'לעצטע קען אים געבן
 א שאַנס צו באַרעכטיקן זיינע באַגאַנגענע פעלערן און נאַרישקייטן.

עס זיינען דאָ אין לעבן געוויסע גוטע און פיינע פאַרגעניגנס פון וועלכע מיר
 קענען געניסן, נאָר בתנאי ווען מיר געניסן פון זיי שכלדיק און ווערן א שותף
 אין זיי, און דאָס איז הויפטזעכלעך ביים פּראָבלעם פון קינדער-דערציונג וועל-
 כער איז א זייער שווערע און פאַראַנטוואָרטלעכע אַרבעט, אבער ז'ן ברענגט
 טאַקע א סך פאַרגעניגן אויב מען פאַרשטייט, ווי אזוי זי ווי געהעריק אויסצונוצן.

* * *

ימים טינט זיינען שוין פאַרגאַסן געוואָרן וועגן דעם דערציונגס-פּראָבלעם,
 און עס איז נאָך אלץ דאָס זעלבע, געהיימניש ווי געווען, אלע מוטערס מיינען אין
 אַנהויב, אז זיי דערציען גוט, אז זיי קענען אלע כללים פונם דערציונגס-מעטאָד,
 שפּעטער ווייזט זיך אַרויס, אז עס איז געווען טעותדיק.

כדי צו באַגרייפן דעם דערציונגס פּראָבלעם מוז מען צוזאַמען מיטן קינד אליין
 זיך איבערדערציען; מען מוז מיטפילן מיטן קינד, מיטלעבן מיט אים. מ'דאַרף
 זיך שפילן מיט אים, ווי מען וואַלט אליין געווען א קינד; מ'דאַרף "זיך" צוגע-
 וואוינען צו,, זיין" קינדערישקייט און אים, איינציקווייז אַנהויבן צוגעוואוינען צו:
 זיין וואָס אמאָל מער דערוואַקסענער, ד.ה. מ'דאַרף אים אָנווייזן יעדעס מאָל זיין
 אַרט שפילן, לויט ווי ס'פאַסט זיך צו זיין עלטער. אזוי אַרום וועט דאָס שפילן
 ניט נאָר ניט פאַרטעמפן זיין חוש, נאָר גאָר אַנטוויקלען זיין מוח.

און דאָס זעלבע דאַרף פאַרקומען ביים אַנהויבן שטודירן, די מוטער מוז קאָנ-

מלכה אפעלבוים

טראָלירן זיין יעדן פראָגרעסיוון, אָדער רעטראַספעקטיוון טריט אין זיין לערע; זי מוז זיך אויך באַמיען אויב מעגלעך, בייצוזיין אייניקע מאָל זיינע לעקציעס, זען, צי בעתן לייזן די שול-פראָבלעמען עס גלוסט אים ניט צו כאַפן א שפּילעכעל אין האַנט, אָדער צי עס זינגט גאָר צו עפעס א ניגונדל, און נאָך זייער א סך אנ-דערע מאַניפעסטאַציעס, וועלכע קענען שטערן דעם נאָרמאַלן גאַנג פון דער לערע ד. ה. וואָס קען אים מאַכן אומאויפסנאַמספעאַיק. אמת טאַקע, אז עס זיינען פאראן שטאַרק פעיקע און ווייניקער פעאַיקע קינדער, אָבער ווען מען שטייט אויף דער וואַך און מען קאָנטראָלירט, און אַנשטאַט צו וואַרפן די שולד אויף די לערער אָדער שולע, פירט מען אָן מיטן קינדס לעבנס-מאַרש מיט אויסגערעכנטקייט און ריטם, איז אזא קינד אויב ניט אויפן ערשטן אָדער צווייטן פלאַץ, ווייניקסטנס ניט אין דעפיציט, און גייענדיק אזוי שטופנווייז, געוואוינט דאָס קינד זיך איין מיטן פראָגראַם פונם לימוד און וויסן און עס באַקומט, ווילנדיק אָדער נישט ווילנדיק, א פליכט, א חשק צום לערנען און קאָן זיך טיילמאַל גאָר דערהויבן צו גאָר א הויכן שטאַפל, ווייל די צום ערשט אריפגעצוואונגענע לערע ווערט ביי אים א געוואוינהייט, און גע-וואוינהייט איז די צווייטע נאַטור...

און אויב ס'זיינען פאראן יחידים, וואָס טראָץ די אלע אַנשטרענגונגען פון די עלטערן און לערער, טראָץ דער מיטהילף און גוטע עצות, בלייבן זיי אביסל צע-הושט, איז א סימן, אז עפעס איז דערמער מיט זיי פסיכיש, אז זיי אָפּערירן ניט מיט זייערע נאָרמאַלע חושים; אין אזא פאל פאָדערט זיך אן עצה פון א ספעציאַ-ליסט. אָבעד אזא קינד וואָלט געהאַט פיל מער האַפּענונגען קורירט צו ווערן, ווען מ'באַמערקט זיין גייסטיקן צושטאַנד וואָס פריער, ווען עס איז נאָך גאָר יונג.

דעריבער איז א הייליקער חוב פון יעדער מוטער זאָרגפעליק נאָכצוקאָנטראָ-לירן די אנטוויקלונג פון די דריי הויפט-פאַקטאָרן, וועלכע דאַרפן אויספורעמען, אויסגעשטאַלטיקן איר היינטיק קליין קינד און מאַכן פון אים דער מאָרגנדיקן פראָדוקטיוון מענטש.

די מוטער דאַרף זען, צי ס'האַרמאָנירן און ס'דערגענצן זיך איינער דעם צווייטן די כראָנאָלאָגישע, פיזיאָלאָגישע און גייסטיקע אנטוויקלונג פון איר קינד.

קלארא

טאכטער פון ליא און זשימי וויינבוים

ווי אזוי באזייטיקט מען קוריאזיטעט
ביי קינדער

זייער שווער און פאראנטוואָרטלעך איז די דערציונגס-אויפגאבע בכלל און אינם פעריאָד, ווען דאָס קינד הויבט אָן רייף ווערן בפרט. קודם כל דארף קומען אן אויפקלערונג וועגן דער פיזיש-ביאָלאָגישער ענדערונג אינם קערפער און דאָן א גאנצע ריי אָנווייזונגען, אזעלכע ווי וועגן ספּאָרט-איבונגען, היגיענע און בכלל וועגן דער האלטונג סיי אין דער היים, סיי אין שול, ווייל איצט איז ער שוין ניט מער קיין קינד. מ'דארף אים דערקלערן, אז מיטן מאַמענט, ווען ס'באווייזן זיך אויף זיין קערפער די ערשטע סימנים פון רייפֿקייט, מוז עס אָננעמען אויך אן אָנ-דערע שטעלונג אין לעבן.

מ'דארף אויך איינציקווייז, עוואָלוציאָנעריש, דורך שמועסן, אריינפירן דאָס רייף-ווערנדיקע קינד אין די הינטערקוליסן פון אינטימעלעבן פון דערוואקסענע. אבער מ'דארף דאָס מאכן אזוי פּאַרזיכטיק, אזוי סובטעל, אז עס זאָל ניט צופיל צעשפילן זיין יונגע פאנטאזיע, וואָס קען אומבאמערקט צעווארעמען די בלוטן. מ'דארף אים דערקלערן, אז ס'איז ניט ריכטיק די מיינונג, אז אלץ, וואָס האָט צו טאָן מיט ענינים פון געשלעכט. דארף זיין איינגעהילט אין א מיסטעריעזן און סודותדיקן שליער, אזוי אז ניט אלץ, וואָס האָט א שייכות דערמיט, דארף רייצן און שיכורן מיט גליק. פּונקט פארקערט. — בהסכּם דערמיט ווי עס ווערט רייפער, קומט-צו פאראנווייזן ריכטיקייט תּירוּ לַעֲבֹד : און אז אין לעבן זיינען פאראן א סך

מלכה אפעלבוים

שווערע פראבלעמען, וועלכע מ'קאן לייען נאָר מיט לאַגיק און קאלטער אויסגע-
רעכנטקייט און ניט מיט היציקייט אָדער גרינגשעצונג.

מ'דארף אים אויך אָנווייזן די גרוילעכע, ביטערע רעזולטאטן פון אָנאניזם,
פון סעקסועלע מיסברויכן, סיי פיזישע, סיי פסיכישע, און בכלל דארף די מוטער
אכטונג געבן, אז איר קינד זאָל ניט ליגן אין בעט סתם אזוי, ווען עס שלאָפט ניט;
ניט זיין צו ווארעם איינגעדעקט אין בעט און בכלל בעסער האלטן די הענט אין
דרויסן און ניט אונטער דער קאָלדער, און מעג אפילו זיין ווי קאלט, טאָר דאָס
קינד ניט ליגן מיט די הענט אונטער דעם צודעק.

אין דער פרייער צייט דארף אזא אונטעררוואקסנדיק קינד מאכן ספּאַרט-
איבונגען און אויך לייענען, פארשטייט זיך, צוגעפאסטע פאר אים ליטעראטור.
ס'איז ווערט די מי אָנצושטרענגען, אבי איינצואַרדענען א גליקלעכע היים, מיט
פיזיש און גייסטיק-געזונטע הומאָרפולע קינדער; ס'לוינט זיך אפילו צו פאר-
ציכטן, אָפּצוהאַנגן זיך, פון אייגענעם פארגעניגן לוסט, ווען עס האנדלט זיך אינם
קינדס גליק. איבערהויפט שפילט א גרויסע ראָלע דער מוטערס אויפּמערקזאם-
באַבאכטענדיק אויג און אביסל טאקט. ס'זיינען פאראן א סך עלטערן, וועלכע
צערטלען זיך אין דער אָנוועזנהייט פון זייערע קינדער, אָדער פארמאכן ניט די
טיר פון זייער שלאָף-חדר, ווען זיי זיינען צוזאַמען, אועלכעס איז אומפארגעבלען.

און חוץ דער מאַראלישער זייט, קאָן אועלכעס די קינדער קראנק מאַכן. ווי
מאניפעסטאציע פון אזא קרענק איז: אפעטיטלאָזיקייט, פוילקייט, מוטלאָזיקייט,
דערשלאָנגנקייט, בלייכע ליפּן און פארחלומטע אויגן, וואָס זעען אויס ווי זיי וואַלטן
געקוקט ערגעץ איז אן אומענדלעכער ווייטקייט.

אויף דעם דארף די מוטער באלד רעאגירן מיט א פעסטער שטעלונג און
פועלן ביים קינד צו באהערשן זיין שוואכקייט. זי, די מוטער, טראָץ איר שווער
געמיט און ניט פויגלדיקער לאגע דארף זיין מונטער, אייפגעלייגט אזוי, אז זי

פון הארץ צו הארץ

זאל איר קינד מיט איר מכלומרשטן געלעכטער אָנשטעקן מיט פריילעכקייט, און דאָס האָט א גרויסן ווערט פאר דער היילונג פון דער יוגנט-קרענק, וואָס מען קאָן אַנרופן "קוריאָזיטעט".

נאָך א קליינע אויפקלערונג וועגן די ענינים, וועלכע זיינען ארומגערינגלט מיט סודות און מיסטעריע און וועגן די שווערע אויפגאבן און דער גרויסער פאראנט-וואַרטלעכקייט פון דעם דערוואקסענעם מענטשן צו די הייליקע פליכטן פון לעבן, דעם וואַכעדיקן לעבן, וואָס יאָגט צומאָלס אוועק דאָס יום-טובדיקע, קען באזיי-טיקן די קוריאָזיטעט ביי די רייף-ווערנדיקע קינדער און זיי לערנען, באווייזן און מאכן פארשטיין, אז די פראָצעסן, וועלכע מ'האָט פאר זיי געוואָלט פארשלייערן און פארהילן אין סודותדיקייט, זיינען אין דער אמתן נאטירלעכע פיזיאָלאָגישע אַקטן און אז נאָר ווי אזעלכע דאַרף מען זיי באטראַכטן.

בערטא

לעזאן

זון און טאכטער פון מרים און פנחס קאמפלער

ווי אזוי מיידט מען אים מיספארשטענדענישן
צווישן עלטערן און קינדער

די גרויסע צרה פון מיספארשטענדענישן צווישן מענטשן ליגט אין דעם, וואָס אנשטאַט צוויי מענטשן זאָלן האָבן איין דעה, האָב זיי גאָר דריי. און דוקע וויל יע-דער איינער אויפווייזן דעם צווייטן, אז זיין ארט דענקען איז א ריכטיקער, א גוט-באזירטער, א שכלדיקער אן אויסגעהאלטענער און וויל מיט קאַמענטארן דעם צווייטן איבערצייגן, אויפקלערן, אָדער בעסער געזאָגט, פשוט ארויפצווינגען אויף אים זיין מיינונג און אויפפאסונג. דאָס איז געזאָגט געוואָרן, ווען עס האנדלט זיך וועגן צוויי גלייכע זעלבסטשטענדיקע מענטשן, לאַמיר זאָגן, וועגן צוויי מענטשן פון זעלבן עלטער, וואָס לעבן אין איין און דער זעלבער עפאַכע און פאַרברענגען אין דער זעלבער געזעלשאפט, אין דער זעלבער סביבה.

טאָ אויב אזוי איז זיך גאָר לייכט פאַרצושטעלן, וואָסערע שוועריקייטן עס איז דאָ ביי דעם זעלבן פראָבלעם, ווען עס האנדלט זיך צווישן עלטערן און קינדער וואו עס הערשט אזא גוואלדיק-גרויסער דיפערענץ אין יאָרן.

עס איז שוין א פעסטגעשטעלטער פאקט נישט נאָר צווישן גרויסע געלערנטע, וועלכע פארנעמען זיך אויסשליסלעך מיטן פאַרשן דאָס לעבן פון קינדער, נאָר דורך דער פראקטיק גופא, אז אין די בעסטע היימען, אין די פיינסטע שטיבער, אפילו דאָרט וואו עס הערשט תמיר א גוטער, מוסטערהאפטער שלום- בית וואו

מלכה אפעלבוים

עס הייזט אייביק א זעלטענע הארמאָניע, קומט פון צייט צו צייט צו א ווערטער-אויסטויש צו א מיספארשטענדעניש צווישן די עלטערן און זייערע קינדער, נישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס זיי האָבן זיך קעגנזייטיק שטארק, אפילו גרענעצלאָז ליב און זיינען זיך געטריי איבערגעגעבן ביז גאָר. ווייל די צייט שטייט נישט און עס איז אבסאָלוט אוממעגלעך, אז די קינדער, וועלכע זיינען מיט צוואנציק אָדער עטלעכע און צוואנציק יאָר יינגער פון זייערע עלטערן, זאָלן קענען דענקען אזוי ווי זיי. די צייט לויפט, זי שפאנט פאָרויס, און צוזאמען מיט איר גייט אויך פארויס דער מענטשלעכער שכל, דער געדאנק און אויפפאסונג. דער באנעם פונעם לעבן קען זייט נישט זיין דערזעלבער ביים יונגן דור ווי ביים על-טערן.

דערפאר איז טאקע זייער שווער, כמעט ווי אוממעגלעך, אז קינדער זאָלן קענען ריכטיק פארשטיין זייערע עלטערן, און נאך שווערער, — אז זיי זאָלן קענען פארשטיין זייערע זיידע-באָבע, כאָטש ווי גוט און דרך-ארצדיק זיי זאָלן זיך בא-ציען צו זיי. ווייל סיי די זיידע-באָבע, סיי די עלטערן זייערע שטעלן מיט זיך פאָר די פארגאנגנהייט, דעם "נעכטן", אינדערצייט וואָס די קינדער שטעלן מיט זיך פאָר דעם "היינט"... און זאָגט מען דאָך עפעס, אז דער היינט איז א סך קלו-גער ווי דער "נעכטן", ווייל ער שפרייזט מיט א גוואלדיקער שנעלקייט צום מאָרגן.

אויב אזוי קאָן זיך דאָך ווידער שאפן א באגריף, אזא מין מיינונג, אז מען דארף די קינדער לאָזן זיך פירן ווי אזוי זיי פארשטייען, ווי אזוי זיי געפעלט, ווי זיי ווילן און אָנערקענען, ווייל זיי זיינען דאָך פראַגרעסיווער ווי די עלטערן זיי-ערע און אין א סך פאלן אויך פיל מער געלערנטער פון זייערע עלטערן. נו, טא-קע אַט-דאָ, ליגט די גרויסע שוועריקייט פון דעם דאָזיקן פונקט. די פילפאכיקע פאראנטוואָרטלעכקייט לגבי דעם דאָזיקן פראַבלעם, וואָס שפילט א גאָר גרויסע ראָלע אין די דערציתוגס-מעטאָדן.

אמת טאקע, אז מיר קענען נישט לייקענען, אז דער "היינט" איז א סך קליגער ווי דער נעכטן, אָבער מען דארף אויך האָבן גענוג חכמה, און נאָכמער אויסגערעכנטקייט און דערפֿאַרונג אויף צו קענען געניסן פון "היינט" און נישט דורכפאלן, נישט חלילה זיך אויסגליטשן אינעם לעבן. און אַט-אָ-דאָ איז נויטיק די עלטערנס הילף, כאַטש זיי זיינען רעטראַספעקטיוו. דאָ דארף מען דערפֿאַרונג פון לעבן, ווייל ס'לעבן גופא איז דער בעסטער מעטאָד פֿאַרן לעבן. די קינדער, ווי קלוג און געלערנט זיי זאָלן נאָר נישט זיין, מוזן האָבן אַנווייזונגען, אויפקלע-רונג און עצות פון זייערע עלטערן, ווייל ווען נישט, קענען זיי דורך זייער אומ-דערפֿאַרנקייט פֿאַרפֿירט ווערן אויף פֿאַלשע דרכים, פון וואַנען ס'איז שפּעטער זייער שווער זיך צוריק אומצוקערן אויפן דרך-הישר. וויפל די קינדער זאָלן נאָר נישט זיין געראַטן, קלוג און באַגאַבט, מוזן אָבער די עלטערן זייערע זיין זייערע וועגווייזער און ראַטגעבער. אָבער ווען איז דאָס געזאַגט געוואָרן? — אויב די על-טערן זיינען אליין קלוגע און דרינגען אריין אינעם לעבן פון זייערע קינדער און פֿאַסן זיך מער-ווייניק צו צו דעם פֿאַרשריט און געדאַנקען-גאַנג פון דער יוגנט, וועלכע איז דער סאַמע היפּוך פון זיי. ווייל בעת זיי קוקן רעטראַספעקטיוו און זיינען דערשעפטע און אַנטווישטע פֿונעם אַמאָליקן ענטוויאַסטישן ראַמאַנטיזם פון זייער לעבן, קוקט די יוגנט פֿאַרויס און שטראַמט מיט א ים בונטפֿאַרביקע אי-לויזעס צום לעבן.

דאָס זיינען צוויי דורות, צוויי עפֿאַכעס, צוויי אַנדערע וועלטן, און ביידע שטעלן זייערע טריט אין אַ גאַנץ באַזונדערער ריכטונג. און עס באַקומט זיך דער איינדרוק, וואַרשיינלעך אין ערשטן אויגנבליק, אז ס'איז אַ זייער שווערע אויפֿגאַבע; אז ס'איז פשוט זייער שווער צו געפֿינן אַ וועלכע עס זאָל נישט זיין לייזונג, ווייל ווי שוין אויבן דערמאָנט, האָבן מיר דאָך צו טאָן מיט צוויי באַזונדערע וועלטן, וועלכע מען קאָן בשום אופן נישט צוזאַמענברענגען.

און דאָך. דאָך איז דער טייוול ניט אזוי שוואַרץ, ווי מען מאַלט אים. ס'איז גראַד

מלכה אכעלבוים

גארנישט אזוי שווער, ווי מען מיינט. ווארשיינלעך פאסירט, אז אויב די עלטערן זיינען נאָר נישט קיין עגאָאיסטן, עקשנים און אלץ-וויסערס; אויב זיי זיינען פאר-שטענדלעכע מענטשן, איז דאָס א גאנץ לייכטע זאך, וועלכע באשטייט פון אַט-אַ-די געציילטע פונקטן:

אינס — אליין אָנהויבן עוואָלוציאָנעריש זיך אביסל איבער-דערציען, אי-בעראנדערשן און איינציקווייז צופאסן זיך צו דער נייער צייט און סביבה.

צוויי — שלום מאכן מיטן געדאנק, אז מ'דארף גיין פאָרויס און נישט אויף צוריק.

דריי — א גאָר קליין ביסעלע קאפיטולירן אויף אייגענע אמביציעס און נישט מאכן קיין גרויסן וועזן פון יעדער קלענסטער רעפאָרמע.

פיר — נישט ארויפצווינגען מיט כוח קיין מיינונג אויף די קינדער. נאָר מיט חכמה און סובטעלקייט אריינדרינגען אין זייער הארץ און נשמה און איבער-לאָזן דאָרט דעם שורש.

פינף — נישט רעאגירן אויף פעלערן מיט כעס און צאָרן, נאָר מיט אויפ-קלערונג, ביישפילן און אילוסטראציעס.

זעקס — נישט רענאנסירן און נישט שווייגן, ווען אפילו מען ווייס פאזיטיוו אז די רייד וועלן נישט ווירקן, נאָר דוקא א סך רעדן

זיבן — אביסל אפעלירן און אביסל קאפיטולירן, און מ'וועט געפינען א ליי-זונג אפילו צו די שווערסטע און פארפלאַנטערסטע פראַבלעמען.

אכט — מ'דארף באמיען זיך, ווי ווייט מעגלעך, דורך ליבע און געטריישאפט צו געווינען די קינדערס צוטרוי וואָס זאָל איינשטעלן א קאָנטאקט פון הארץ צו הארץ.

פון הארץ צו הארץ

ניין — נישט האלטן קינדער צופיל שטרענג, אָבער אויך נישט נאָכלאָזן צופיל דעם פאָדעם ווייל צעבאלעוועטקייט פירט כמעט תמיד צו הפקרות.

צען — נישט זיין צופיל היציק און רעכענען זיך מיט די ווערטער, אפילו ווען עס האנדלט זיך אין אייגענע קינדער, ווייל האָבן דאָך אונדזערע באַכעס ע"ה געזאָגט ; א פאטש פארגייט — א וואָרט באשטייט.

א פאטש טוט א ווייטיקלעכן ברי אין ערשטן מאָמענט, אָבער שפעטער, ווען דער ווייטיק פארגייט, פארשווינדט אויך איינציקווייז דער כעס. דאקעגן א וואָרט בלייבט לאנג, לאנג אין זכרון און ברייט, עסט זיך איין אין מוח, הארץ און נשמה, און ווילנדיק אָדער נישט ווילנדיק באשאפט אזא וואָרט, אזא מין גיפט-ווערעמל. וויפיל מען זאָל עס אלץ נישט וועלן דערשטיקן אין זיך, א ווירקונג, אן עפעקט און עס מוז ארויסקומען אויף דער אויבערפלאַך.

דעריבער איז ווינטשנסווערט אַפצוהיטן די אלע אויבן אויסגערעכנטע פונקטן בכלל. און דעם לעצן בפרט. און ס'וועט צו קיין מיספארשטענדעניש נישט קומען. במילא וועט אזוי ארום אויסגעמיטן ווערן גערוועזיטעט ביי קינדער, ווייל די אלע מיספארשטענדענישן, די אלע קאָנפליקטן צווישן עלטערן און קינדער ברענגען נישט קיין נויץ, נישט פאר די עלטערן און נישט פאר די קינדער, וועלכע ווערן פון אַפּטע קריגערייען און קאָנפליקטן א סך מאָל אזוי צעטראָגן, גערוועאיש און פארקרענקט, אז מען מוז לסוף אַנקומען צו מעדיצינישער הילף, וועלכע, קאָן ליי-דער, אין גאר ערנסטע פאלן, נישט געבן די געוואונטשענע רעזולטאטן. אין גאנץ אַפט טרעפט, אז אַט-אָ-די קלייניקייטן, נאַרישקייטן, ווי עס דאכט זיך א סך עלטערן, לייגן שפעטער א זייער שווערן חותם אויפן קינדס גאַנצן לעבן און ס'ווערט צעשטערט זיין צוקונפט, זיין גליק, זיין אלץ. דעריבער איז ווינטשנסווערט, אז עלטערן זאָלן זיך גוט אריינטראכטן און א סך לערנען פון דעם פאָלקס-אויסדרוק : „ס'איז בעסער פאָרגעזען, ווי נאָכגעזען!“

מלכה אפעלבוים

ווידעראמאל מוזן מיר זאגן, אז די הויפט-זאך איז געדולד, און מיר מוזן אויך מודה זיין, אז עס איז שווער דאס לעצטע אַנצוהאלטן הונדערט פראצענטיק, ווייל היינטצוטאג זיינען אלע מענטשן שטארק נערוועאיש, אָבער וואָס טוען נישט אלץ עלטערן; פארן וואויל, פארן גליק, איבערהופט, פארן געזונט פון זייערע קינדער? ס'איז א חוב, א הייליקער חוב, פון די עלטערן א סך צו פארציכטן, ניט מאכנדיק זיך א סך מאָל זען אָדער הערן, אבי אויסצומיירן רייבונגען, קריגערייען, ווייל אויף וויפל שלעכט דאָס לעצטע ווירקט אויפן דערוואקסענעם, ווירקט דאָס אויפן קינדס געזונטצושטאַנד טויזנט מאָל ערגער. עס צעברעכט זיין פיזישן און גייסטיקן געבוי, און רואינירט זיין גאנצן נערוון-סיסטעם. דעריבער טאקע, מוזן די עלטערן, וועלכע זיינען עלטער, קליגער און קאָנסעקווענטער, באַנוצן אלע מיטלען, בכדי נישט צו דערלאָזן צו קיין מיספארשטענדענישן, וואָס פירן צו קאָנפליקטן.

אָבער איינס מוז פארשטאנען ווערן, אז קאפיטולירן א קליין ביסעלע, אָדער שטופנווייז און איינציקווייז איבערדערציען זיך גופא, אָדער פארשווייגן, און צו-פאסן זיך צו דער נייער צייט און סביבה — מיינט נאָך נישט, אז די עלטערן מוזן דורכויס דורכגענומען ווערן מיטן זעלבן געדאנק, מיט דער זעלבער אידיע, אויפ-פאסונג און מיינונג, ווי די קינדער זייערע, אָדער, בעסער געזאָגט, דאָס מיינט נאָך ווייט נישט, אז די עלטערן דארפן זיך האלטן מיט זייערע קינדער ווי אייגענע, נאָענטע חברים. דאָס לעצטע איז דער גרעסטער פעלער פון אלע צייטן, איבער-הויפט פון דער לעצטער צייט, ווען דער לעבנס-רייטם איז ווייט נישט אזא פאמעלע-כער ווי אמאָל. ווייל ערשטנס פארשווינדט ביי אזא אַרט חברשאפט דער גאַנצער דרך-ארץ צו די עלטערן, דער דרך-ארץ, וועלכער איז א גאָר גרויסער און וואָגיקער ביישטייער צו א סאָלידער און גוטער דערציונג; צווייטנס, ווייסן מיר דאָך, און עס איז א פעסטגעשטעלטער פאקט, אז חברים צווישן זיך האלטן זיך ווי גלייכע, און אלס אזעלכע דארף דאָך איינער פון צווייטן גאַרנישט לערנען, נישט

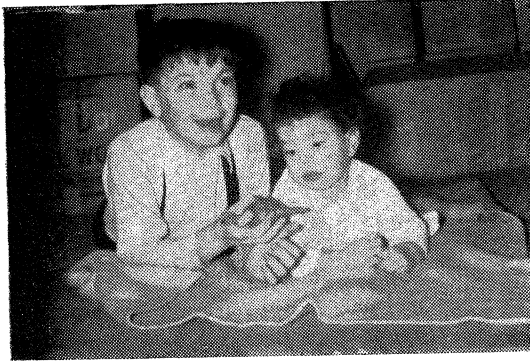
פון הארץ צו הארץ

פרעגן קיין עצות, און נאכמער — ער מוז אים נישט פאלגן, אפילו דעמאלט, ווען יענער, אלס גוטער חבר, עצהט אים, נישט געפרעגטערהייט, ווייל ער גופא איז דאך דער זעלבער חכם, דער זעלער אויסגעהאלטענער און אלץ-וויסער ווי זיין חבר. די עלטערן קענען זיין זייער גוט און איבערגעגעבן צו זייערע קינדער, האלטן זיך מיט זיי גאר היימיש און נאָענט, אָבער אין קיין פאל נישט ווי חברים, ווי א גלייכער מיט גלייכע, פונקט פארקערט: צוזאמען מיטן גאנצן היימישקייט, מוון זיי גלייכצייטיק זיין זייער שטרענג און רופן די אויפמערקזאמקייט אויפן קלענסטן וואָרט, אָדער טאט, וואָס איז קעגן כבוד פון די עלטערן. און נאָר אזוי ארום וועלן די קינדער, ווילנדיק אָדער נישט ווילנדיק, זיך רעכענען מיט זיי און נישט האלטן זיך גופא אלס קאמפעטענטע אויף צו נעמען דעם גורל אין זייערע אייגענע הענט. און במילא וועלן אויסגעמיטן ווערן א סך מיספארשטענדענישן צווישן עלטערן און קינדער...

אנשטאט מיספארשטענדענישן, וועט זיך גאר שאפן א פיינפילענדיקע סענ-טימענטאלקייט פון הארץ צו הארץ.

אפרים

יעל

קינדער פון יוכבד און הארווי וועיגנסבערג

דב שמיין

דב אפעלבוים

פלימעניקעס פון דער מחברטע

א י נ ה א ל ט

5	— אונדזער קינד — דאָס יסודותדיקע קעמערעל פון דער מענטשהייט
9	— צו די לייענער — — — — —
11	— פייגעלעס פארטרעט — — — — —
14	— קינדער דייעטע — — — — —
20	— ווי אזוי און מיט וועמען דארפן קינדער זיך שפילן — — — — —
28	— ווי אזוי קורירט מען שלעכטע געוואוינהייטן — — — — —
34	— פארצווייפלונג איז סס — — — — —
40	— נערוועזיטעט ביי קינדער — — — — —
46	— דער געדאנק ביי קינדער — — — — —
54	— די מורא ביי קינדער — — — — —
64	— מיט היגיענע און מוט באקעמפט מען א סך קראנקהייטן — — — — —
70	— א וויכטיק בלעטל פאר דער דערציונגס־מעטאָדע — — — — —
78	— א מאָדערנע אלערגיע — — — — —
84	— דאָס לערן־פראָגראַם — — — — —
90	— די היגיענע פון בוך — — — — —
96	— דער קאָנטאַל פון דער מוטער איבער דער קינדער־ליטעראַטור — — — — —
102	— אייפערזוכט ביי קינדער — — — — —
110	— די נאטור און די לאַגיק ביי קינדער — — — — —
120	— די פסיכאָלאָגיע און די איינרעדעניש פון קינד — — — — —
128	— דאָס קינד און דער לינג — — — — —
140	— די כראָנאָלאָגישע, פיזיאָלאָגישע און גייסטיקע אנטוויקלונג פון קינד — — — — —
148	— ווי אזוי באזייטיקט מען קוריאָזיטעט — — — — —
154	— ווי אזוי מיידיט מען אויס מיספארשטענדענישן צווישן עלטערן און קינדער — — — — —
166	— אפרופן פון דער קריטיק — — — — —

אָפּרופּן פון דער קריטיק

נאליסטיק. זי שרייבט אָפּט אינעם חודש-זשורנאל „פארן פאָלקס-געזונט“ אויך דרוקט זי זיך, פון צייט צו צייט, אין אונדזער צייטונג, „דען נייער מאַמענט“ א. א. איז פונעם זשורנאל-ליסטישן שטאנדפונקט גענומען — האָט זי אסך דערגרייכט. עס איז ממש, א מחיה צו לייענען אירס אָן ארטיקל. ווארום זאָגן האָט מלכה אפעלבוים יאָ וואָס צו זאָגן און עס פעלט איר אויך נישט אימאגינאציע.

און איך זאָג אייך, אז לייענענדיק „ימים נוראים אין אָסטראָווע“. באַר קומט איר גרויס דרך ארץ פאר דער מחברטעס עלאָקווענץ, יידישער פרומ-קייט און פארהערלעכונג פון אונדזער גרויסן עבר. אויך איר וואכזאמקייט אין גלויבן אינעם הוה ווי אינעם עתיד אונדזערן איז נישט קלענער ווי איר הייסע פארבונדקייט מיט אונדזער גלאָר-רייכן עבר.

פון לעבעדיגן

(טאג-מאָרגן זשורנאל) — ניר-יאָרק
אירע טעמעס זיינען פראָבלעמאטישע, גוט פאר ארטיקלען.

ס'איז צו האָפּן, אז זי וועט אויפן גיט-לייכטן געביט פון בעלעטריסטיק געפינען איר וועג און מיר וועלן נישט אנטוישט ווערן.

אָפּרופּן וועגן בוך „נייע און אלטע היים“, וועגן דער מחברטע און איר אויפן פון שרייבן.

„פארן פאָלקסגעזונט“

בוענאָס איירעס — ארגענטינא

אונזער מיטארבייטערן מלכה אפעלבוים, די מחברן פון „נייע און אלטע היים“ איז דווקא יא א דערצייער-לערן און טעמעס פעלן איר נישט און דווקא אזעלכע, וועלכע וואלטן יא געד-קאנט פארכאפן דעם ליינער; וואָס עס פעלט אבער דאָרט, איז די שרייבעריש-טיפאָגראפישע טעכניק. אבער עס פעלן אויך נישט קיין בעסערע זאכן, ווי למשל „א דועל מיטן גורל“, „א קוק אויפן זיינער“ א. א. א. מיר מיינען, אז מיר וועלן פון דער נייער שרייבערן האָבן נחת און פונקט ווי זי צייכנט זיך אויס מיט איר הומאניטאָר-רישן צוגאנג איז אירע ארבעטן וועגן מאָר-דערנעם קינדער-דערצינונג, וועט זי אויך אויפן נישט-לייכטן געביט פון בעלעט-ריסטיק געפינען איר וועג און מיר וועלן נישט אנטוישט ווערן אין אונדזער מיי-וועגן איר.

נחמיה סינגל

(דער נייער מאַמענט) ס. פאולאָ-בראזיל
מלכה אפעלבוים איז א נאָמען איי-דער יידישער זיד-אמעריקאנער זשור-

VANGUARDA ISRAELITA

ALTE UN NAIE HAIM

(Velho e novo lar)

de Malka Apelbaum

No mundo literario judeu, a escritora Malka Apelbaum não é pela primeira vez que surge.

Os seus trabalhos no campo educacional e, especialmente de crianças, é bem conhecido.

As suas divulgações, impressas na revista "FAR'N FOLKS GESUNT" (para a saúde do povo), editada em Buenos Aires, foram reeditadas e traduzidas em um grande numero de periódicos no mundo inteiro.

O seu primeiro trabalho celestrístico é, o há pouco editado livro "Naie un alte haim" (Velho e novo lar).

Nota-se em sua novela que a autora domina a materia e que, espiritualmente elevada, ela talentosamente consegue desenvolver as suas ideias e conduzir o leitor a viver a atmosfera do velho lar nas condições que a vida lhe oferece no presente.

El este é o valor real do livro. Ele obriga o leitor a concentrar-se nos problemas de vida em relação aos valores tradicionais.

JORNAL ISRAELITA

Rio de Janeiro

A senhora Malka Apelbaum, incansável jornalista quase em todos os nossos periodicos israelitas, que aliás festejou recentemente o jubileu de vinte e cinco anos de sua atividade jornalística, desejamos os melhores votos, agardecimentos e parabéns.

„אירדישע צייטונג“

פרייטיק דעם 23 אפריל 1954.

מלכה אפעלבוים

ווערט א שטענדיקע מיטארבייטערין אין די „אירדישע צייטונג“.

מלכה אפעלבוים איז ניט קיין פנים חדשות אין אונדזער ישוב. מ'קען איר שרייבן און ספעציעל אירע ארבעטן וועגן קינדער-דערציונג.

מלכה אפעלבוים איז יאָרנלאַנג א מיטארבייטערין אין אַרבעטניכער „פאָלקס־געזונט“ און אונדזערע אויס-גאבן.

פון צייט-צו-צייט פלעגט מלכה אפעלבוים פארעפענטלעכן ארטיקלען אין אונדזער צייטונג, וועלכע האָבן שטענדיק אויסגענומען. מיט פארגעניגן טיילן מיר מיט אונדזערע ליינער, אז די חשובע שרייבערין מ. אפעלבוים ווערט פון היינטיקן נומער אָן א שטענדיקע מיטארבייטערין פון די „אירדישע צייטונג“.

פון היינט-אָן הויבן מיר אָן צו פאר-עפענטלעכן א סעריע ארטיקלען וועגן „קינדער-דערציונג“ פון מלכה אפעל-בוים, וועמען מיר באגריסן צו איר אריינטרעטן אין אונדזער רעדאקציע-סטאף.

יהוקאל בראַנשטיין (פֿאַם אנגעלאָס)

„דער שפּיגל“ בוענאָסאירעס-אַרבעטניג

מלכה אפעלבוים: „נייע און אלטע היים“ ליינענט זיך געשמאק, א דאנק דער עשירות פון איר יודיש לשון.

Sinto-me orgulhoso em poder transmitir as minhas sinceras impressões sôbre a importante contribuição que a cultura clara e humanitária da talentosa escritora e jornalista Malka Apelbaum fornece aos espíritos esclarecidos e principalmente aos responsáveis pela sagrada missão de educar e orientar a juventude em geral e 'judia em particular.

A nossa querida e estimada colega dá exemplo vivo na sua vida familiar, digna de imitação.

Muito esperamos da nossa mais popular autora no terreno da moderna pedagogia e principalmente nos métodos inteligentes para prevenir desajustamentos sociais e raciais.

Recomendo aos pais meditação merecida afim de não trilhar por caminhos empíricos e catastróficos.

Parabéns! Trata-se de obra útil, realista, desprovida de vã fantasia.

Leiam e verão!

DR. J. C. ARAZI COHEN